

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lukáš Chalás

**ARBITRABILITA SPORŮ S MEZINÁRODNÍM
PRVKEM**

Diplomová práce

OLOMOUC 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Arbitrabilita sporů s mezinárodním prvkem* vypracoval zcela samostatně a citoval jsem všechny zdroje, které jsem při tom použil.“

V Žatci dne 6. ledna 2011

.....

Lukáš Chalás

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, panu JUDr. Mag. Iur. Michalu Malackovi, Ph.D., MBA, za jeho až neuvěřitelnou trpělivost a cenné rady a informace, které mi během zpracovávání mé práce poskytl. Zároveň bych rád poděkoval své rodině za její neutuchající podporu jak při psaní mé práce, tak v průběhu celého mého studia.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
Úvod.....	7
1 Arbitrabilita sporů a její historický vývoj.....	10
1.1 Pojem arbitrabilita.....	10
1.2 Náhled do historie.....	12
1.2.1 Rozhodčí řízení ve starověku.....	12
1.2.2 Rozhodčí řízení ve středověké Evropě.....	14
1.2.3 Rozhodčí řízení v legislativních reformách novověké Anglie.....	15
1.2.4 Rozhodčí řízení v novověké Francii.....	16
1.2.5 Rozhodčí řízení v českých zemích.....	17
1.2.6 Rozhodčí řízení ve Spojených státech amerických.....	18
2 Úprava arbitrability v právním řádu České republiky.....	20
2.1 Arbitrabilita podle zákona o rozhodčím řízení.....	20
2.1.1 Pozitivní vymezení arbitrability.....	21
2.1.1.1 Majetková povaha sporu.....	21
2.1.1.2 Pravomoc soudů.....	23
2.1.1.3 Smír.....	26
2.1.2 Negativní vymezení arbitrability.....	28
2.2 Arbitrabilita dle Newyorské úmluvy.....	29
2.2.1 Subjektivní podmínky.....	30
2.2.2 Objektivní podmínky.....	31
3 Úprava arbitrability v zahraničních právních řádech.....	33
3.1 Slovensko.....	34
3.1.1 Pozitivní vymezení.....	34
3.1.2 Negativní vymezení.....	35
3.2 Rakousko.....	35
3.2.1 Pozitivní vymezení.....	36
3.2.2 Negativní vymezení.....	36
3.2.3 Pohled praxe na arbitrabilitu.....	36
3.3 Švýcarsko.....	37
3.3.1 Arbitrabilita mezinárodních sporů.....	38
3.3.2 Arbitrabilita vnitrostátních sporů.....	39
3.4 Německo.....	40
3.4.1 Pozitivní vymezení.....	41
3.4.2 Negativní vymezení.....	42
3.5 Francie.....	42
3.5.1 Pozitivní vymezení.....	42
3.5.2 Negativní vymezení.....	43
3.5.3 Judikatura.....	44
3.6 Spojené státy americké.....	45
3.6.1 Pravidla vzájemné aplikační přednosti jednotlivých právních předpisů upravujících arbitrabilitu.....	45

3.6.2	Arbitrabilita.....	46
3.6.2.1	Americké „široké“ pojetí arbitrability.....	46
3.6.2.2	Negativní vymezení.....	47
3.6.2.3	Pozitivní vymezení.....	47
3.6.3	Zásadní rozhodnutí, která ovlivnila posuzování arbitrability.....	48
3.6.3.1	<i>Wilko v. Swan</i>	48
3.6.3.2	<i>Prima Paint Corp. v. Flood & Conklin Mfg. Co.</i>	49
3.6.3.3	<i>Scherk v. Alberto Culver Co.</i>	50
3.6.3.4	<i>Mitsubisi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc.</i>	51
3.6.3.5	<i>First Oprtions of Chicago v. Kaplan</i>	51
3.7	Arbitrabilita v právních řádech dalších zemí.....	53
3.7.1	Velká Británie.....	53
3.7.2	Itálie a Nový Zéland	53
3.7.3	Kanada.....	54
3.7.4	Arabské země.....	55
4	Arbitrabilita specifických druhů sporů.....	57
4.1	Spory týkající se nemovitostí.....	57
4.1.1	Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí dle českého práva.....	57
4.1.2	Úprava arbitrability sporů týkajících se nemovitostí v zahraničních právních řádech.....	60
4.1.3	Shrnutí.....	61
4.2	Spory z pracovněprávních vztahů.....	61
4.2.1	Úprava arbitrability sporů z pracovněprávních vztahů dle českého práva.....	62
4.2.1.1	Vývoj rozhodcovské praxe v pracovněprávních sporech u nás.....	62
4.2.1.2	Splnění podmínek arbitrability stanovených ZRŘ.....	63
4.2.2	Úprava arbitrability sporů z pracovněprávních vztahů v zahraničních právních řádech.....	64
4.2.2.1	Spojené státy americké.....	64
4.2.2.2	Francie.....	65
4.2.3	Shrnutí.....	65
4.3	Spory ze smluv spotřebitelských.....	66
4.3.1	Úprava arbitrability spotřebitelských sporů dle českého práva.....	68
4.3.1.1	Pohled platné právní úpravy.....	68
4.3.1.2	Pohled soudní judikatury.....	69
4.3.2	Úprava arbitrability spotřebitelských sporů v zahraničních právních řádech.....	71
4.3.2.1	Státy Evropské unie ovlivněné směrnicí Rady č. 93/13/EHS.....	71
4.3.2.2	Spojené státy a Fairness Arbitration Act.....	72
4.3.3	Shrnutí.....	73
4.4	Zamyšlení nad arbitrabilitou incidenčních sporů.....	74
4.4.1	Česká republika a Slovenská republika.....	76
4.4.2	Rakousko.....	76
4.4.3	Švýcarsko.....	77
4.4.4	Německo.....	78
4.4.5	Velká Británie.....	78
4.4.6	Spojené státy americké.....	79
4.4.7	Shrnutí.....	79

Závěr.....	81
Shrnutí.....	84
Summary.....	85
PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	87

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i> - občanský zákoník, Rakousko.
AFA	<i>Arbitration Fairness Act</i> - zákon o poctivém rozhodčím řízení, Spojené státy americké.
BC	<i>Bankruptcy Code</i> – zákon o konkurzním řízení, Spojené státy americké. Je jedenáctou částí <i>the Code of Laws of the United States of America</i> (zkráceně <i>United States Code, U. S. Code</i> či <i>U.S.C.</i>), sbírky federálních zákonů Spojených států amerických.
CC	<i>Le code civil des Français (Code Civil)</i> – občanský zákoník, Francie.
CCP	<i>Zivilprozeßordnung</i> (anglicky <i>Code of Civil Procedure</i>), civilní řád soudní, Německo. Kvůli shodě názvu se stejnojmenným rakouským zákonem, který byl v práci zmíněn jako první, uvádím pro odlišení zkratku anglického názvu.
CPC	<i>Le Code de Procedure Civile</i> - občanský soudní řád, Francie.
ČŘS	Zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní, Rakousko-Uhersko.
EAA	<i>English Arbitration Act</i> – anglický zákon o rozhodčím řízení.
ECA	<i>English Companies Act</i> – anglický zákon o obchodních společnostech.
ESD	Evropský soudní dvůr, dřívější označení dnes užívaného názvu Soudní dvůr Evropské unie.
FAA	<i>Federal Arbitration Act</i> - federální zákon o rozhodčím řízení, Spojené státy americké. Je devátou částí <i>the Code of Laws of the United States of America</i> (zkráceně <i>United States Code, U. S. Code</i> či <i>U.S.C.</i>), sbírky federálních zákonů Spojených států amerických.
GNS	<i>Gesetz zur Neuregelung des Schiedsverfahrensgerechts</i> - zákon o nové úpravě rozhodčího řízení, Německo.
IAA	Interkantonální úmluva o rozhodčím řízení, zkráceně <i>Concordat</i> , Švýcarsko.
ICC	<i>International Chamber of Commerce</i> - Mezinárodní obchodní komora.
ICCP	<i>Il Codice Civile</i> (zkratka z anglického <i>Italian Code of Civil Procedure</i>) – občanský zákoník, Itálie.
InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.
LPG	<i>Landespachtgesetz</i> – zákon o nájmu pozemků, Rakousko.
LZPS	Listina základních práv a svobod - Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, jak vyplývá ze zákona č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.
MG	<i>Mietrechtgesetz</i> – zákon o nájmu, Rakousko.
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, přijata v New Yorku roku 1959.

ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
PILA	<i>Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht</i> (zkratka z obecně používaného anglického názvu <i>Private International Law Act</i>) - zákon o mezinárodním právu soukromém, Švýcarsko.
recepční norma	Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.
USD	<i>United States dollar</i> , americký dolar.
UNCITRAL	<i>The United Nations Commission on International Trade Law</i> – Komise spojených národů pro mezinárodní obchodní právo, založena rezolucí Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 2208 (XXI) ze dne 17. prosince 1966.
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
Vzorový zákon UNCITRAL	<i>UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration</i> - vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž.
ZKN	Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
ZKV	Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
ZPO	<i>Zivilprozessordnung</i> – civilní řád soudní, Rakousko.
ZRK	Zákon č. 244/2002 Z. z., o rozhodcovském konání, v znění neskorších předpisů, Slovensko.
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.
ZRŘMOS	Zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.
ZŘOPV	Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení v občanských právních věcech.
ZVPN	Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Důvodů, které mě vedly k výběru tématu Arbitrabilita sporů s mezinárodním prvkem, bylo hned několik. Předně to byl můj velký zájem a sympatie k rozhodčímu řízení jako jednomu z alternativních způsobů řešení sporů. Už na střední škole jsem se zájmem vyhledával informace v tisku, rozhlasu či televizi o tom, že se někdo (většinou Česká republika jako stát) zúčastnil rozhodčího řízení a vyhrál či prohrál. Byla to ale až první účast na světoznámé mezinárodní soutěži *Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot* v roce 2008, kde jsem se poprvé dostal do přímého kontaktu s tímto fenoménem posledních několika desítek let. Můj zájem se tím ještě zvýšil. Samozřejmě, nedá se racionálně srovnávat soutěž, kde má člověk patnáctiminutový výstup a víc nic s reálným kolbištěm uzavřených jednacích místností, na kterém před nestrannými rozhodci proti sobě stojí zástupci strany žalující a strany žalované. Přesto na mě tato životní zkušenost, kterou jsem měl tu čest si i následující rok zopakovat, zanechala velký dojem. Druhým důvodem, pro který jsem si zvolil toto téma, je skutečnost, že problematika arbitrability sporů je na poli českého rozhodčího řízení stále ještě neprobádanou oblastí. Vynikající domácí teoretici jako A. Bělohlávek, K. Růžička, B. Klein či N. Rozehnalová se jí ve svých publikacích věnují pouze velice okrajově a dle mého názoru jí nepřikládají takový význam, jaký pro vývoj rozhodčího řízení a jeho samotnou existenci ve skutečnosti má.

Tato má práce je zaměřena především na objektivní stránku pojmu arbitrabilita. Subjektivní stránce se v ní věnuji pouze okrajově a jen v souvislosti s arbitrabilitou objektivní. Mám jednoznačně za to, že pokud by zde neexistoval zákonný podklad pro právo stran uzavřít mezi sebou rozhodčí smlouvu, pro pravomoc rozhodců projednávat a rozhodovat konkrétní právní otázky, pro pravomoc soudů uznat a vykonat rozhodčí nález nebo jej naopak ze zákonem stanovených důvodů zrušit či odmítnout jeho výkon atd., pak by jakákoli vůle stran projednat a rozhodnout jejich spor v rámci rozhodčího řízení, vtělená do rozhodčí smlouvy, byla zcela bezpředmětná. Neměla by totiž oporu v právním řádu.¹ Ve své práci se

¹ Existují tři teoretické koncepce rozhodčího řízení. První je teorie jurisdikční, která ve zkratce vychází z myšlenky, že právo stran založit na základě konsensu pravomoc rozhodců, kteří by projednali a rozhodli spor, jenž mezi stranami vzniknul, existuje pouze na základě vůle státu. Ten omezil svou pravomoc nad rozhodováním veškerých sporů a její část svěřil právě skrze vůli stran oněm rozhodcům. Druhou teorií je teorie smluvní, která uznává pouze autonomii vůle stran jako základ rozhodčího řízení. Strany podle ní mají rozhodující vliv na charakter rozhodčího řízení, výběr rozhodců, místo konání řízení, dobu řešení sporu, pravidla řízení, atd. Protagonisté této koncepce tedy odmítají rozhodující vliv státu na rozhodčí řízení. Třetí teorií, k níž se nejvíce přikláním, je teorie smíšená, která je kombinací prvních dvou zmiňovaných koncepcí. Srov. např. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 52-58; RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 42-44.

snažím co nejlépe objasnit obsah samotného pojmu arbitrabilita a jaký je její význam pro rozhodčí řízení v mezinárodním pojetí. Chci upozornit na rozdílné chápání arbitrability u nás a v zahraničí, a to nejen ve vědeckých kruzích, nýbrž i v právních řádech jednotlivých zemí.

Cílem této práce je nalézt odpověď na otázku, zda jsou spory *de lege lata* arbitrabilní opravdovou mezí toho, co lze před nezávislymi a nestrannými rozhodci závazně projednávat a rozhodovat, dále zhodnotit, jaký je současný trend na poli arbitrability v různých zemích Evropy a Severní Ameriky, a zda ještě existují spory, které by bylo *de lege ferenda* vhodné zařadit mezi spory arbitrabilní. Budu se rovněž snažit poukázat na důležitost arbitrability pro výběr místa konání samotného rozhodčího řízení.

Abych vůbec mohl pojem arbitrabilita hlouběji analyzovat, je nutné, abych nejprve obecně přiblížil, co vše se pod pojmem arbitrabilita skrývá, jaké druhy arbitrability můžeme rozlišovat a také, jak lze arbitrabilitu vymezit. To ovšem není, dle mého názoru, dost dobře možné bez toho, aniž bych předtím nahlédl zpět do historie, jak se pojetí arbitrability a její obsah postupem času vyvíjel a měnil. Právě obecnému vymezení pojmu arbitrabilita a jejímu historickému vývoji se věnuji v první kapitole mé práce. V historii se nejdříve podívám až do starověku, abych se postupně přes středověk a novověk dostal až k arbitrabilitě devatenáctého a dvacátého století.

Druhá kapitola mé diplomové práce je věnována právní úpravě objektivní arbitrability v právním řádu České republiky. V první části této čistě teoreticky zaměřené kapitoly se soustředím na vymezení a úpravu objektivní arbitrability, jak je stanovena v našem zákoně č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRR“). Postupně objasním ústavní i zákonné základy pro jednotlivé pozitivní i negativní podmínky objektivní arbitrability. V druhé části pak krátce pojednávám o úpravě arbitrability, jak je obsažena v Newyorské úmluvě, která je součástí právního řádu České republiky.² V případě Newyorské úmluvy přibližuji i v ní obsaženou úpravu subjektivní arbitrability, protože si myslím, že je pro uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu důležitější než pro jeho samotné vydání.

Ve třetí kapitole se věnuji situaci v zahraničí. Nastiňuji zde právní úpravu arbitrability v právních řádech vybraných zemí. Zaměřuji se nejen na okolní státy Evropské unie, ale také

² Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů byla přijata na konferenci Organizace spojených národů o mezinárodní obchodní arbitráži v New Yorku 10. června 1958. Vláda Československé republiky tuto úmluvu schválila dne 17. září 1958, Národní shromáždění s ní vyslovilo souhlas 13. prosince 1958 a dne 27. dubna 1959 ji ratifikoval tehdejší prezident republiky Antonín Novotný. Publikována byla sdělením Ministerstva zahraničních věcí č. 74/1959 Sb., o přistoupení k Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 a pro Československou republiku nabyla účinnosti dnem 10. října 1959. Česká republika jako samostatný stát je členským státem této úmluvy od 1. ledna 1993.

na úpravu ve Spojených státech amerických (dále jen Spojených státech), kde má rozhodčí řízení i přes relativně krátkou existenci tohoto státu mnohasetletou tradici. Krátce nahlížím také do úpravy v jiných, dalo by se říci exotických zemích. Tato kapitola je kombinací teoretického výkladu vědeckých autorit s praktickým náhledem soudů.

Čtvrtou a poslední kapitolu, která je zároveň vyvrcholením této mé práce, věnuji arbitrabilitě jednotlivých specifických druhů sporů. Hovořím zde nejen o těch, o nichž se v odborné literatuře dlouhodobě vedou větší či menší polemiky, jako např. o pracovněprávních sporech, ale také o sporech spotřebitelských, o jejichž arbitrabilitě se v poslední době doslova vyrojila různá odborná pojednání, články, příspěvky a dokonce soudní rozhodnutí. Nahlížím na tyto spory především z mezinárodního pohledu, jak mi ostatně velí i zvolené téma. Mám za to, že to není obtížné, jelikož ve všech druzích sporů si lze snadno představit mezinárodní prvek. V závěru každé podkapitoly hodnotím, zda je konkrétní druh sporů pro arbitrabilitu vhodný či nikoli a snažím se náležitě odůvodnit, proč by měl či neměl být zákonodárcem *de lege ferenda* arbitrabilním uznán.

Při psaní této práce jsem se řídil myšlenkou „*Na počátku sbírat fakta a teprve potom je svazovat myšlenkami.*“, kterou už v roce 350 př. n. l. formuloval řecký filozof Aristoteles. Nejprve jsem získal velké množství informací z různých domácích i zahraničních zdrojů (monografií, odborných článků, soudních rozhodnutí aj.), ze kterých se pomocí metod abstrakce, logické interpretace a kritické analýzy snažím vytřídit to nejpodstatnější. Při tom používám zejména metodu gramaticko-sémantickou, která se mi jeví s ohledem na rozmanitost použitých zdrojů a především zahraniční literatury tou nejvhodnější. Následně se snažím získaný výsledek zobecnit pomocí metody indukce tak, abych získal širší pohled, ať už na úpravu samotné arbitrability, tak na problematiku arbitrability konkrétních druhů sporů v zahraničí, a mohl ho pomocí komparatistické metody porovnat s *de lege lata* situací v České republice. V samotném závěru uvádím možné hypotézy, jak by se dala právní úprava arbitrability v České republice *de lege ferenda* změnit a přispět tak k rozvoji mezinárodního rozhodčího řízení, resp. rozhodčího řízení jako takového.³

³ Ke zmíněným metodám srov. blíže LÁNSKÝ, Milan. *METODY VĚDECKÉ PRÁCE - Učební text pro 1. ročník doktorského studia*. Univerzita Pardubice, 2007, s. 6-8, popř. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 65 n.

1 Arbitrabilita sporů a její historický vývoj

1.1 Pojem arbitrabilita

Před samotným náhledem do historie vývoje arbitrability se jeví jako nejlepší postup nejprve uvedení toho, jak arbitrabilitu definují různí renomovaní odborníci, domácí i zahraniční, a tedy přiblížit, co vše v sobě samotný pojem arbitrabilita vůbec skrývá.

Předně je třeba uvést, že termín *arbitrabilita* (některými autory rovněž označována jako *arbitrovatelnost*⁴) vyjadřuje způsobilost konkrétního sporu mezi stranami být předmětem rozhodčího řízení.⁵ Řada autorů rozlišuje arbitrabilitu objektivní, tedy pozitivním právem určenou množinu vztahů, v nichž je obecně možno výběrem stran pověřit rozhodce k nalézání práva, a arbitrabilitu subjektivní, tj. konkrétní vztahy, které si strany v rozhodčí smlouvě k arbitrování vybraly.⁶ Domenico Di Pietro ve světle New Yorské úmluvy uvádí, že arbitrabilita *ratione materiae* je pojmem, který se normálně vztahuje k arbitrabilitě objektivní, nezávislé na schopnostech a vůli stran. Tu pak odlišuje od tzv. *ratione personae*, neboli arbitrability subjektivní, která se dotýká právě schopnosti a vůle stran předložit své spory před nezávislé rozhodce.⁷

Z toho vyplývá, že arbitrabilita subjektivní jest podmnožinou arbitrability objektivní. Nutno však podotknout, že v případě sporů s mezinárodním prvkem může nastat situace, kdy subjektivní arbitrabilita bude odpovídat objektivní arbitrabilitě v jednom státě, avšak bude vybočovat z hranic objektivní arbitrability ve státě jiném. Při takovém konfliktu je nutno vycházet z pravidel, jež pro určení práva rozhodného stanoví mezinárodní právo.⁸ Já se ovšem s ohledem na v celku jednotné pojetí subjektivní arbitrability napříč autorským spektrem

⁴ Srov. např. Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc. ve své přednášce pro studenty Masarykovy univerzity. Dostupné na <http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF/uredni_deska/predpisy_PF/S_2-2010.pdf>; Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 5. 2008, sp. zn. 5 Cmo 141/2008. *Právní rozhledy*, 21/2008, s. 803.; KLEIN, Bohuslav. Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. *Právní rozhledy*, 7/1995, s. 265.

⁵ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 7.

⁶ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 75.

⁷ MISTELIS, Loukas A. *Arbitrability - International and Comparative Perspectives. Is Arbitrability a National or an International Law Issue?* In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 6; Podrobněji pak DI PIETRO, Domenico. *General Remarks on Arbitrability Under the New York Convention*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability...*, s. 85-87.

⁸ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení...*, s. 75.

budu, jak jsem již uvedl v úvodu této práce, dále zabývat, nebude-li výslovně uvedeno jinak, pouze arbitrabilitou objektivní (dále jen arbitrabilita).

Odborníci k arbitrabilitě přistupují z různých úhlů. Např. P. Raban definuje arbitrabilitu jako okruh právních vztahů, ve kterém si státní moc nevyhradila právo rozhodovat výlučně státními soudy (popř. jinými svými orgány) a připustila tedy, aby spory byly rozhodovány i rozhodci, pokud si tak strany ujednají.⁹ N. Rozehnalová definuje arbitrabilitu opačným způsobem, a to jako okruh právních otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci.¹⁰

Ze zahraničních autorů pak např. S. Brekoulakis chápe arbitrabilitu jako specifickou podmínku týkající se kompetenčního aspektu rozhodčí doložky, na jejímž základě může rozhodčí tribunál prohlásit svou pravomoc k řešení daného sporu (požadavek kompetenční), spíše než jako podmínku platnosti rozhodčí smlouvy (požadavek smluvní). L. Mistelis a L. Shore zdůrazňují úlohu arbitrability ve zdůvodnění toho, zda jsou určité druhy sporů vyloučeny z rozhodčího řízení s ohledem na veřejný zájem, nebo protože jsou již mimo rozsah rozhodčí smlouvy. Tedy, jestli jsou určité spory v meritu věci řešitelné v rozhodčím řízení, nebo jsou předmětem exkluzivní pravomoci obecných soudů.¹¹ K. Youssef naopak vyzdvihuje smluvní povahu rozhodčího řízení. Arbitrabilita je podle něj fundamentálním projevem svobody arbitrovat, definuje rozsah a limity oprávnění stran předložit své spory k rozhodování nezávislými rozhodci. Avšak nejjednodušší, ale zároveň asi i nejpřesnější definici podávají T. Carbonneau a K. P. Berger, kdy prvně jmenovaný trefně definuje arbitrabilitu jako esenciální dělící linii mezi veřejným a soukromým právem, která pevně vymezuje panství práva a rozhodcovského rozhodování sporů.¹² Druhý jmenovaný pak tuto definici konkretizuje, když říká, že arbitrabilita jest dělící linií mezi veřejným zájmem a autonomií vůle smluvních stran.¹³

⁹ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 73.

¹⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. Aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 116.

¹¹ MISTELIS, Loukas A. *Arbitrability - International and Comparative Perspectives. Is Arbitrability a National or an International Law Issue?* In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 7.

¹² Tamtéž, s. 5-6.

¹³ BERGER, Klaus Peter. *Private Dispute Resolution in International Business – Negotiation, mediation, Arbitration, Volume II: Handbook*. Kluwer Law International, 2006, s. 322.

Závěrem je nutno podotknout, že ve Spojených státech amerických je pojem arbitrabilita často užíván v mnohem širším pojetí, kdy zahrnuje celou problematiku pravomoci rozhodčího tribunálu.¹⁴

1.2 Náhled do historie

Někteří se mylně domnívají, že rozhodčí řízení, potažmo jeho mezinárodní forma jsou technokratickým mechanismem řešení sporů s konkrétním souborem norem a doktrín, jenž je výdobytkem 20. století. Opak je pravdou. Rozhodčí řízení má prastarou a bohatou historii, sahající do antických časů více než 2000 l. př. n. l. Ačkoliv se na základě obzvláště nejstarších dobových záznamů může zdát, že rozhodčí řízení bylo jakousi formou státem sponzorovaného alternativního řešení sporů, více příbuzného soudnímu či správnímu řízení, existují skrze téměř všechna období lidské historie silné, hmatatelné důkazy o mechanismu alternativního řešení obchodních, resp. hospodářských sporů, odlišného od soudního řízení a často podobného současnému rozhodčímu řízení. Stejně bohatou historii má i arbitrabilita sporů. V historickém kontextu se však naneštěstí nepodařilo její vývoj zaznamenat v takové míře jako v případě rozhodčího řízení.¹⁵ Proto bude tato část pojata jako určitý exkurz do historie rozhodčího řízení ve snaze co nejvíce nastínit vývoj samotné arbitrability.

1.2.1 Rozhodčí řízení ve starověku

Některé z nejstarších zpráv o rozhodčím řízení jsou z oblasti Středního východu. Při archeologických výzkumech v oblasti dnešního Iráku byly nalezeny hliněné destičky, vyprávějící o sporu mezi Tulpunnayem a jeho sousedem Killim o právu na vodu ve vesnici blízko Kirkuku, který byl vyřešen až rozhodcem (Tulpunnaya bylo přisouzeno 10 stříbrných šekelů a jedno dobytče).

Rozhodčí řízení bylo zjevně dobře známo i ve starověkém Egyptě, jak dokládají rozhodčí doložky obsažené v pohřebních smlouvách v období 2500 až 2300 l. př. n. l. Zmínku

¹⁴ LEW, Julian D. M., MISTELIS, Loukas A., KRÖLL, Stefan M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, s. 187; Rozsudek Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *First Options of Chicago, Inc. v. Manuel Kaplan*, 514 U. S. 938, 1995. In: VÁRÁDY, Tibor, BARCELÓ, John J. III., von MEHREN, Arthur T. *International Commercial Arbitration – a Transnational Perspective, Third Edition*. Thomson/West, 2006, s. 122.

¹⁵ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 20-21.

o alternativním řešení sporů formou dnešního rozhodčího řízení obsahuje rovněž známý Chamurapiho zákoník.¹⁶

Rozhodčí řízení jako způsob řešení obchodních sporů nebylo o nic méně známo ani v antickém Řecku. V 8. století př. n. l. popisuje Homér rozhodování pokrevního závazku skrze veřejné rozhodčí řízení, kdy se strany sporu obrátily na společně zvoleného muže „zběhlého v právu“, který předsedal tribunálu starších, jenž poté veřejně vyslechl návrhy stran a poskytl jim logické, odůvodněné dobrozdání. V Athénách existovaly vedle klasického soudního ještě dva druhy řízení označované jako rozhodčí, v nichž se strany mohly svobodně rozhodnout, komu svěří svůj spor. V prvním případě pak rozhodci utvořili útvar v podobě jakéhosi smírčího soudu a byli striktně vázáni zákonnými ustanoveními. Proti jejich rozhodnutí se bylo možno odvolat ke „klasickému“ soudu. V druhém případě rozhodci nebyli svazováni platnými zákony a mohli rozhodovat podle svého vlastního uvážení. Proti takovému rozhodnutí však již odvolání možné nebylo, a to tak bylo již rozhodnutím definitivním.¹⁷ Tyto příklady naznačují nedostatek jasně vytyčených hranic mezi „státním“ mechanismem řešení sporů a „soukromým“ konsenzuálním rozhodčím řízením. Nicméně postupně se řízení dostalo plně do dispozice stran sporu, včetně volby toho, co bude předmětem řízení, tedy subjektivní arbitrability. Na rozhodce se pohlíželo trochu odlišně než dnes. Např. Aristoteles ve svém díle *Rétorika* cituje Archyta z Tarentu, jenž přirovnává osobu arbitra k jakémusi oltáři, který jest útočištěm pro poškozené.¹⁸ Ačkoliv samorozhodce nebyl neobvyklý, strany se často dohodly, že jejich případné spory budou rozhodnuty třemi či pěti rozhodci.¹⁹

Ani antický Řím nebyl výjimkou. Služby rozhodců zde byly rovněž využívány už od raného období, jak ostatně dokládají nejen zmínky v *Zákoně dvanácti desek*, ale i v mnohých dílech, obzvláště Ciceronových.²⁰ Řešení sporů formou rozhodčího řízení bylo dokonce mnohem častější než řízení soudní. Částečně proto, že neexistoval ucelený systém civilního soudního řízení, jak ho známe dnes. Od počátku existence impéria dovolovalo římské právo cizincům vymanit se z područí soudního řízení uzavřením smlouvy zvané *compromissum*, kterou své záležitosti svěřovali do rozhodování rozhodci. V okamžiku, kdy byl takovýto

¹⁶ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 21.

¹⁷ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918, s. 24-25.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Každá ze stran si zvolila jednoho, resp. dva rozhodce a ti si pak zvolili třetího, resp. pátého rozhodce, svého předsedu, starořecky *koinos*. Srov. BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 21-22.

²⁰ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law...*, s. 27.

rozhodce ustanoven, strany se zavázaly zaplatit pokutu, pokud se nepodřídí jeho rozhodnutí. Její zaplacení pak mohlo být vynuceno klasickou soudní žalobou. Subjektivní arbitrabilita měla v Římě velmi silné postavení. Ačkoli nebyli rozhodci vázáni žádným hmotným právem a rozhodovali čistě na základě svého uvážení, nemohli rozhodovat o ničem, co nebylo uvedeno v rozhodčí smlouvě. Postupem času začala být rozhodčí smlouva posuzována jako samostatná smlouva (*promissum*) a její dodržení mohlo být vynuceno smluvní pokutou (*stipulationes poenae*). Dnes je tento postup označován jako *separabilita*.²¹ S rostoucím vlivem katolické církve začali roli rozhodců velmi často vykonávat také biskupové. Nálezy vydané v takovémto episkopálním rozhodčím řízení pak byly vykonatelné bez jakéhokoliv soudního přezkumu.²²

Ačkoliv se detaily antického rozhodčího řízení příliš nezachovaly, dobové záznamy jasně hovoří, že nejčastějším předmětem objektivní arbitrability té doby byly zejména obchodní, rodinné, dědické a jiné soukromoprávní věci. Za zmínku rovněž stojí, že důvody, pro které se ve starověkém Řecku a Římu vůbec přistoupilo k řešení sporů pomocí rozhodčího řízení, byly až pozoruhodně současné. Bylo to především přetížení soudů a následné nedodělky spojené s průtahy a rostoucími náklady, které vedly k hojnému využívání rozhodců, a to dokonce samotnými soudy, které jim postupovaly některé spory.²³

1.2.2 Obchodní arbitráž ve středověké Evropě

Ve středověké Anglii často docházelo k jevu zvanému cechovní rozhodčí řízení. Jednalo se o mandatorní rozhodčí řízení ve sporech mezi členy cechu (např. tkalcovského), které však hrálo významnou roli i v řešení sporů mezi členy různých cechů. Bylo tak dozajista základem pro budoucí mezinárodní rozhodčí řízení. Otázkou zůstává, jak moc se s ohledem na jeho mandatorní povahu jednalo o řízení konsenzuální, tedy jak moc byla zachována autonomie vůle stran.²⁴

²¹ Separabilita (někdy také teorie separability) je označení pro princip, kdy je rozhodčí smlouva posuzována jako smlouva samostatná, existenci a platností nezávislá na smlouvě hlavní, ve které je obsažena. Tzn., pokud by byla smlouva hlavní prohlášena *ex tunc* za neplatnou, nebude to mít *ipso iure* žádný vliv na platnost rozhodčí smlouvy. Srov. BERGER, Klaus Peter. *Private Dispute Resolution in International Business – Negotiation, mediation, Arbitration, Volume II: Handbook*. Kluwer Law International, 2006, s. 392-394; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. Aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 107-112.

²² BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 23.

²³ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 24-25.

²⁴ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 27-28.

Stejně důležité bylo rozhodčí řízení pro řešení sporů také v Německu, Švýcarsku, severní Itálii a Francii. Ve švýcarských kantonech a německých knížectvích 14. a 15. století mělo toto řízení dva principiální zdroje, kterými byly na jedné straně místní rozhodovací tradice integrované do feudálního systému a na straně druhé katolická církev se svým vlastními rozhodovacími mechanismy a principy založenými na právu kanonickém. Rané kodifikace procesního práva obsahovaly ustanovení o rozhodčím řízení jako doplňku klasického soudního systému. Vliv římského práva vedl ke změně povahy rozhodčího řízení z neformálního konsenzuálního mechanismu na více formální, striktně formalizovaný proces, ve kterém se po vzoru kanonického práva více přihlíželo na psané prameny práva omezující diskreci samotných rozhodců.

1.2.3 Rozhodčí řízení v legislativních reformách novověké Anglie

Je velmi důležité říci, že to byla právě Anglie, která jako první země na světě přijala ucelenou zákonnou úpravu rozhodčího řízení. Stalo se tak roku 1698, kdy parlament přijal zákon o rozhodčím řízení (Arbitration Act). Bohužel však tato právní úprava nebyla dokonalá, spíše naopak. Rozhodčí smlouvy nebyly závazné a bylo možné je kdykoliv vypovědět. Zákon také dával širokou volnost soudům v určování arbitrabilních sporů. Soudy, které se pochopitelně nechtěly vzdát svých výlučných pravomocí k řešení sporů, tak často, někdy až uměle, uplatňovaly tzv. veřejný zájem v neprospěch rozhodčího řízení. V důsledku toho byla i vykonatelnost případných meritorních rozhodnutí, velmi zjednodušeně řečeno, problematická.²⁵

Zlepšení přinesly až následné legislativní reformy, zejména pak zákon o civilním řízení z roku 1833 (Civil Procedure Act). Ten nejen, že stanovil neodvolatelnost rozhodčích smluv a jejich smluvní závaznost, nýbrž dal rozhodcům také volnost v předvolávání svědků a tzv. braní je pod přísahu. Nicméně první snahu o opravdu komplexní úpravu rozhodčího řízení představoval až zákon o obyčejovém právu procesním z roku 1854 (Common Law Procedure Act). Tento zákon na jedné straně zakotvil závaznost rozhodčích smluv *ex lege*, na straně druhé však stanovil některé nové limity rozhodčího řízení, jako např. velmi širokou možnost soudního přezkumu rozhodčích nálezů na návrh stran. V účinnosti zůstal až do přijetí zákona o rozhodčím řízení (Arbitration Act) z roku 1889, který byl postupně přijat ve všech

²⁵ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 32-35.

zemích britského společenství (*Commonwealth*).²⁶ V současné době je ve Velké Británii účinný zákon o rozhodčím řízení z roku 1996.

I přes počáteční problémy, související zejména s pravomocí soudů určovat hranice arbitrability, doznala ta v průběhu staletí značných změn a pokroku, od sporů vzniklých v rámci cechů přes spory rodině-právní a dědické, až po spory související s právem obligačním či stavebním. Historicky zakořeněný antagonismus anglických soudů k podpoře arbitrability však ani tak příliš nepolevil.

Nicméně v průběhu dvacátého století, a zejména pak v jeho druhé polovině se začala objevovat rozhodnutí přiznávající arbitrabilitu záležitostem týkajícím se např. práva soutěžního či práva obchodních společností, u nichž to do té doby bylo v podstatě nemyslitelné.²⁷

1.2.4 Rozhodčí řízení v novověké Francii

Zde byl vývoj arbitráže podobný tomu anglickému. Král František II. dekretem z roku 1560 prohlásil rozhodčí řízení mandatorním způsobem řešení obchodních sporů mezi kupci. Zmíněný dekret rovněž stanovil zákonnou závaznost a vynutitelnost rozhodčích smluv, a to bez ohledu na jejich zajištění smluvní pokutou.²⁸ O více jak sto let později královské nařízení z roku 1673 v hlavě IV., čl. 9, ukládalo povinnost, aby v každé smlouvě o podílovém spoluvlastnictví bylo zahrnuto ustanovení, na jehož základě by určité druhy sporů vzniknuvší z těchto smluv musely být podrobeny rozhodování nezávislými rozhodci. Podle tohoto nařízení byly rozhodčímu řízení obligatorně podrobeny především veškeré spory vyplývající z námořních pojišťovacích smluv a společenských smluv.²⁹ Po francouzské revoluci a rozšíření teorie sociální smlouvy a demokratické volby požívalo rozhodčí řízení jako převtělení těchto dvou teorií nebývalé obliby. Skrze ústavy z let 1793 a 1795 dokonce nabylo ústavního charakteru.³⁰ Později však začalo být považováno za hrozbu právu a zákonné moci

²⁶ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 35-37.

²⁷ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 32-37.

²⁸ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 37.

²⁹ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918, s. 27.

³⁰ Čl. 86 francouzské ústavy z I. roku republiky (1793, počítání letopočtů od revolučního roku 1792, tj. svržení monarchie a vyhlášení Francouzské republiky) stanovil, že: „Právo občanů na volbu rozhodčího řízení pro urovnání jejich sporů nesmí být žádným způsobem porušeno“. Pozdější ústava z III. roku republiky (1795) pak v čl. 210 normovala, že: „Právo vybrat si ve sporu rozhodce nesmí být žádným způsobem porušeno.“ In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 37.

revolučního státu. V duchu tohoto nepřátelství pak Napoleonův *Le code civil des Français* (*Code Civil*) – občanský zákoník (dále jen „CC“) zakotvil četná omezení arbitrability sporů, když mimo jiné v článku 2060 stanovil, že: „Nikdo nemůže předložit rozhodcům otázky týkající se statusu a způsobilosti osob, otázky vztahující se k rozvodu a odluce, nebo záležitosti týkající se sporů, jež zahrnují veřejnoprávní subjekty či veřejné instituce a obecně jakoukoli záležitost týkající se veřejného pořádku.“ Věta druhá tohoto článku pak stanovila, že veřejným institucím průmyslového či obchodního charakteru mohlo být na základě zvláštního právního předpisu povoleno arbitrovat.³¹ Článek 2059 CC³² a článek 1006 CPC navíc stanovily nevynutitelnost rozhodčích smluv. Další restrikce obsahoval např. francouzský obchodní zákoník (*le Code de Commerce*), který dovoloval uzavřít rozhodčí smlouvu pouze u již výše zmíněných námořních pojišťovacích smluv a určitých korporačních záležitostí (čl. 51-63 a čl. 332). V rozhodnutí z roku 1843 civilní kasační soud judikoval, že rozhodčí smlouvy nejsou závazné, pokud výslovně neoznačují konkrétní předmět sporu a osoby (rozhodce), které jej mají rozhodnout.³³ Výraznou změnu přinesla až ratifikace Ženevského protokolu o doložkách o rozsudím z roku 1923³⁴, který zaručoval plnou vynutitelnost rozhodčích smluv před francouzskými soudy.³⁵

1.2.5 Rozhodčí řízení v českých zemích

Vývoji rozhodčího řízení, resp. arbitrability v českých zemích po první světové válce předcházelo období vývoje v někdejší Rakousko-Uhersku, jehož jedním z mnoha nástupnických států se Československo v roce 1918 stalo. V roce 1868, rok po rakousko-uherském vyrovnání a rozdělení císařství podle principu dualismu na Předlitavsko (Rakousko) a Zalitavsko (Uhersko), bylo právo na projednávání a závazné rozhodování sporů v prvně jmenovaném celku svěřeno stálému rozhodčímu soudu při Obchodní a průmyslové komoře.³⁶

³¹ VÁRÁDY, Tibor, BARCELÓ, John J. III., von MEHREN, Arthur T. *International Commercial Arbitration – a Transnational Perspective, Third Edition*. Thomson/West, 2006, s. 220.

³² VÁRÁDY, Tibor, BARCELÓ, John J. III., von MEHREN, Arthur T. *International...*, s. 219.

³³ Rozhodnutí francouzského civilního apelačního soudu (*Cour de Cassation Civile*) ve věci *Cie L'Alliance v. Prunier* ze dne 10. června 1843. Toto rozhodnutí bylo citováno v DAVID, R. *Arbitration in International Trade*. 91 (1985) a rovněž v Rev. Arb. 399, 1992. In BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 37.

³⁴ Zavazuje strany (včetně České republiky) uznávat platnost rozhodčích smluv a doložek uzavřených mezi stranami z různých členských států, a to i když se má rozhodčí řízení konat v jiném státě než v tom, jehož pravomoci je podrobena každá ze smluvních stran.

³⁵ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 37.

³⁶ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918, s. 31.

V roce 1895 byl přijat civilní řád soudní (dále jen „CŘS“), který umožňoval uzavření rozhodčí smlouvy a následné konání rozhodčího řízení ve věcech, v nichž mezi sebou strany sporu mohly uzavřít smír. Přestože neexistovalo žádné zákonné ustanovení, které by strany sporu odkazovalo na řízení před zmíněným stálým rozhodčím soudem, ohromné množství arbitrovatelných sporů bylo tímto způsobem rozhodnuto.³⁷

Zmíněný CŘS byl spolu s celým tehdejší rakouským právním řádem převzat na základě zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., tzv. recepční normy nově vzniknuvším Československem. Rakouský CŘS, nyní již československý CŘS, poté platil až do svého nahrazení novým zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení v občanských právních věcech (dále jen „ZŘOPV“) v roce 1950. Jeho přijetí však znamenalo značnou restrikcí arbitrability, jelikož dle ust. § 648 odst. 2 mohly mezi sebou uzavřít rozhodčí smlouvu pouze a jedině právnické osoby. S ohledem na celý vývoj práva v Československu po roce 1948 však není toto omezení až tak překvapující. V roce 1963 byl přijat zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRŘMOS“), který byl první samostatnou právní úpravou rozhodčího řízení u nás. Ten již restrikcí uvedenou v ZŘOPV neobsahoval. Jak ale napovídá samotný název zákona, obsahoval restrikcí jinou. Dle ust. § 2 ZRŘMOS bylo možné konat rozhodčí řízení pouze ve sporech týkajících se majetkových nároků z mezinárodního obchodního styku. Tato omezení prolomil až ZRŘ z roku 1994, který podrobněji probereme v následující kapitole. Za zmínku také stojí, že dva roky po vytvoření komplexní úpravy arbitrability v České republice nabyla účinnosti právní úprava arbitrability také na Slovensku, a to prostřednictvím zákona č. 218/1996 Z. z., o rozhodcovskom konaní. Ten však na rozdíl od toho českého nebyl k vymezení okruhu arbitrabilních sporů tak vstřícný. Proto byl jednou novelizován a nakonec v roce 2002 nahrazen zcela novým zákonem č. 244/2002 Z. z., o rozhodcovskom konaní, v znení neskorších predpisov (dále jen „ZRK“). Úprava arbitrability na Slovensku bude blíže nastíněna v kapitole 3.

1.2.6 Rozhodčí řízení ve Spojených státech amerických

Zpočátku se ve Spojených státech projevovala „hostilita“ vůči rozhodčímu řízení, založená na striktní interpretaci názorů a postojů anglických soudů před rokem 1833. Ta však

³⁷ COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law*. New York: D. Appleton and Company, 1918, s. 31.

postupně slábla.³⁸ Počátkem osmdesátých let devatenáctého století se objevily první pokusy o větší prosazení rozhodčího řízení jako alternativy ke klasickému soudnímu procesu. Nejvíce to bylo znát ve smluvních vztazích, kde by se jedna ze stran dala v dnešním pojetí označit jako spotřebitel. V roce 1872 začala Newyorská burza od investorů vyžadovat, aby před každým obchodem podepsali dohodu, na základě které by své případné budoucí spory z takových obchodních vztahů řešili v rámci řízení rozhodčího a nikoli soudního. V následujících letech následovaly tento příklad další burzy a makléřské firmy. Ačkoli mnoho investorů představovaly obchodní společnosti nebo velmi dobře informované fyzické osoby, někteří z nich nepochybně nebyli ani bohatí, natož informovaní.³⁹

V roce 1925 došlo k přijetí *Federal Arbitration Act* - federálního zákona o rozhodčím řízení (dále jen „FAA“), který je účinný dodnes, tedy už více jak 80 let. Před přijetím tohoto zákona neexistoval ve Spojených státech žádný federální zákon, který by otázku rozhodčího řízení jednotně upravoval. Mnoho států mělo vlastní právní úpravu problematiky tohoto specifického druhu řízení. Existovalo zde také zvykové rozhodcovské právo, nicméně z celkového pohledu se jednalo o systém velice nejednotný a roztříštěný. S výjimkou aplikace Newyorského zákona o rozhodčím řízení z roku 1920 nebylo možno rozhodčí smlouvy jakýmkoli způsobem vynutit.

Za zmínku stojí skutečnost, že na jednu stranu v té době soudy odmítaly odkázat strany sporu k rozhodčímu řízení v případech, kdy takové spory nastaly až po uzavření rozhodčí smlouvy, na druhou stranu ale s takovým postupem neměly žádný problém, pokud byla rozhodčí smlouva podepsána až po vzniku konkrétního sporu.⁴⁰

³⁸ BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 36.

³⁹ KATSORIS, Constantine N. *The Resolution of Securities Disputes*. 6 Fordham J. Corp. & Fin. L., 2001, s. 307, 310. In BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 128.

⁴⁰ BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law...*, s. 36.

2 Úprava arbitrability v právním řádu České republiky

Jak již bylo zmíněno, tato kapitola bude věnována úpravě arbitrability sporů s mezinárodním prvkem, resp. arbitrability sporů v právním řádu České republiky obecně. Obecně proto, že otázka přípustnosti řešení sporu v rozhodčím řízení z hlediska českého právního řádu je pro českého zákonodárce natolik důležitá, že splnění podmínek arbitrability sporu, jak budou popsány dále, vyžaduje i v případech rozhodčích řízení s mezinárodním prvkem. Tento princip je výslovně vyjádřen v ust. § 36 odst. 1 ZRŘ, jehož první věta stanoví: „*Přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona*“. Otázku arbitrability sporu dle českých právních předpisů proto rozhodci musí řešit např. i tehdy, pokud se spor, který v působnosti ZRŘ rozhodují, řídí hmotným právem odlišným od práva českého. To mimo jiné znamená, že podle ZRŘ nelze v rozhodčím řízení řešit spor, který není dle českého právního řádu arbitrabilní, a to bez ohledu na to, že by takový spor byl arbitrabilní podle právního řádu rozhodného pro uplatňovaný nárok. Tato skutečnost může být podle konkrétních okolností velmi podstatná, neboť právní řády jednotlivých států vymezují otázku arbitrability různě a její úprava tak není mezinárodně nijak sjednocena.⁴¹

Mám za to, že není třeba zdůrazňovat, že výše zmíněný ZRŘ tvoří základní pilíř rozhodčího řízení v České republice. Jako jediný u nás totiž arbitrabilitu sporů přímo upravuje. Úpravě arbitrability uvedené v tomto zákoně spolu s vybranými ustanoveními zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“), která jsou pro přesné vymezení arbitrability esenciální, bude věnována první část této kapitoly. V druhé části bude pozornost věnována Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (dále jen „Newyorská úmluva“), která je, jak sám název napovídá, stěžejním právním předpisem pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů českými soudy.

2.1 Arbitrabilita podle zákona o rozhodčím řízení

Zákon o rozhodčím řízení znamenal od nabytí své účinnosti dne 1. ledna 1995 zásadní předěl v úpravě arbitrability v českém právním řádu. Nahradil do té doby účinný ZRŘMOS.

⁴¹ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 13.

Ona zásadní změna spočívala, jak bylo zmíněno výše, v umožnění konání rozhodčího řízení též v jiných sporech, než pouze v majetkových vzešlých z mezinárodního obchodního styku.⁴²

Základním předpokladem pro to, aby mohl být konkrétní spor mezi stranami rozhodnut v rozhodčím řízení, je splnění podmínek arbitrability.⁴³ Je plně v diskreci zákonodárce, které spory uzná za vhodné pro projednávání a závazné rozhodování v rámci takového řízení. Český zákonodárce tak učinil v ust. § 2 ZRŘ, když v odst. 1 stanovil, že: „*Strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva⁴⁴)*“. Toto vymezení pak ještě upřesnil v odst. 2, podle kterého: „*Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír*“.

2.1.1 Pozitivní vymezení arbitrability

Jak vidno, ust. § 2 ZRŘ arbitrabilitu vymezuje hned několika způsoby. Stanoví řadu podmínek, které lze rozdělit do dvou základních skupin, a to na podmínky pozitivní a podmínky negativní. Nejprve rozvedu první skupinu, tj. podmínky pozitivní.

2.1.1.1 Majetková povaha sporu

Ze znění ust. § 2 ZRŘ odst. 1 vyplývá, že první podmínkou pozitivního vymezení je požadavek, aby se jednalo o „*majetkový spor*“.⁴⁵ Samotný pojmem majetkový spor však není

⁴² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 27.

⁴³ KLEIN, Bohuslav. DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 7.

⁴⁴ Ust. § 2 odst. 3 ZRŘ dále rozlišuje rozhodčí smlouvy na smlouvy o rozhodci, které se týkají jednotlivých již vzniklých sporů [písm. a)] a na rozhodčí doložky týkající se všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů [písm. b)]. Nadále budu užívat, nebude-li třeba jinak, obecný pojem rozhodčí smlouva.

⁴⁵ Z pohledu civilistiky je možné pojem *majetek* vymezit jako pojem, kterým se zpravidla rozumí soubor movitých i nemovitých věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které patří určitému subjektu. Věci jsou ovladatelné hmotné předměty, nebo ovladatelná přírodní energie, která slouží potřebám lidí. Pohledávkami jsou zejména vklady na vkladních knížkách, na jiných účtech, právo na vyplacení dividend, práva plnění ze závazkových vztahů. Určitým interpretačním vodítkem zřejmě může být výklad pojmu *jiné majetkové hodnoty*. Těmi mohou být hodnoty, které nelze hmotně pochopit, nejsou hmotnými předměty, dokážeme si je pouze představit, jde však o hodnoty ocenitelné, které současně nejsou pohledávkami. Je však možné určit jejich hodnotu příp. stanovit jejich cenu a mají určitý hospodářský význam. Patří sem vklady do obchodních společností či družstev, know-how apod. Problematicky se mohou jevit (výlučná) práva majetková vymezená v autorském zákoně. Takováto práva totiž není možné ocenit na základě zákona. Je tedy nutné nahlížet na obsah majetkových práv ve vztahu k autorskému zákonu poněkud odlišně, než je tomu v případě zákoníku občanského.

v českém právním řádu nijak vymezen a jeho definice je tak ponechána vědecké obci a judikatuře soudů. V současné době lze hovořit o názorové shodě jak v rámci právní teorie, tak právní praxe, na poměrně širokou interpretaci předmětného termínu.⁴⁶

Z. Kučera říká, že se obecně jedná o všechny případy, kdy se účastník domáhá plnění, jež má majetkovou hodnotu či reflex.⁴⁷ P. Kalenský jej definuje jako všechny spory, jejichž předmětem je majetek, nebo jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách, především v penězích, a to bez ohledu na to, zda jde o spor směřující k povinnosti plnit, činit, popřípadě zdržet se určitého jednání či něco strpět (dare, facere, omitere, pati), či o spor na určení určitého práva nebo právního vztahu.⁴⁸

P. Hlavsa a J. Stavinohová ve své učebnici vymezují majetkový spor jako spor z majetkového (soukromoprávního) vztahu, na základě něhož došlo nebo má dojít za úplaty k převodu věcného, závazkového nebo jiného práva nebo jiné majetkové hodnoty. Nepochybně podle nich může jít o majetkový vztah, vznikající v souvislosti s některým z předchozích právních vztahů v důsledku jejich změny, zániku nebo s ohledem na jejich neplatnost nebo odporovatelnost, popř. vznikající v souvislosti s jejich zajištěním, plněním nebo porušením povinností nebo uplatněním práv z nich plynoucích⁴⁹. Jedním dechem dodávají, že se může jednat o majetkový vztah, jehož předmětem je nějaká činnost nebo naopak zdržení se činnosti. Je podle nich nepochybné, že půjde zejména o obchodní spory a dále pak o spory z oblasti občanskoprávních, pracovních či rodinných vztahů.⁵⁰ A. Winterová ve své učebnici s odkazem právě na P. Hlavsu demonstrativně uvádí jako další majetkové spory např. určovací spory, vypořádání společného jmění manželů, spory z nájemních smluv, pojištění, náhrady škody, neplatného rozvázání pracovního poměru, z odstupného, ze mzdových nároků, nároků na výživné nezletilých dětí, atd.⁵¹

Kučera, Z., Tichý, L. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, komentář, Praha 1989, s. 221 a násl. Bělohávek, A. Význam pojmu majetkové právo v občanskoprávních a hospodářských vztazích, Právo a podnikání č. 12, 2005, s. 5-8. In BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In Bulletin advokacie, 9/2007, s. 27.

⁴⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních...*, s. 27.

⁴⁷ KUČERA, Zdeněk. TICHÝ, Luboš. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*. Komentář. Praha: 1989, s. 221-223.

⁴⁸ KALENSKÝ, Přemysl. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 77.

⁴⁹ Ust. § 2 odst. 4 ZRŘ.

⁵⁰ STAVINOHOVÁ, Jaruška. HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2004, s. 625.

⁵¹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2006, s. 614.

Trefné vymezení používá J. Bureš, když vymezuje majetkové spory jako spory, „*které se svým předmětem přímo odrážejí v majetkové sféře stran*“.⁵² Podle A. Bělohlávka jde o spory s jakýmkoli plněním ocenitelným penězi, a tedy plněním majetkovým⁵³, s čímž se ztotožňují rovněž B. Klein a M. Doleček.⁵⁴

V neposlední řadě je třeba zmínit také pokus o definici majetkového sporu či sporu majetkové povahy učiněný Vrchním soudem v Praze.⁵⁵ Podle jeho usnesení je majetkovým právem třeba rozumět jak právo na majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné v penězích, tak i určovací návrh, který směřuje k určení existence či neexistence takového práva. I tyto spory tak mohou být namísto obecného soudu rozhodnuty v rozhodčím řízení, pokud požadované určení bude mít dopad do majetkové sféry. Majetkem, resp. majetkovým právem je nutno rozumět i obchodní podíl společníka ve společnosti s ručením omezeným.

Jak je vidět, názory na obsah pojmu majetkový spor jsou napříč autorským spektrem vcelku jednotné a ve výsledku velmi široké. Já se nejvíce přikláním k definici učiněné J. Burešem. Zastávám názor, že v souladu s povahou a účelem rozhodčího řízení by měla být definice tohoto pojmu co nejširší a právě Burešova definice tomu plně odpovídá.

2.1.1.2 Pravomoc soudů

Druhou podmínkou pozitivního vymezení arbitrability je, aby případné spory spadaly do pravomoci obecných soudů České republiky. Základními ustanoveními, která dávají českým soudům pravomoc rozhodovat spory, jsou čl. 90 Ústavy ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“). Prvé z nich stanoví: „*Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům*“. Čl. 36 odst. 1 LZPS pak poskytuje fyzickým a právnickým osobám právo, aby se ochrany svých práv mohly stanoveným způsobem domáhat u soudů a ve stanovených případech rovněž u jiných orgánů. Meze tohoto základního práva pak mohou být dle čl. 4 odst. 2 LZPS a za jí stanovených podmínek upraveny pouze zákonem. Tato ustanovení dávají zákonodárci možnost poskytnout stranám sporu prostřednictvím ust. § 2 ZRŘ právo na to, aby

⁵² BUREŠ, Jaroslav. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 77.

⁵³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 29.

⁵⁴ KLEIN, Bohuslav. DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 8.

⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 1995, sp. zn. 10 Cmo 414/95. Srov. KLEIN, Bohuslav. DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení...*, s. 8.

na základě vzájemného konsenzu v podobě rozhodčí smlouvy svěřily projednání a rozhodování sporu vzniklého mezi nimi nestranným a nezávislým rozhodcům v rámci rozhodčího řízení.

Soudním řízením podle čl. 36 odst. 1 LZPS je možno chápat jak soudní řízení civilní, tak soudní řízení trestní, správní či dokonce řízení před Ústavním soudem. Zákonodárce proto pro účely vymezení arbitrability omezil toto spektrum soudních řízení výše uvedeným požadavkem, tj. majetkovou povahou předmětu řízení. Nicméně majetkový dopad mohou mít řízení probíhající ve všech typech soudnictví. Naprostá většina našich autorů však nepochybuje, že soudním řízením měl zákonodárce na mysli pouze civilní soudní řízení podle ust. § 7 OSŘ.⁵⁶ Podle odst. 1 tohoto ustanovení: „V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány“. Tento závěr pak na dvou místech podporuje sám ZRŘ. Prvním je ust. § 30 ZRŘ, jenž v případě absence úpravy řízení v samotném ZRŘ odkazuje strany sporu, a zejména pak samotné rozhodce, pomocí aplikaci *analogie iuris*⁵⁷ na přiměřené užití ustanovení OSŘ. Druhým je odkaz na ust. § 99 OSŘ, který zákonodárce učinil v ust. § 2 odst. 2 ZRŘ. V tomto ustanovení ZRŘ je zároveň stanovena třetí pozitivní podmínka arbitrability, která bude podrobněji rozvedena později.

Až donedávna byl napříč autorským spektrem bezvýhradně zastáván názor, že pokud je k projednávání a rozhodování určitého majetkového sporu v prvním stupni dána pravomoc jinému orgánu než soudu, tedy správnímu orgánu, pak je tento spor obecně zcela vyloučen z možnosti rozhodovat jej před nestrannými rozhodci. V poslední době se však začíná objevovat názor, že tomu tak zcela není. Mezi jeho zastánce patří např. B. Klein a M. Doleček, kteří mají za to, že poté, kdy o sporu rozhodne příslušný orgán, bude mít kterákoli ze stran možnost předložit tento jejich spor soudu. Vycházejí přitom z ust. § 7 odst. 2 OSŘ, podle nějž: „Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek

⁵⁶ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 76.

⁵⁷ *Analogie iuris* (analogie práva) je vedle *analogie legis* (analogie zákona) jedním ze zvláštních případů aplikace právních norem tzv. metodou *podle obdoby*, latinsky *per analogiam*. K užití této metody, jak již sám název napovídá, vede absence právní úpravy nějaké konkrétní situace v určitém zákoně, resp. právní normě, a je tak nutno hledat co nejvhodnější právní úpravu k této konkrétní situaci ve zcela jiné právní normě, event. v jiném právním odvětví či dokonce v jiném právním řádu jako takovém. Srov. např. KNAPPOVÁ, Marta. ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan a kolektiv. *Občanské právo hmotné 1. 4.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 130-131 či JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné. 1.* vydání. Praha: Leges, 2009, s. 53.

uvedených v části páté tohoto zákona“. Podmínkou tohoto postupu je, že rozhodnutí správního orgánu nabylo právní moci. Od tohoto okamžiku je tedy dána i pravomoc obecných soudů k řízení a tím i splněna jedna ze základních podmínek arbitrability sporu. Jako příklad uvádějí rozhodování Českého telekomunikačního úřadu ve věcech podle ust. § 115 odst. 3 písm. j) zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Podle uvedeného ustanovení je k rozhodování sporů o ceny z vyúčtování poskytnutých služeb, sporů o přístupu či jiných typicky soukromoprávních sporů, příslušný právě Český telekomunikační úřad. Teprve po vydání rozhodnutí tímto úřadem, resp. po nabytí právní moci takového rozhodnutí, lze věc předložit obecným soudům podle části páté OSŘ. To znamená, že až do právní moci rozhodnutí úřadu není ohledně uvedených sporů dána pravomoc obecných soudů a není tak možné dospět k jinému závěru než tomu, že účastníci takových sporů nemohou ohledně jejich sporu uzavřít rozhodčí smlouvu.⁵⁸

Je však třeba zdůraznit, že tento názor na arbitrabilitu sporů není v praxi příliš podporován. Zcela opačný názor, tj. že arbitrabilita sporu je dána pouze tehdy, jestliže by k projednání sporu byl přímo od samého počátku příslušný pouze obecný soud, zastává např. A. Bělohávek. Přebírá při tom názor autorů V. Sedláčka a V. Steinera. Podle nich je nutno vycházet z toho, že by rozhodčí smlouva byla nepřijatelná, kdyby pro určité spory měl být příslušný buď jiný orgán než soud, nebo kdyby byl soud sice příslušný, ale nikoliv přímo, nýbrž jako instance přezkoumávající rozhodnutí jiných orgánů či jako instance čekající na výsledky řízení před jiným orgánem. Tento názor zmíněná dvojice autorů publikovala ve svém komentáři k ust. § 2 ZRRMOS, který však podle A. Bělohávek lze bez dalšího aplikovat i na výklad současného ust. § 2 ZRŘ.⁵⁹ K tomuto tradičnímu přístupu se víceméně přidává také N. Rozehnalová.⁶⁰

Já se přikláním k teorii první, zastávané B. Kleinem a M. Dolečkem, a to hned z několika důvodů. Předně je, dle mého názoru, mnohem liberálnější a progresivnější než teorie druhá. Odpovídá tak trendu rozšiřujícímu se v poslední době v zahraničí, kdy zákonodárci stále častěji do právních řádů, resp. předpisů upravujících civilní či rozhodčí řízení, implementují ustanovení, která jsou ať už přímo či nepřímo *in favorem* rozhodčí řízení

⁵⁸ KLEIN, Bohuslav. DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 9.

⁵⁹ SEDLÁČEK, Vojtěch. STEINER, Vilém. *Mezinárodní obchodní arbitráž (se zřetelem k právní úpravě v ČSSR)*. Svazek I. Praha: Československá obchodní komora, 1975, s. 39. In BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 28.

⁶⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 126.

(tato tendence bývá zpravidla označována jako *pro-arbitration doctrine* či *in favorem principle*). Obdobně postupují také soudy, které při kolizi zmíněných řízení „upřednostňují“ právě řízení před rozhodci.⁶¹ Rovněž mám za to, že je první teorie podložena velice přesvědčivými a hlavně logickými argumenty a nevidím tedy důvod, proč by pravomoc rozhodců nemohla být v návaznosti na aplikaci rozšířené pravomoci civilních soudů dle ust. § 7 odst. 2 OSŘ založena. V kontrastu s tím na mne působí teorie zastávaná A. Bělohávkem a dalšími autory konzervativně a poněkud zkosnatěle. Také mi u ní chybí logické argumenty, které by ji podpořily.

2.1.1.3 Smír

Jak bylo zmíněno výše, znění ust. § 2 odst. 2 ZRŘ obsahuje třetí pozitivní podmínku arbitrability, a tou je požadavek, aby strany mohly o předmětu svého sporu uzavřít smír. Smírem se rozumí dohoda uzavřená mezi účastníky během občanského soudního řízení, kterou si tito účastníci upravují svá práva a povinnosti a která, pokud ji soud, není-li v rozporu s právními předpisy, dobrými mravy⁶² nebo zásadami poctivého obchodního styku⁶³, usnesením schválí, má účinky pravomocného rozsudku. Smír lze uzavřít o celém předmětu sporu, o jeho části nebo jen o jeho základu, tedy všude tam, kde by jinak mohl být vydán částečný nebo mezitímní rozsudek.⁶⁴ Tento implicitní odkaz na ust. § 99 OSŘ tedy vylučuje z okruhu sporů řešitelných v rámci rozhodčího řízení ty spory, jejichž povaha nepřipouští jejich vyřešení soudním smírem a takovouto překážku nelze překonat ani při sebevětší snaze soudu.⁶⁵

Povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném, kontradiktorním postavení, jestliže hmotněprávní úprava nevyklučuje, aby si mezi sebou upravili vztahy dispozitivními úkony, tj. například zrušením, narovnáním, novací či započtením dohodou. Z uvedeného vyplývá, že povahou věci je vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu⁶⁶, v nichž se

⁶¹ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 109-146.

⁶² Ust. § 3 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“).

⁶³ Ust. § 265 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“).

⁶⁴ Srov. DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír. BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 642-643.

⁶⁵ Ust. § 99 odst. 2, odst. 3 OSŘ.

⁶⁶ Jde zejména o řízení vyjmenovaná v ust. § 81 odst. 1 OSŘ, tj. o řízení ve věcech péče o nezletilé, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, řízení o způsobilosti k právním úkonům,

rozhoduje o osobním stavu⁶⁷ (a to i přesto, že se v řadě těchto případů může jednat o věci s konkrétním důsledkem v majetkové sféře účastníků a byla by tedy jinak splněna podmínka ve smyslu ust. § 2 odst. 1 ZRŘ, tj. jednalo by se o spor majetkové povahy⁶⁸) a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků právního vztahu, resp. je tato dohoda podřízena kontrole soudu a ke své platnosti vyžaduje jeho souhlas.⁶⁹

V některých případech vylučují uzavření smíru mezi účastníky zvláštní předpisy. Jde např. o ust. § 273 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „InsZ“), podle něhož řízení o vypořádání společného jmění manželů nelze „skončit“ soudním smírem, dokud trvají účinky usnesení o úpadku ohledně některého z manželů (bývalých manželů).⁷⁰

Právě pojem „povaha věci“ je podle A. Bělohlávka nutno považovat za zcela zásadní. Existují totiž, podle něj, určité snahy o vyloučení arbitrability v souladu s ust. § 2 odst. 2 ZRŘ u takových sporů, kdy kupříkladu rozpor titulu vznášeného nároku se zákonem způsobí jeho absolutní neplatnost ve smyslu obecně závazných právních předpisů. Takové případy však nelze zahrnout pod zmíněné ustanovení, poněvadž by to odporovalo jeho smyslu. Většinou totiž zásadně nepůjde o případy, kdy nebude možno uzavřít smír, nýbrž se bude jednat o případy, kdy případný smír uzavřený mezi účastníky nebude možno schválit soudem ve smyslu ust. § 99 OSŘ a nebude se moci stát ani podkladem pro vydání rozhodčího nálezu ve smyslu ust. § 24 odst. 2 ZRŘ. Také je třeba myslet na fakt, že by rozhodnutí o platnosti či neplatnosti titulu nároku, který by byl uplatňován, s největší pravděpodobností záviselo na

řízení opatrovnické, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o dědictví, řízení o určení, zda tu manželství je či není, a další řízení, kde to připouští zákon. Těmi jsou řízení uvedená v ust. § 120 odst. 2 téhož zákona, tj. řízení o povolení uzavřít manželství, v řízení o určení a popření rodičovství, v řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, v řízení o osvojení, v řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce, v řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu, v řízení o zákonnosti zajištění cizince a o jeho propuštění a v řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e). Tento výčet je však pouze demonstrativní a další případy, kdy lze řízení zahájit i bez návrhu mohou být stanoveny i jinými zvláštními zákony.

⁶⁷ Ust. § 80 písm. a) OSŘ (jedná se o řízení o rozvodu, o neplatnosti manželství, o určení, zda tu manželství je či není o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům a o prohlášení za mrtvého).

⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 29.

⁶⁹ Například zrušení podílového spoluvlastnictví či zrušení společného jmění manželů, dohoda o výkonu rodičovské nebo případ dohody o vypořádání dědictví, kdy sice soud svým rozhodnutím může schválit dohodu dědiců, avšak nejedná se o případ rozhodnutí o schválení smíru. In BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení...*, s. 29-30.

⁷⁰ DRÁPAL, Ljubomír. In DRÁPAL, Ljubomír. BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 643.

výsledku provedeného dokazování.⁷¹ Konečně by takovýto výklad arbitrability odporoval i výše zmíněnému mezinárodnímu trendu silně posilujícímu roli alternativních způsobů řešení sporů, mezi které se řadí i rozhodčí řízení. Tyto pokusy o naznačený extenzivní výklad ust. § 2 odst. 2 ZRŘ je tedy nutno odmítnout s odvoláním na skutečnost, že nedostatek arbitrability je dán výlučně u sporů, u nichž nelze uzavřít smír v souvislosti s povahou věci, a nikoliv ve věcech, u nichž pouze nemůže dojít ke schválení smíru v řízení před civilními soudy. S tímto názorem mi nezbyvá nic jiného než plně souhlasit, jelikož, jak podotýká N. Rozehnalová, skutečnost způsobující absolutní neplatnost právního úkonu se navíc nemusí nutně dotýkat rozhodčí smlouvy. Vzhledem k *doktríně separability*⁷² je snadno představitelná situace, kdy by se absolutní neplatnost týkala jen smlouvy hlavní a smlouva rozhodčí by zůstala nadále platná.⁷³

2.1.2 Negativní vymezení arbitrability

Zákonodárce vymezil v ZRŘ arbitrabilitu nejen pozitivně, ale rovněž také negativně, a to konkrétně na dvou místech. Prvním je ust. § 1 ZRŘ, do kterého bylo novelou (první z dosud „pouze“ tří) provedenou zákonem č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních, ve znění pozdějších předpisů přidáno ust. odst. 2, které z věcné působnosti ZRŘ zcela vylučuje spory zařízení zřízených podle tohoto zvláštního právního předpisu.

V druhém případě se pak jedná o ust. § 2 odst. 1 ZRŘ, jež z majetkových sporů, jež mohou strany na základě vzájemné dohody předložit k projednání a rozhodnutí jednomu nebo více rozhodcům nebo stálému rozhodčímu soudu, vylučuje ty spory, které vzniknou v souvislosti s výkonem rozhodnutí a spory incidenční.⁷⁴ Povaha takových sporů je v rozporu

⁷¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 30. Srov. rovněž BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita sporů*. Právní zpravodaj, 3/2003, s. 6.

⁷² Označována rovněž jako zásada autonomie (anglicky *principle of separability* či *principle of severability*) je zásadou, jejíž podstata tkví v oddělení existence smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí, byť by byly obsaženy v jedné listině a jejich následné posuzování jako smluv zcela samostatných a existenčně na sobě nezávislých. To ve své důsledku zejména znamená, že neplatnost, nicotnost či zánik jedné z nich neovlivňuje existenci druhé. K tomu srov. BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 311-408. RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 55-57. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 107-112.

⁷³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v...*, s. 125.

⁷⁴ Incidenční spory jsou podle ust. § 2 písm. d) InsZ takové spory, které jsou vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon (demonstrativně v ust. § 159 odst. 1), projednáváné v rámci insolventního řízení.

s rozhodčím řízením jako typem řízení a tudíž toto ustanovení nevyvolává větší výkladové problémy.

Nicméně je nutno poznamenat, že některé země jdou i v tomto směru dále a objevují se tendence podporující arbitrabilitu sporů i ve věcech souvisejících různými způsoby řešení úpadku, a dokonce i v celé řadě dalších oblastí sporů s významným veřejnoprávním aspektem.⁷⁵ O tomto trendu bude pojednáno ve čtvrté kapitole této práce.

N. Rozehnalová ve své publikaci s odkazem na komentář J. Mothejzíkovej a V. Steinera⁷⁶ rozlišuje spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí na spory vzniklé při výkonu rozhodnutí a na spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Do první skupiny pak podle ní zjevně spadá případ některých sporů ze žalob vylučovacích (excindačních)⁷⁷ a ze žalob odporových.⁷⁸ Druhá skupina pak zahrnuje zejména spory ze žalob opozičních⁷⁹, impugnačních⁸⁰ a podlužnických.⁸¹ V případě incidenčních sporů, které, jak bylo uvedeno, spadají do výlučné pravomoci soudů, se na řízení o těch, které vznikly před 1. lednem 2008, tj. před účinností InsZ, použijí ustanovení ZKV.

2.2 Arbitrabilita dle Newyorské úmluvy

Newyorská úmluva arbitrabilitu sporů přímo neupravuje. Je to dáno předmětem její úpravy, kterým je, jak z názvu vyplývá, především uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Nicméně některá z jejich ustanovení se problematiky arbitrability, ať už přímo či nepřímo, dotýkají. Nadále se budeme zabývat pouze příslušnými ustanoveními čl. V, jejichž vztah k arbitrabilitě sporů je zcela zřejmý.

Podle ust. § 7 odst. 1 insolvenčního zákona se pak na ně použijí přiměřeně ustanovení OSŘ, nestanoví-li insolvenční zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých tento zákon spočívá.

⁷⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 27-28.

⁷⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka. STEINER, Vilém. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996. In ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 123.

⁷⁷ Ust. § 267 odst. 1 OSŘ.

⁷⁸ Ust. § 267a odst. 1 OSŘ.

⁷⁹ Ust. § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ.

⁸⁰ Ust. § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ.

⁸¹ Ust. § 292, § 296 a § 315 odst. 1 OSŘ.

2.2.1 Subjektivní podmínky

Uznání a výkon rozhodčího nálezu vydaného v zahraničí může být soudem na návrh strany, proti níž je nález uplatňován, odepřen pouze v případě, že tato strana prokáže splnění některé z podmínek stanovených v čl. V odst. 1. Arbitrability sporu se však týkají pouze důvody vyjmenované v písm. a) tohoto ustanovení, které stanoví, že: „...*strany dohody zmíněné v čl. II⁸² byly podle zákona, který se na ně vztahuje, nezpůsobilé k jednání nebo že zmíněná dohoda není platná podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily, nebo v nedostatku odkazu v tomto směru, podle práva země, kde nález byl vydán*“.

Prvním důvodem je nezpůsobilost stran smlouvy k jednání o rozhodčí smlouvě, v důsledku níž je rozhodčí smlouva neplatná. Jedná se o podmínku arbitrability subjektivní a tudíž se o ní z důvodů uvedených v úvodu kapitoly první této práce zmíním pouze krátce. Nemohu souhlasit s názorem N. Rozehnalové, podle které Newyorská úmluva nepřináší uspokojující odpověď na otázku, dle jakého národního práva bude problém nezpůsobilosti stran posuzován.⁸³ Vždyť právě pro takové situace obsahují vybrané právní předpisy členských států kolizní normy, podle kterých lze právo rozhodné spolehlivě určit. V případě České republiky je jím ust. § 3 odst. 1 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, které pro případ způsobilosti stran stanoví, že: „*Způsobilost osoby k právům a k právním úkonům se řídí, nestanoví-li se v tomto zákoně něco jiného, právním řádem státu, jehož je příslušníkem*“. Způsobilost fyzických osob se proto bude posuzovat podle českých právních předpisů⁸⁴ a pro posouzení způsobilosti právnických osob se užije právního řádu, podle něhož byla tato osoba založena.⁸⁵

Druhým důvodem je neplatnost rozhodčí smlouvy, a to buď podle práva, jemuž strany tuto smlouvu podrobily, nebo v případě, že tak neučinily, podle práva země, kde byl nález vydán. Samotná problematika platnosti rozhodčích smluv je natolik obsáhlá, že přesahuje prostor, který jí může být v této práci věnován, tudíž jen stručně. V současné době většina právních řádů stejně jako Newyorská úmluva v čl. II či ZRŘ v ust. § 3 odst. 1 klade na

⁸² Čl. II odst. 1 Newyorské úmluvy: „*Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.*“

Odst. 2: „*Pojem "písemná dohoda" zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů.*“

⁸³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 329.

⁸⁴ Ust. § 7 až § 10 OZ

⁸⁵ Ust. § 22 ObchZ.

rozhodčí smlouvu jeden základní požadavek, a tím je písemná forma. Některé země, jako např. Německo, Švýcarsko nebo právě Česká republika, však šly v tomto směru dále a za určitých okolností uznávají jako platné i ty rozhodčí smlouvy, které byly uzavřeny jinak než písemně, popř. byl takto vyjádřen souhlas být jimi vázán.⁸⁶ Ruku v ruce s tím jdou obecné požadavky na platnost všech právních úkonů, tj. určitost, srozumitelnost, vážnost, absence protiprávnosti, atd.⁸⁷ Jiné požadavky, které by se týkaly např. právě volby rozhodného práva či místa konání rozhodčího řízení, vyžadovány nejsou. V naprosté většině případů si strany v rozhodčí smlouvě přímo zvolí právo, jímž se tato smlouva bude řídit, nebo místo konání rozhodčího řízení, nebo alespoň instituci (rozhodčí soud), u které bude rozhodčí řízení probíhat, a podle jejíchž pravidel bude rozhodné právo či místo konání určeno po podání návrhu, resp. po zahájení samotného rozhodčího řízení. V případě, že si strany v rozhodčí smlouvě nic takového neurčí, použije se na posouzení platnosti rozhodčí smlouvy platné právo té země, kde bude poprvé podán návrh na vydání rozhodčího nálezu.

2.2.2 Objektivní podmínky

Čl. V odst. 2 Newyorské úmluvy stanoví, že uznání a výkon rozhodčího nálezu mohou být také odepřeny, jestliže soud zjistí, že předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení, nebo že uznání nebo výkon tohoto nálezu by byl v rozporu s veřejným pořádkem. Soud je tedy povinen zkoumat splnění podmínek arbitrability nikoli jen na návrh strany, proti níž je nález uplatňován, jak je tomu dle výše rozvedeného čl. V odst. 1 písm. a) Newyorské úmluvy, nýbrž z úřední povinnosti, tj. *ex officio* (zkráceně *ex offio*). Na jednu stranu je třeba zdůraznit, že arbitrabilita je součástí veřejného pořádku, i když znění čl. V odst. 2 Newyorské úmluvy jednu od druhé odděluje. Na druhou stranu je však nutno upozornit na skutečnost, že následkem nepřetržité expanze arbitrabilních sporů začíná být „arbitrovatelnost pravidlem a nearbitrovatelnost výjimkou“. Někteří zahraniční odborníci v souvislosti s tím prosazují zavedení tzv. „maximálního soudního přezkumu“, podle něhož by měla být soudní kontrola rozhodčích nálezů z pohledu veřejného pořádku maximálně důkladná. Soudy jsou podle jejich názoru ochránci veřejného pořádku a v důsledku toho by jimi prováděná kontrola měla být co nejpodrobnější. Jiní odborníci, zdá se, podporují opačný přístup, tj. zavedení tzv. „minimálního soudního přezkumu“, jehož podstatou je velice omezený přezkum skutkového

⁸⁶ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 601-613.

⁸⁷ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 713-765.

stavu sporu, a to i v případě existence skutečností uvedených v čl. V Newyorské úmluvy.⁸⁸

⁸⁸ DI PIETRO, Domenico. *General Remarks on Arbitration Under the New York Convention*. In MISTELIS, Loukas A. BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 95-96.

3 Úprava arbitrability v zahraničních právních řádech

V předchozí kapitole jsem se zabýval otázkou úpravy arbitrability sporů s mezinárodním prvkem v právním řádu České republiky. Při bližším zkoumání lze dojít k závěru, že vymezení arbitrability v ZRŘ a Newyorské úmluvě je natolik určité, že nevyvolává žádné větší interpretační obtíže. Nyní budu ve vymezení arbitrability pokračovat, zaměřím se však na úpravu obsaženou v právních řádech vybraných zemí spadajících jak do skupiny s kontinentálním *civil law*, tak do skupiny s angloamerickým *common law* právním systémem.

Vnitrostátní právní řády většinou vymezují arbitrabilitu pomocí veřejného zájmu, když stanoví, že arbitrovatelnými jsou pouze ta subjektivní práva, resp. nároky z nich plynoucí, které mají soukromoprávní povahu, nebo ty, v nichž lze uzavřít smír. Rozhodování o veřejných subjektivních právech, kterými strany nemohou volně disponovat, tedy zůstává mimo sféru rozhodčího řízení, tj. ve výlučné pravomoci soudů. Veřejný zájem na ochraně těchto práv je natolik silný, že případné svěření pravomoci o nich rozhodovat rozhodcům jako nestátním orgánům s sebou přináší až příliš velké riziko. Problematika arbitrovatelnosti veřejných subjektivních práv rovněž souvisí s povahou rozhodcovského mandátu, který je vyjádřením omezeného přenesení pravomocí soudů na soukromé osoby. Toto omezení znamená, že rozhodci mají pravomoc svými příkazy zavazovat pouze *inter partes* strany rozhodčí smlouvy a nikoli *vis-a-vis* strany třetí. Případná pravomoc zavazovat třetí strany by v důsledku byla v přímém rozporu s konsenzuální povahou samotného rozhodčího řízení.⁸⁹

Nicméně, celosvětový vývoj rozhodčího řízení během posledních několika desítek let ukazuje rostoucí tendenci oslabovat roli veřejného zájmu na vymezení arbitrability. Svými rozhodnutími tomu napomáhají zejména soudy ve Spojených státech, odkud se tento trend rozšířil i do Evropy. A nezůstává pouze u judikaturní činnosti, mění se i příslušná legislativa. Hlavním argumentem podporujícím rozšiřování okruhu arbitrovatelných sporů je autonomie vůle. Zásada smluvní volnosti v kombinaci se zásadou ochrany dobré víry a povinností dodržovat své závazky tak postupně převažují nad potřebou státu prosazovat svůj, tj. veřejný zájem.⁹⁰

⁸⁹ YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 46-51.

⁹⁰ Tamtéž.

3.1 Slovensko

Úpravu arbitrability u našich východních sousedů jsem jako první vybral záměrně s ohledem na historicky podmíněnou blízkost právních řádů České a Slovenské republiky. Mám za to, že důvody této blízkosti jsou natolik známé, že je není třeba nijak blíže objasňovat. Účinným právním předpisem, který na Slovensku arbitrabilitu sporů s mezinárodním prvkem upravuje, je ZRK. Zajímavostí je, že ZRK, při jehož tvorbě se zákonodárce do značné míry opíral o Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985 (dále jen „Vzorový zákon UNCITRAL“)⁹¹, nebyval v minulosti, co se arbitrability sporů týče, ani zdaleka tak benevolentní. Předchůdce současného ZRK, zákon č. 218/1996 Z. z., o rozhodcovském konání z 1. července 1996, od počátku své účinnosti omezoval arbitrabilní spory jen na spory podnikatelů⁹² a jiných účastníků obchodních vztahů. „Zlepšení“ nepřinesla ani jeho novela provedená zákonem č. 448/2001 Z. z., spíše naopak. K výše zmíněné restrikcii přibyla ještě jedna podmínka, tj. že by jinak projednávání a rozhodování sporů patřilo do pravomoci soudů. Tento zákon byl tedy velmi neefektivní a příliš omezující a následkem toho došlo k tomu, že rozhodčí řízení bylo na Slovensku využíváno jen velice málo. Přijetí ZRK v roce 2002 přineslo stranám větší možnost vymínit si rozhodnutí jejich sporů mimo pravomoc obecných soudů jejich svěřením nezávislým rozhodcům a z toho plynoucí oživení institutu rozhodčího řízení na Slovensku. To zároveň napomohlo k úbytku nápadů u obecných soudů.⁹³

3.1.1 Pozitivní vymezení

V souladu s ust. § 1 odst. 1 písm. a) ZRK a ust. § 2 ZRK do působnosti tohoto zákona patří: *„rozhodovanie majetkových sporov vzniknutých z tuzemských a z medzinárodných obchodnoprávných a občianskoprávných vzťahov, ak je miesto rozhodcovského konania v*

⁹¹ Vzorový zákon UNCITRAL byl přijat Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo dne 21. června 1985. Byl vytvořen, aby pomáhal státům v reformě a modernizaci úpravy rozhodčího řízení v jejich právních řádech s ohledem na určité charakteristiky a potřeby, které jsou s mezinárodním rozhodčím řízením spojeny. Je však třeba zmínit, že sám Vzorový zákon UNCITRAL přímou úpravu arbitrability neobsahuje. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html>; Informace o komisi OSN UNCITRAL jsou dostupné na <<http://www.uncitral.org/uncitral/en/about/origin.html>>.

⁹² Vymezení pojmu podnikatel ve slovenském zákoně č. 513/1991 Z. z., obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov je až na ust. § 2 odst. 2 písm. d), které se soustřeďuje pouze na fyzické osoby stejné jako v případě českého ObchZ.

⁹³ Dostupné na <<http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=/Main/TArticles.ascx&phContent=/Main/ArticleShow.ascx&ArtID=5782&LngID=0&CatID=66>>.

Slovenskej republike“ pokud jsou jimi: „...len spory, ktoré účastníci konania pred súdom môžu skončiť súdnym zmiernom“.⁹⁴ V jednom ustanovení je tedy upravena arbitrabilita sporů jak vnitrostátních, tak mezinárodních. Oproti českému ZRŘ chybí v ZRK podmínka pravomoci soudu k projednání a rozhodnutí konkrétního sporu. Díky této absenci se dle mého názoru okruh arbitrovatelných sporů na Slovensku oproti České republice značně rozšiřuje. A to i v případě, pokud bychom pro českou právní úpravu uplatnili teorii zastávanou např. B. Kleinem, M. Dolečkem a mnou, která byla zmíněna v předchozí kapitole, tedy arbitrovatelnosti sporů, je-li k jejich projednání a rozhodnutí dána pravomoc soudů podle části páté OSŘ.

3.1.2 Negativní vymezení

Negativní vymezení arbitrability je uvedeno v ust. § 2 odst. 3 ZRK, podle kterého nemohou být v rámci rozhodčího řízení projednávány a rozhodovány spory:

- a) *o vzniku, zmene alebo o zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam,*
- b) *o osobnom stave,*
- c) *súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí,*
- d) *ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a vyrovnacieho konania.*

Jak je vidět, obsahuje ZRK, na rozdíl od ZRŘ, jednu negativní podmínku navíc, a to spory týkající se věcných práv k nemovitostem. Na tomto místě je nicméně třeba zmínit skutečnost, že i u nás se mezi odbornou veřejností objevují názory, že takové spory arbitrabilní nejsou.⁹⁵ O arbitrabilitě těchto a dalších sporů však bude blíže pojednáno v následující kapitole.

3.2 Rakousko

Rakouské právo všeobecně vysoce podporuje náhradní způsoby řešení sporů, včetně a zejména ve vztahu k rozhodčímu řízení, které má v této zemi dlouhodobou tradici. V současnosti je obecně upraveno v druhém oddíle hlavy čtvrté šesté části *Zivilprozessordnung*

⁹⁴ Soudní smír upravují ust. § 67 a ust. § 99 zákona č. 99/1963 Z. z., občianský súdny poriadok, v znení neskorších predpisov.

⁹⁵ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka. STEINER, Vilém. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996. In ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 23.

– civilního řádu soudního (dále jen „ZPO“). Zmíněná benevolence byla ještě umocněna po rozsáhlou novelizací ZPO s účinností od 1. července 2006, která vycházela ze znění Vzorového zákona UNCITRAL. Tato právní úprava, která platí, včetně arbitrability jak pro vnitrostátní, tak i mezinárodní rozhodčí řízení, poskytuje stranám nesmírně liberální základ pro možnost sjednání rozhodčí smlouvy v širokém spektru sporů.⁹⁶

3.2.1 Pozitivní vymezení

Arbitrabilitu pozitivně upravuje ust. § 582 ZPO, jehož odst. 1 stanoví, že o jakémkoli peněžitém sporu může být uzavřena rozhodčí smlouva. Rozhodčí smlouva týkající se nepeněžitého sporu bude platně sjednána, pokud budou moci strany o tomto sporu uzavřít narovnání.⁹⁷ S ohledem na fakt, že ani procesní právo, a ani hmotné právo (ust. § 1380 ABGB), neobsahují žádné omezení toho, ve kterých věcech je možno uzavřít narovnání, je toto vymezení široké a proto je jeho zúžení přenecháno právní vědě a soudní praxi.⁹⁸

3.2.2 Negativní vymezení

Negativní vymezení arbitrability normuje ust. § 582 odst. 2 ZPO, když z arbitrability vylučuje spory, jejichž předmět pramení z rodinného práva, stejně tak jako spory ze smluv, byť jen částečně se týkajících nájmu a vlastnictví bytů dle *Mietrechtgesetz* – zákona o nájmu (dále jen „MG“), a to včetně sporů vztahujících se k uzavření, existenci, ukončení nebo jiného právního posouzení takových smluv.

3.2.3 Pohled praxe na arbitrabilitu

Právní věda nahrazuje nedostatek zákona úvahou, vycházející ovšem z dogmatiky veřejnoprávního původu rozhodčího řízení, tj. je-li rozhodčí řízení přenesením pravomoci

⁹⁶ BĚLOHLÁVEK. Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In Bulletin advokacie, 9/2007, s. 24.

⁹⁷ ZPO používá výrazu „*Vergleich*“, což odpovídá nadpisu ust. § 1380 ABGB a odpovídá totožnému nadpisu ust. § 1380 OZO (předválečný Obecný zákoník občanský, v Československu účinný od roku 1918 na základě tzv. recepční normy) a tedy „Narovnání“. Obsahem tehdejšího narovnání je dnes narovnání dle nynějšího ust. § 585 OZ.

⁹⁸ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 82-83.

soudní, pak v něm nemůže být rozhodováno více, než může rozhodovat soud. Ze skutečnosti, že rakouský zákonodárce zařadil úpravu rozhodčího řízení do ZPO, je pak podle rakouských teoretiků zřejmé, že tím mínil, že je pravomoc rozhodců odvozená od soudní pravomoci ve věcech občanských. S ohledem na to, že narovnání je institutem hmotného práva občanského, je pak arbitrabilita ohraničena na tyto vztahy.⁹⁹

Rakouská praxe¹⁰⁰ postupně došla k závěru, že nejsou arbitrabilní např. spory o náhradu proti jednatelům společností a spory o splacení základního kapitálu ve společnosti s ručením omezeným, revize procesů, jež soud zastavil, spory ve výkonu rozhodnutí (shodně jako dle výslovného zákazu v ust. § 2 odst. 1 našeho ZRŘ), některé spory podle ust. § 2 odst. 2 LPG, nesporná řízení podle ust. § 37 odst. 1 MG¹⁰¹, udělení a zrušení práv z duševního vlastnictví, trestní obžaloby, spory vzešlé z insolvenčního řízení, spory týkající se statusových práv (např. rozvodové a adopční) a dále také řízení o kartelových smlouvách¹⁰², řízení směnečné a další řízení, kde by muselo být porušeno právo žalovaného být slyšen.¹⁰³ Výše zmíněná novela ZPO účinná od 1. července 2006 pak nearbitrabilitu některých z těchto sporů potvrdila.

3.3 Švýcarsko

Zajímavostí švýcarské právní úpravy arbitrability sporů, resp. celého rozhodčího řízení, je skutečnost, že na rozdíl od české či slovenské úpravy je úprava arbitrability sporů s mezinárodním prvkem obsažena v odlišném předpisu než arbitrabilita sporů vnitrostátních. S ohledem na zaměření této práce se budu věnovat především úpravě obsažené v *Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht* (obecně je používán anglický název *Private International Law Act*) - zákoně o mezinárodním právu soukromém (dále jen „PILA“)¹⁰⁴,

⁹⁹ FASCHING, H. W. *Schiedsgericht und Schiedsverfahren im österreichischen und im internationalen Recht*. Wien: Manz Ver., 1973, s. 17 a 134. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 82-83.

¹⁰⁰ RECHBERGER, W. *Kommentar zur ZPO*. Wien: Springer Ver., 2000, k ust. § 577, marg. zn. č. 5. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů...*, s. 83.

¹⁰¹ *Oberster Gerichtshof*, 13. 6. 1999, in *Juristische Blätter*, roč. 122/2000, s. 460. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů...*, s. 83.

¹⁰² *Oberster Gerichtshof*, 17. 8. 2001, *Österreichisches Recht der Wirtschaft*, 2002, s. 147. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů...*, s. 83.

¹⁰³ *Landesgericht für Zivilrechtlichen Wien*, 27. 10. 1999, *Mietliche Entscheidungen* 51. S. 756. In RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů...*, s. 83.

¹⁰⁴ Vzorom pro jeho tvůrce byl Vzorový zákon UNCITRAL.

který upravuje prvně jmenovanou skupinu sporů, tj. mezinárodních. Stojí za povšimnutí stručnost tohoto zákona vůči rozhodčímu řízení obecně, když se jeho úpravě věnuje pouze 19 stručných a svým obsahem vesměs deklaratorních paragrafů (ust. § 176 až ust. § 194).

Působnost PILA vymezuje ust. § 176 odst. 1, které stanoví, že se tento zákon použije ve všech případech, kdy při uzavření rozhodčí smlouvy měla alespoň jedna ze stran své bydliště nebo místo trvalého pobytu mimo Švýcarsko a (kumulativně) si tyto strany jako místo konání rozhodčího řízení zvolily Švýcarsko. Podle ust. § 176 odst. 2 se PILA neužije, pokud strany jeho aplikaci písemně vyloučily a dohodly si výhradní aplikaci kantonálních předpisů o rozhodčím řízení.

3.3.1 Arbitrabilita mezinárodních sporů

Které spory s mezinárodním prvkem jsou arbitrabilní vymezuje ust. § 177 odst. 1 PILA, podle něhož může být předmětem rozhodčího řízení každý majetkově právní nárok. Přímou pojem „majetkově právní nárok“ však PILA neobsahuje. Abych byl přesný, je třeba se podívat na znění ust. § 177 odst. 1 PILA v oficiálních úředních jazycích Švýcarské konfederace. Jak německé („*vermögensrechtliche Anspruch*“), tak francouzské („*cause de nature patrimoniale*“), či italské („*pretesa patrimoniale*“) znění hovoří o „peněžitém nároku“, který je obsahově užším pojmem, nežli „majetkově právní nárok“. O širším výkladu ust. § 177 odst. 1 PILA, rozhodl Švýcarský Federální soud svým rozhodnutím sp. zn. DFT 119 II 271, 275 ze dne 15. března 1993¹⁰⁵, v němž stanovil, že zmíněné ustanovení zahrnuje všechna penězi ocenitelná práva, resp. nároky, která lze volně převést, nebo která mohou být předmětem dědictví. Dále také ta práva, resp. nároky, jejichž hodnotu nelze obecně vyjádřit penězi a která nejsou převoditelná, nýbrž jsou spjata s právním postavením, které má peněžní aspekt (např. právo společníka napadnout rozhodnutí valné hromady nebo sankce sportovní asociace).

Na rozdíl od ZRŘ už PILA žádnou jinou podmínku arbitrability neobsahuje. Není tedy podstatné, zda by mohly strany v dané věci uzavřít smír či nikoli, nebo zda by jinak byl k jejímu projednání a rozhodnutí příslušný soud. Stejně tak je nepodstatné, jestli spor vznikl v souvislosti s výkonem rozhodnutí nebo jestli jde o spor incidenční. Jedinou podmínkou je majetkoprávní povaha konkrétního sporu. Veřejný zájem, o kterém jsem hovořil v úvodu této kapitoly, zde v podstatě zcela ustoupil do pozadí a stát si činí nárok na rozhodování jen velice

¹⁰⁵ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 777.

omezeného okruhu případů. A právě to je, dle mého názoru, na švýcarské úpravě skvělé. V podstatě nijak totiž neomezuje autonomii vůle stran rozhodnout o tom, jestli svůj již vzniklý nebo teprve v budoucnu vzniknuvší spor svěří k rozhodnutí soudu nebo jednomu, popř. více rozhodcům. Shodný postoj zastává i Švýcarský Federální soud, podle jehož názoru řešení přijaté v ust. § 177 odst. 1 PILA vyjadřuje záměr federálního zákonodárce učinit přístup k mezinárodnímu rozhodčímu řízení snazším.¹⁰⁶ Jak švýcarská legislativa, tak rozhodnutí Švýcarského Federálního soudu jsou tudíž typickým příkladem již několikrát zmíněné *pro-arbitration doctrine*.¹⁰⁷ Je ale třeba zmínit, že švýcarské soudy jsou všeobecně známé pro svůj velice kladný postoj k rozhodčímu řízení jako takovému.¹⁰⁸

3.3.2 Arbitrabilita vnitrostátních sporů

Arbitrabilita vnitrostátních sporů je upravena v Interkantonální úmluvě o rozhodčím řízení, zkráceně *Concordat* (dále jen „IAA“).¹⁰⁹ Nicméně s ohledem na skutečnost, že není pro tuto práci podstatná, zmíním se o ní pouze okrajově. Podle ust. § 5 IAA je arbitrabilní každý spor jehož předmětem mohou strany volně disponovat, avšak pouze tehdy, pokud jeho projednávání a rozhodování nespadá na základě zvláštního zákona do výlučné pravomoci státních orgánů. Na rozdíl od PILA je tak v IAA stanovena negativní podmínka, která pokud by byla splněna, způsobí, že je konkrétní spor nearbitrabilní.

Z výše uvedeného tedy zřetelně vyplývá, že dualita švýcarské právní úpravy rozhodčího řízení ve výsledku znamená, že okruh vnitrostátních sporů, které mohou být předmětem rozhodčího řízení, je poměrně užší než okruh sporů s mezinárodním prvkem. Mohlo by se na první pohled zdát, že tato nerovnováha je k neprospěchu věci. Já jsem ale toho názoru, že je tomu zcela naopak. Podpora rozvoje mezinárodních obchodních vztahů je pro každý stát jedním z prioritních cílů, jelikož ve většině případů na tom závisí jeho ekonomika. Dalo by se říci, že je to ve veřejném zájmu. Švýcarsko se snaží dosáhnout maximálního naplnění tohoto cíle mimo jiné právě svým otevřeným postojem k rozhodčímu řízení. A to je dle mého správné. Vždyť právě přívětivost právního řádu, včetně rozsahu

¹⁰⁶ Rozhodnutí Švýcarského Federálního soudu sp. zn. BGE 118 II 353 ze dne 23. června 1992, ve věci *Fincantieri-Cantieri Navali Italiani SpA v. M and Arbitration Tribunal*, XX Y. B. Comm. Arb. 766, 767. In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 777.

¹⁰⁷ Srov. podkapitola 2.1.1.2.

¹⁰⁸ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 125.

¹⁰⁹ K dnešnímu dni je jejími signatáři 26 švýcarských kantonů.

možnosti rozhodování případných sporů, je často jedním z kritérií výběru obchodního partnera. Mám za to, že v takovém případě je namístě, aby veřejný zájem na zachování si „nadvlády“ nad určitými spory ustoupil jinému veřejnému zájmu, tj. na všeobecném blahu obyvatel. V souvislosti s tím si však nemohu odpuštít poznámku, že úprava arbitrability vnitrostátních sporů by se měla nést ve stejném duchu. Tudíž mi podmínka stanovená v ust. § 5 IAA přijde poněkud nadbytečná. Nicméně skutečností i nadále zůstává, že i přes tuto „drobnou“ restrikcí je švýcarská právní úprava ve smyslu *in favorem arbitrability* té české na míle vzdálena.

3.4 Německo

Německá právní úprava rozhodčího řízení je stejně jako švýcarská, o které jsme hovořili výše, založena na Vzorovém zákoně UNCITRAL, se kterým se až na drobné odchylky shoduje. Zároveň je v ní patrný silný vliv právě švýcarské právní úpravy. Avšak na rozdíl od ní, není ta německá dualistická. Jednotná úprava arbitrability jak domácích sporů, tak sporů s mezinárodním prvkem, je zakotvena v jediném právním předpise, stejně jako je tomu v České republice. Tímto předpisem je *Gesetz zur Neuregelung des Schiedsverfahrensrechts* - zákon o nové úpravě rozhodčího řízení (dále jen GNS). Za povšimnutí stojí, že GNS je poměrně mladý zákon. Nabyl účinnosti 1. ledna 1998, je tedy mladší než náš ZRŘ, či např. slovenský ZRK. Ve skutečnosti ale nejde o zcela samostatný zákon, jak je tomu u nás. GNS je součástí, přesněji řečeno 10. knihou *Zivilprozeßordnung* (anglicky *Code of Civil Procedure*), civilní řád soudní (dále jen „CCP“), v němž jsou mu vyčleněna ust. § 1025 až 1066. V úvodním ustanovení je vymezena působnost GNS. Ten se aplikuje vždy, pokud jsou splněny podmínky uvedené v ust. § 1043 GNS, tj. vždy, pokud je sídlo rozhodčího řízení buď na základě dohody stran, nebo při její absenci, na základě rozhodnutí rozhodčího tribunálu na území Německa.

Jak bylo již zmíněno, Vzorový zákon UNCITRAL sám úpravu arbitrability neobsahuje. Zákonodárce tak, zdá se, při tvorbě ust. § 1030 GNS, které arbitrabilitu upravuje, vycházel především ze stále rostoucího významu rozhodčího řízení při řešení sporů. Tomu odpovídá vyjádření legislativní komise německého Federálního ministerstva spravedlnosti, ve kterém konstatovala, že: „*Pokud chceme dosáhnout cíle, že Německo bude v budoucnu častěji vybíráno jako sídlo mezinárodních rozhodčích řízení, musíme zahraničním stranám nabídnout takové právo, které jak navenek, tak uvnitř v souladu se strukturou Vzorového zákona*

(UNCITRAL), který je tak důvěrně známý po celém světě... Cíl Vzorového zákona, kterým je významně přispět k unifikaci právní úpravy mezinárodního rozhodčího řízení, může být naplněn pouze tehdy, je-li zde vůle upřednostnit takovéto sjednocování před čistě domácím přístupem, když dojde na otázku nutnosti existence, rozsahu, jakož i určení obsahu jednotlivých norem.¹¹⁰ Je však zcela zjevné, že přitom tak říkajíc nakukoval do kuchyně svých švýcarských kolegů a nechal se inspirovat jejich ust. § 177 PILA.

3.4.1 Pozitivní vymezení

Pozitivně je arbitrabilita vymezena v ust. § 1030 odst. 1 GNS, které stanoví, že předmětem rozhodčího řízení může být jakýkoli spor týkající se peněžitého nároku („*vermögensrechtlicher Anspruch*“). Podle tohoto ustanovení jsou arbitrabilní také spory, které se netýkají peněžitého nároku, a to tehdy, pokud o nich strany mohou uzavřít smír.¹¹¹ Z toho by se dalo vyvozovat, že arbitrabilními by mohly být dokonce rozvod či otázky týkající se samotného manželství, protože i ty mají potenciální dopad na finanční sféru účastníků. Je nicméně krajně nepravděpodobné, že by spory týkající se nějakým způsobem manželství byly podle platného německého práva uznány arbitrabilními dokonce i v mezinárodním kontextu.¹¹² Výše uvedené tedy zhruba odpovídá pojmu „majetkový spor“, jak je uveden v ust. § 2 odst. 1 ZRŘ. Mám za to, že je důležité zmínit také skutečnost, že v nedávné době byla v německém právním řádu zrušena řada zákonných ustanovení, která předtím vylučovala určité kategorie sporů z možnosti řešit je v rámci rozhodčího řízení.¹¹³

¹¹⁰ Bundestags-Drucksache No. 13/5274 ze dne 12. března 1996, s. 28. In BERGER, Klaus Peter. *Arbitration in MEDA Countries: an outside perspective*. Příspěvek Prof. Bergera na konferenci na téma Předcházení a Zvládání Mezinárodních Obchodních Sporů (*Preventing and Managing International Commercial Disputes – Towards a EuroMed Alternative Dispute Resolution Infrastructure*) konané 28. – 29. září 2007 v Římě. Dostupné na <<http://www.adrmeda.org/romeconference07/materials/ArbitrationinMEDACountries.pdf>>.

¹¹¹ Tím se okruh arbitrabilních sporů, oproti vymezení v PILA, značně rozšiřuje. PILA totiž, sic neobsahující žádnou restriktivní podmínku arbitrability, např. možnosti uzavřít ve věci mezi stranami smír, omezuje okruh arbitrabilních sporů pouze na spory, jejichž předmětem je peněžitý nárok. Ani za užití extenzivního výkladu přijatého Švýcarským Federálním soudem se okruh arbitrabilních sporů dle PILA svým rozsahem tomu v GNS nemůže rovnat.

¹¹² K tomu srov. např. rozhodnutí Spolkového soudního dvora, sp. zn. NJW 651 ze dne 3. prosince 1986 či rozhodnutí Krajského soudu v Giessenu, sp. zn. NJW-RR 500 ze dne 8. února 1995. In Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 778.

¹¹³ Příkladem může být ust. § 91 *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen* - zákona proti omezování hospodářské soutěže, které bylo novelizováno s tím důsledkem, že všechny spory týkající se kartelů jsou nyní arbitrabilní. In BORN, Gery B. *International Commercial...*, 778.

3.4.2 Negativní vymezení

Ust. § 1030 GNS obsahuje také negativní vymezení arbitrability, konkrétně v odst. 2. Ten za nearbitrabilní označuje spory o určení existence nájmu bytu (přesněji bytového prostoru – „*Wohnraum*“). Jiné spory (ani určovací) týkající se nájmu bytu tímto nejsou nijak dotčeny. To znamená, že pokud by došlo například na spor o určení výše nájemného, strany by nebyly nijak omezeny v možnosti uzavřít o něm mezi sebou rozhodčí smlouvu a vyloučit tak z jeho projednávání a rozhodování obecné soudy.

3.5 Francie

V právním řádu Francouzské republiky jsou, podobně jako je tomu v případě Švýcarské konfederace účinné dva zákony, které upravují otázku rozhodčího řízení. Oba ale upravují rozhodčí řízení jako takové a nerozlišují mezi vnitrostátním a mezinárodním. Prvním z těchto zákonů je CPC. Ten ve své části čtvrté, konkrétně ust. § 1442 až ust. § 1507, obsahuje v podstatě celou úpravu rozhodčího řízení, až na jednu pro tuto práci podstatnou náležitost, a tou je právě arbitrabilita. Její úpravě se věnuje druhý zákon, CC, a to v ust. § 2059 a ust. § 2060 CC.

V ust. § 1442 CPC se uvádí, že strany určité smlouvy se mohou dohodnout (rozhodčí smlouvou), že jakýkoli spor vzniklý mezi nimi z takové smlouvy bude rozhodnut v rámci rozhodčího řízení. Uvedené vymezení, podle něhož by strany mohly vyloučit obecné soudy z rozhodování všech jejich případných sporů, je příliš široké. To by znamenalo, že by veškerý veřejný zájem ustoupil do pozadí, a to v současnosti stát, resp. zákonodárce nedopustí. Proto jsou zde výše zmíněná ustanovení CC.

3.5.1 Pozitivní vymezení

Ust. 2059 CC obsahuje pozitivní vymezení arbitrability. Stanoví, že každý může uzavřít rozhodčí smlouvu týkající se práv, kterými může volně disponovat. Mám za to, že obsah toto ustanovení nečiní nijaké interpretační obtíže a není je proto třeba blíže osvětlovat. Ostatně dispozitivnost práv je nepřímou upravena také v ZRŘ a bylo o ní pojednáno v předchozí kapitole.

3.5.2 Negativní vymezení

Negativně je arbitrabilita vymezena v ust. § 2060 CC. V tomto ustanovení jsou uvedeny čtyři kategorie záležitostí, které podle francouzského práva nemohou být předmětem rozhodčí smlouvy, a tudíž ani rozhodčího řízení.

První kategorií jsou otázky statusové. Předmětem rozhodčí smlouvy nemůže být žádná skutečnost týkající se právní subjektivity fyzických či právnických osob nebo způsobilosti fyzických osob k právním úkonům.

Do druhé spadají jakékoli otázky spojené s rozvodem nebo soudní odlukou. Rozvod je pojem, který není třeba blíže vysvětlovat. Naproti tomu soudní odluka je něco, co české pozitivní právo v současnosti nezná. Jedná se o institut, který nezpůsobuje ukončení manželství, ale znamená konec povinnosti společného soužití (ust. § 299 CC). Může být o něm rozhodnuto na základě návrhu jednoho z manželů a za stejných okolností jako o rozvodu (ust. § 296 CC). V kontextu české právní úpravy by se tento institut dal přirovnat k jedné z podmínek rozvodu podle ust. § 24a zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (často mylně označovaného jako tzv. nesporný rozvod, což je s ohledem na povahu rozvodu logický nonsens).

Třetí kategorie skutečností, které jsou nearbitrabilní, obsahuje všechny sporné otázky související se správními orgány nebo jinými veřejnoprávními institucemi. Případný výklad těchto pojmů by znamenal neúměrné přesáhnutí prostoru jim v této práci vymezeného a zároveň mám za to, že jejich základní obsah je všeobecně znám.¹¹⁴

Všechny tyto tři kategorie by se ale ve výsledku daly zahrnout do poslední čtvrté kategorie. Do té totiž spadají obecně veškeré záležitosti, se kterými je spojený veřejný zájem („*toutes les matières qui intéressent l'ordre Public*“). Doslovně vzato by však takové znění bylo poněkud problematičtější. Nejenže „veřejný zájem“ jako neurčitý právní pojem dává potenciálně expanzivní prostor pro výklad, ale slova „spojený s“ tento prostor ještě rozšiřují.¹¹⁵ Rozřešení přinesly francouzské soudy.

¹¹⁴ K tomu blíže např. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. Vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 17 a násl. nebo HENDRYCH, Dušan. In HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 6. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 95 a násl.

¹¹⁵ Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 778.

3.5.3 Judikatura

Arbitrabilita bývala francouzskými soudy, s odkazem právě na veřejný zájem, vykládána velice restriktivně. Počátkem padesátých let minulého století se ale situace změnila, a to doslova o 180 stupňů. Zjednodušeně by se dalo říci, že soudy začaly legislativní text ignorovat a explicitně odmítly jakékoli omezení arbitrability v souvislosti s veřejným zájmem. Jak uvedl pařížský apelační soud v jednom ze svých rozhodnutí: „*Arbitrabilita sporu nemůže být vyloučena jen na základě pouhé skutečnosti, že se na předmět tohoto sporu vztahují normy prosazující se veřejný zájem*“.¹¹⁶ Dá se říci, že judikatura, která následovala, učinila ust. § 2060 z velké části obsoletním. Francouzské soudy nejenže oddělily arbitrabilitu od veřejného zájmu, ale navíc jí dodaly více mezinárodní a méně restriktivní „nádech“. A byly to rovněž francouzské soudy, které jako první na světě explicitně definovaly arbitrabilitu v mezinárodních věcech, a to s odkazem na *mezinárodní veřejný zájem*.¹¹⁷ Nearbitrabilními jsou podle jejich názoru ty záležitosti, které jsou v nejužším vztahu s mezinárodním veřejným zájmem. Tato všeobecná soudní liberalizace arbitrability je obzvláště znatelná v mezinárodních spotřebitelských sporech. V zásadě je tomu tak proto, že spotřebitelé jsou francouzskými soudy v mezinárodním kontextu za účelem rozšíření arbitrability zcela ztotožňováni s profesionálními obchodníky. Pařížský apelační soud k tomuto dne 7. prosince 1994 judikoval s tím, že vnitrostátní zákonná omezení rozhodčích smluv mezi spotřebiteli a dodavateli by neměla být aplikována v mezinárodním kontextu.¹¹⁸

Jak uvádí K. Youssef, tento „nebezpečný“ trend je odborníky vesměs kritizován.¹¹⁹ A já s tím naprosto souhlasím. Na jednu stranu jsem velkým zastáncem co nejliberálnějšího výkladu pojmu arbitrabilita, na druhou stranu ale postup francouzských soudů dle mého přesahuje meze výkladu psaného práva. Je jasné, že úlohou soudů je také vyplňovat mezery v právu, avšak způsob, jakým to ty francouzské činí, se mi jeví spíše jako jeho „ohýbání“ či „překrucování“.

¹¹⁶ Rozhodnutí pařížského apelačního soudu ve věci *Labinel* ze dne 19. května 1993, publikováno v Rev. Arb. 1993, s. 645. K tomu srov. starší rozhodnutí stejného soudu ve věci ze dne 15. června 1956, publikované v Dalloz, 1956, s. 587, popř. rozhodnutí apelačního soudu v Orleans ze dne 15. února 1956, které bylo publikováno také v Dalloz, 1966, s. 340. In YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 58.

¹¹⁷ Rovněž označovaný jako *mezinárodní veřejný pořádek* – z anglického *international public policy*.

¹¹⁸ YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 59.

¹¹⁹ Tamtéž.

3.6 Spojené státy americké

Spojené státy jsou dalším příkladem státu s duální právní úpravou rozhodčího řízení ve smyslu švýcarského modelu. V případě Spojených států by se dokonce dalo hovořit o pluralitní právní úpravě. Rozhodčímu řízení se zde věnuje více než pět desítek zákonů, které by se daly rozdělit do tří hlavních skupin.

Do první skupiny patří FAA, který upravuje rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem. Tento zákon byl přijat, aby kompenzoval hostilitu amerických soudů k prosazování rozhodčích smluv¹²⁰ a jasně ukazuje liberální federální politiku Spojených států favorizující rozhodčí řízení.¹²¹ S ohledem a zaměřením této práce se dále budu konkrétněji věnovat pouze v něm obsažené úpravě arbitrability. V druhé skupině nalezneme *Uniform Arbitration Act* – jednotný zákon o rozhodčím řízení, který je „mladší“ variantou nám již známého Vzorového zákona UNCITRAL, a stejně jako on slouží ke sjednocování právních úprav rozhodčího řízení v jednotlivých federálních státech. Tyto „státní“ zákony (je jich padesát) pak tvoří skupinu třetí.

Vedle zákonů jsou nepostradatelnými prameny právní úpravy rozhodčího řízení soudní rozhodnutí.

3.6.1 Pravidla vzájemné aplikační přednosti jednotlivých právních předpisů upravujících arbitrabilitu

Vztah mezi jednotlivými státními zákony a FAA je poněkud specifický, nicméně celkem jednoduchý. Jak již bylo řečeno, FAA se aplikuje na všechny spory s mezinárodním prvkem, což ostatně vyplývá i z jeho ust. § 2. FAA se rovněž aplikuje ve sporech, v nichž jsou strany z různých federálních států. Zákon upravující rozhodčí řízení v určitém státě se užije v případě „vnitrostátního“ rozhodčího řízení, tj. tedy, jsou-li všechny sporné strany příslušníky jednoho státu. Z tohoto pravidla ale existují dvě výjimky. Prvou je situace, kdy ustanovení daného státního zákona odporují FAA, případně některou situaci neupravují.

¹²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Circuit City Stores, Inc. v. Adams*, 532 U. S. 105, 111 ze dne 21. března 2001. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/532/105/case.html>>.

¹²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Moses H. Cone Memorial Hosp. v. Mercury Constr. Corp.*, 460 U. S. 1, 24 ze dne 23. února 1983. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/460/1/case.html>>.

V takovém případě se subsidiárně aplikují příslušná ustanovení FAA.¹²² Druhou výjimkou je vzájemná dohoda stran, v níž si zvolí aplikaci některého z vnitrostátních zákonů.¹²³

3.6.2 Arbitrabilita

3.6.2.1 Americké „široké“ pojetí arbitrability

Mám-li dále hovořit o samotném arbitrabilitě, považuji za velice nutné, dokonce za nezbytné, zdůraznit, že ve Spojených státech má tento pojem velice odlišný význam než v prakticky většině jiných zemí s rozvinutou právní úpravou rozhodčího řízení.

Termín arbitrabilita ve Spojených státech nezahrnuje pouze otázku způsobilosti konkrétního sporu být předmětem rozhodčího řízení, ale rovněž otázku pravomoci, tj. jestli má pravomoc určit to, zda bude konkrétní spor rozhodnut v rozhodčím řízení sám rozhodce nebo soud. Tradičně měly americké soudy právo rozhodnout veškeré otázky týkající se arbitrability¹²⁴, a to jak před, tak po předložení konkrétního sporu k rozhodnutí v rozhodčím řízení. Tento tradiční přístup byl v nedávné minulosti, zejména skrze rozhodnutí Nejvyššího soudu, modernizován. Nejvyšší soud Spojených států amerických (dále jen „Nejvyšší soud“) se k tomu vyjádřil s tím, že otázky arbitrability musí být vykládány s přihlédnutím na federální politiku favorizující rozhodčí řízení.¹²⁵ Rozhodcům tak byla dána pravomoc rozhodovat o své vlastní pravomoci. S těmito otázkami se můžeme setkat i v českém ZRŘ, konkrétně v ust. § 2, ust. § 3, ust. § 15 či ust. § 31. Ačkoli mohou rozhodci rozhodovat o své vlastní pravomoci, není tato jejich pravomoc bezmezná. Strany mají právo obrátit se kdykoli na soud s tím, aby se některou z uvedených skutečností zabýval.¹²⁶

¹²² BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 38; Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Southland Corp. v. Keating*, 465 U. S. 1, ze dne 23. ledna 1984. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/465/1/>> nebo Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Doctor's Associates, Inc. v. Casarotto*, 517 U. S. 681, ze dne 20. května 1996. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/517/681/case.html>>.

¹²³ BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America...*, s. 38.

¹²⁴ Např. jestli existuje platná rozhodčí smlouva, jestli sporná otázka spadá do jejího rámce, jestli projednání sporné otázky v rozhodčím řízení není v rozporu s veřejným zájmem, atd.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Prima Paint Corp. v. Flood & Conklin Mfg. Co.*, 388 U. S. 395, 409, ze dne 12. června 1967. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/388/395/case.html>>.

¹²⁶ SHORE, Laurence. *The United States' Perspective on "Arbitrability"*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008..., s. 69-71.

3.6.2.2 Negativní vymezení

Klíčovými ustanoveními FAA, která se týkají arbitrability, jsou ust. § 1 a ust. § 2. Prvé z nich vymezuje arbitrabilitu negativně, když z působnosti arbitrovatelnosti zcela vylučuje “*contracts of employment of seamen, railroad employees, or any other class of workers engaged in foreign or interstate commerce*”, tzn. pracovní smlouvy námořníků, zaměstnanců železnice nebo jakýchkoli jiných skupin zaměstnanců činných v zahraničním nebo vnitrostátním obchodním styku. V roce 2001 nicméně americký Nejvyšší soud vydal rozhodnutí, kterým stanovil, že výše uvedená výlučka sporů z pracovních smluv se vztahuje pouze na skupinu zaměstnanců činných v přepravě a dále že veškeré rozhodčí smlouvy v pracovních dohodách ostatních zaměstnanců, kteří zároveň nejsou subjekty kolektivních smluv, spadají i nadále do věcné působnosti federálního zákona o rozhodčím řízení.¹²⁷

3.6.2.3 Pozitivní vymezení

Ust. § 2 FAA naopak obsahuje pozitivní vymezení arbitrability. Stanoví, že arbitrovatelnými jsou spory z “*maritime transaction*” a “*commerce*”, tedy *námořních smluv a obchodního styku*. Výklad těchto pojmů nečiní žádné větší interpretační potíže, jelikož jejich definici nám podává sám FAA ve shora zmíněném ust. § 1.

Námořními smlouvami se podle FAA rozumí smlouvy o nájmu lodí, konosamenty, smlouvy týkající se lodní nakládky, smlouvy o opravách či dodávkách lodních součástí, případně rozpory nebo jakékoli jiné věci týkající se zahraničního obchodu, které pokud by byly předmětem sporu, spadaly by do pravomoci námořních soudů.¹²⁸

Termín *obchodní styk* vykládá FAA jako vztah obchodního charakteru mezi příslušníky několika států či mezi nimi a zahraničními zeměmi, nebo na výsostném území Spojených států či území District of Columbia, nebo mezi těmito výsostnými územími, nebo mezi některým z těchto výsostných území a státem či zahraniční zemí, anebo mezi District of Columbia a jiným státem, výsostným územím zahraniční zemí. Právě složitě geopolitické členění Spojených států způsobuje širokou škálu případných subjektů rozhodčího řízení.

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Circuit City Stores, Inc. v. Adams*, 532 U. S. 105, 111, ze dne 21. března 2001. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/532/105/case.html>>. Srov. rovněž In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 818.

¹²⁸ *United States Admiralty* (nebo také *Maritime*) *Courts*. Jejich pravomoc a působnost je upravena v ust. § 1333 a násl. 28. části Sbírký federálních zákonů Spojených států amerických. Dostupné na <[http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/usc.cgi?ACTION=RETRIEVE&FILE=\\$\\$xa\\$\\$busc28.wais&start=2574382&SIZE=2960&TYPE=TEXT](http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/usc.cgi?ACTION=RETRIEVE&FILE=$$xa$$busc28.wais&start=2574382&SIZE=2960&TYPE=TEXT)>.

3.6.3 Zásadní rozhodnutí, která ovlivnila posuzování arbitrability

Jak bylo řečeno v úvodu této části, nejsou to pouze zákony, které ve Spojených státech upravují arbitrabilitu sporů. Ty tvoří „pouze“ základ této úpravy. S ohledem na *common law* právní systém této čtvrté největší země světa je to právě judikturní činnost amerických soudů, která dotváří a konkretizuje jednotlivé otázky vztahující se k pojmu, jemuž je tato práce věnována. Vedoucí úlohu pak zastávají především Nejvyšší soud, odvolací soudy jednotlivých obvodů a další federální soudy.¹²⁹

V průběhu minulých desetiletí razily americké soudy cestu k rozvoji arbitrability i do těch oblastí ekonomických aktivit, kde byla do té doby arbitrabilita případných sporů v důsledku silného veřejného zájmu zcela vyloučena. Tato rozhodnutí však neovlivnila vývoj arbitrability pouze ve Spojených státech. Jejich dopad se projevil také na determinování arbitrability v mezinárodním kontextu. Každodenně z nich vycházejí právní zástupci při zastupování svých klientů, rozhodci při rozhodování jim předložených sporů, soudy při přezkoumávání či výkonu rozhodčích nálezů a také teoretici a akademici při tvorbě odborných publikací nebo každodenní výuce svých budoucích kolegů a nástupců. Proto považuji za nezbytné se chronologicky o několika nejpodstatnějších rozhodnutích Nejvyššího soudu blíže zmínit a uvést, čím k vývoji arbitrability přispěla.

3.6.3.1 *Wilko v. Swan*

Až do osmdesátých let minulého století považovaly federální soudy drtivou většinu všech sporů za nearbitrabilní. Prvním větším krokem kupředu bylo v té době rozhodnutí ve věci *Wilko v. Swan* z roku 1953, jímž byl zamítnut návrh žalovaného na zastavení soudního řízení, založený na existenci rozhodčí smlouvy. V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že záměrem Kongresu Spojených států pro přijetí zákona o cenných papírech (dále jen „FSA“)¹³⁰ bylo, aby tento zákon chránil práva investorů, a to zejména tím, že jeho ustanovení

¹²⁹ Více informací o uspořádání soudů ve Spojených státech je dostupných na oficiálních webových stránkách United States Courts <www.uscourts.gov>.

¹³⁰ *U. S. Federal Securities Act*, někdy také označovaný jako *Securities Act* nebo *'33 Act* je zakotven v ust. § 77 a násl. 15. části Sbírký federálních zákonů Spojených států amerických. Byl přijat dne 27. března 1933 v reakci na krach na Newyorské burze, též zvaný jako „Černý čtvrtek“ dne 24. října 1929. Dostupné na <<http://www.gpoaccess.gov/uscode/browse.html>>. Tento zákon byl prvním hlavním federálním právním aktem regulujícím nabídku a prodej cenných papírů na volném trhu. Před jeho přijetím zajišťovaly regulaci trhu s cennými papíry zejména zákony jednotlivých států. Tato regulace však byla tak chabá, že se jí začalo přezdívat „blue sky laws“. Myslím, že význam tohoto označení, jež poprvé použil v roce 1917 soudce Nejvyššího soudu Joseph McKenna v rozhodnutí ve věci *Hall v. Geiger-Jones Co.*, 242 U.S. 539 týkajícího se podvodu právě s cennými papíry, je zřejmý. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/242/539/>>.

znemožňují subjektům patřícím do jeho působnosti vzdát se jakýchkoli práv jím zaručených, která mají sloužit k jejich ochraně. Podle ust. § 14 FSA, na něž Nejvyšší soud zejména poukazoval, jsou totiž neplatná jakákoli smluvní ujednání, která by byla v rozporu se zmíněným účelem tohoto zákona. Toto rozhodnutí bylo základním pilířem pro zásadu, že určitá záležitost, jež je předmětem sporu mezi stranami, není vyloučena z arbitrability, pokud tak zákon, který ji upravuje, výslovně nestanoví.¹³¹

3.6.3.2 Prima Paint Corp. v. Flood & Conklin Mfg. Co.

V roce 1959 vydal odvolací soud druhého obvodu rozhodnutí ve věci *Robert Lawrence Co. v. Devonshire Fabrics, Inc.*, které se stalo jedním z mezníků v posuzování rozhodčích smluv. V tomto rozhodnutí soud vytvořil základ pro jednu z nejtěžejnějších zásad, kterými je dnes rozhodčí řízení ovládáno, a to zásadu *separability*.¹³² V odůvodnění svého rozhodnutí soud vyslovil myšlenku, že vzájemné přísliby stran, že své spory urovnají v rozhodčím řízení, vytvářejí oddělitelnou a vynutitelnou část smlouvy hlavní. Je nepochybné, že se bude zásada *separability* týkat pouze rozhodčích doložek, které se sjednávají jako součásti, popř. dodatky ke smlouvám hlavním. Aplikace této zásady na smlouvy o rozhodci by s ohledem na jejich povahu (sjednávají se jako samostatné smlouvy až poté, co mezi stranami původní smlouvy hlavní vyvstane sporná otázka) byla zjevně bezpředmětná.¹³³

Nicméně uvedené rozhodnutí odvolacího soudu, ač přes svou nespornou důležitost pro arbitrabilitu není tím, které by bylo soudy, rozhodci či vědeckými a akademickými autoritami citováno nejčastěji. Toto privilegium bezpochyby patří rozhodnutí z roku 1967 ve věci *Prima Paint Corp. v. Flood & Conklin Mfg. Co.* Nejvyšší soud v něm vyslovil názor, že kromě případů, kdy strany zamýšlely opak, jsou rozhodčí doložky oddělitelné od smluv, v nichž jsou zakotveny a potvrdil tak správnost myšlenky odvolacího soudu.¹³⁴ Mohou tedy existovat

¹³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Wilko v. Swan*, 346 U. S. 427 ze dne 7. prosince 1953. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/346/427/case.html>>; Srov. BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 781-782.

¹³² Anglicky *Principle of Separability* či *Principle of Severability*, někdy označována jako *doktrína autonomie* (nutno odlišit od principu autonomie ve smyslu nezávislosti rozhodčí smlouvy na právních řádech). In ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 107-112.

¹³³ Rozhodnutí federálního odvolacího soudu druhého obvodu ve věci *Robert Lawrence Co. v. Devonshire Fabrics, Inc.*, 271 F.2d 402, 411 ze dne 28. října 1959. Dostupné na <<http://openjurist.org/271/f2d/402/robert-lawrence-company-v-devonshire-fabrics-inc>>. Srov. BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 328-330.

¹³⁴ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 330-332.

vedle sebe zcela samostatně. Praktickým efektem zásady separability je, že neplatnost či neexistence některé ze smluv (a případné zpochybnění některé z těchto skutečností) nijak neovlivňuje tu druhou. Ostatně to vyplývá ze samé logiky věci, neboť rozhodli-li by rozhodci o neplatnosti hlavní smlouvy obsahující ovšem i rozhodčí doložku, takříkajíc by si „odřízli větev, na které sedí“, a ztratili by pravomoc o věci rozhodovat.¹³⁵

Naše právní úprava o zmíněném efektu zásady separability hovoří v ust. § 267 odst. 3 ObchZ. To stanoví, že: „*Je-li součástí jinak neplatné smlouvy... dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí*“. Zatímco český ZRŘ se výslovně otázkou separability nezabývá, slovenský ZRK v ust. § 5 odst. 2 stanoví: „*Ak je súčasťou inak neplatnej zmluvy rozhodcovská doložka, tá je neplatná len vtedy, ak sa na ňu vzťahuje dôvod neplatnosti zmluvy*“. Problematiku ukončení smluvního vztahu pak řeší další odstavec, který říká, že: „*Ak zmluvné strany odstúpia od zmluvy, toto odstúpenie sa nedotýka rozhodcovskej doložky, ktorá je jej súčasťou, ak sa zmluvné strany nedohodli inak.*“¹³⁶

3.6.3.3 Scherk v. Alberto Culver Co.

Dalším rozhodnutím, které významně ovlivnilo pojetí arbitrability, bylo ve věci *Scherk v. Alberto Culver Co.* z roku 1974. V něm se Nejvyšší soud odklonil od své předchozí jurisprudence a uznal jako platnou smlouvu o rozhodci a v důsledku toho jako arbitrabilní i spor týkající se padělání cenných papírů, který v té době nebyl podle státních zákonů arbitrabilní. V odůvodnění zdůraznil důležitost rozhodčího řízení pro spory ze „skutečně“ mezinárodních smluv za účelem dosažení pořádku a předvídatelnosti a současně zabránění předkládání těchto sporů před hostilní a špatně informované soudy. Nejvyšší soud tímto svým rozhodnutím vyzdvihнул nadřazenost autonomie vůle smluvních stran a zdůraznil potřebu podporovat mezinárodní obchodní vztahy.¹³⁷

¹³⁵ Srov. BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 42 nebo RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 55.

¹³⁶ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 55.

¹³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Scherk v. Alberto-Culver Co.*, 417 U. S. 506 ze dne 17. června 1974. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/417/506/>>; Srov. LOWENFELD, Andreas F. *International Litigation and Arbitration*. Third Edition. American Casebook Series, Thomson-West, 2005, s. 366-375; BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 800;

3.6.3.4 Mitsubisti Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc.

O jedenáct, resp. o třináct let později následovala rozhodnutí, kterými Nejvyšší soud uznal arbitrabilními spory obchodně soutěžní povahy. Prvé z nich, tj. *Mitsubisti Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth, Inc.*¹³⁸ se vztahovalo pouze k arbitrabilitě sporů s mezinárodním prvkem. Jeho hlavní přínos byl ale jiný. Nejvyšší soud v něm konstatoval, že k tomu, aby byla zachována kontrola soudů nad rozhodováním o věcech, na nichž lpí silný veřejný zájem, je mnohem účelnější, než omezovat autonomii vůle stran v uzavírání rozhodčích smluv a předkládání svých sporů rozhodcům, naopak posílit soudní kontrolu rozhodčích nálezů s možností jejich následného zrušení právě pro rozpor s veřejným zájmem. Arbitrabilita vnitrostátních obchodně soutěžních sporů byla potvrzena o dva roky později rozhodnutím ve věci *Shearson/American Express Inc. v. McMahon*.¹³⁹

3.6.3.5 First Options of Chicago v. Kaplan.

V roce 1995 následovalo další z významných rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států, a to ve věci *First Options of Chicago v. Kaplan*. V něm na jednu stranu Nejvyšší soud konstatoval, že jsou to právě soudy, které by měly posuzovat, zda strany uzavřely platnou rozhodčí smlouvu, resp. zda je daný spor arbitrabilní. Na druhou stranu však v tomto rozhodnutí vyslovil názor, který se stal pravidlem, a to, že otázka kdo má primární pravomoc rozhodovat otázky arbitrability, je závislá na tom, jestli si strany výslovně ujednaly, aby to byl někdo jiný než soud. To znamená, že pokud rozhodčí smlouva výslovně obsahuje vůli stran, aby o veškerých námitkách zpochybňujících existenci či platnost této smlouvy rozhodovali sami rozhodci, pak má tato vůle striktní přednost před pravomocí soudu.¹⁴⁰

BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 196; BANTEKAS, Ilias. *Arbitrability in Finance and Banking*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 297.

¹³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Mitsubishi v. Soler Chrysler-Plymouth*, 473 U. S. 614 ze dne 2. června 1985. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/473/614/>>; Srov. RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 86.

¹³⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Shearson/American Express v. McMahon*, 482 U. S. 220 ze dne 8. června 1987. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/482/220/>>; Srov. VALDHANS, Jiří. KOVÁČOVÁ, Lucia. *Arbitrabilita sporů z mimosmluvních závazků*. In *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009, s. 1924-1937.

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *First Options of Chicago, Inc. v. Kaplan*, 514 U. S. 938 ze dne 22. května 1995. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/514/938/>>; Zvukové nahrávky a přepisy

Soudce Breyer, který během pouhých dvou minut a třiceti vteřin toto jednomyslné rozhodnutí Nejvyššího soudu vynesl, upřesnil postoj soudu s tím, že dle jeho názoru by soudy neměly vzít automaticky za své to, že se strany platně dohodly na zmíněné úloze rozhodců v posuzování arbitrability daného sporu, dokud není zcela jasně a nade vší pochybnost prokázáno, že tak opravdu učinily. Jelikož je rozhodčí řízení smluvní záležitostí, společný konsens je základním předpokladem pro vyřešení věci v tomto řízení. Bylo by proto fundamentálně protiprávní nutit některou ze stran urovnat v rozhodčím řízení záležitost, kterou tato zamýšlela předložit k rozhodnutí soudu a nikoli rozhodcům. Z toho plyne, že pokud by takováto zřetelná vůle stran v rozhodčí smlouvě absentovala, měl by soud plnou pravomoc rozhodovat o veškerých otázkách vztahujících se k arbitrabilitě.¹⁴¹

Pokud se na rozhodnutí ve věci *First Options of Chicago v. Kaplan* a jeho důsledky podíváme důkladněji, uvědomíme si, že toto rozhodnutí dalo vzniknout zásadě, která je dnes označována jako zásada *competence-competence* (uvádí se též německé označení *Kompetenz-Kompetenz*, já se ale budu držet dříve uvedeného anglického označení). Podle této zásady mají rozhodci pravomoc rozhodovat o své vlastní pravomoci. Tato otázka tak byla vyňata z pravomoci obecných soudů. Jak jsem uvedl výše, zůstává tedy jedinou možností státu, jak se vyjádřit k smluvně založené pravomoci rozhodců, až následná kontrola rozhodčích nálezů obecnými soudy a jejich pravomoc tyto nálezy zrušit na základě prvotní absence rozhodcovské pravomoci. Americké soudy již po delší dobu opakovaně zastávaly postoj, že rozhodci a rozhodčí tribunály mají inherentní pravomoc posuzovat svou vlastní pravomoc, ale až zmíněné rozhodnutí jí pevně zakotvilo do jejich rozhodovací praxe. Je třeba uvést, že tato zásada se objevuje také v různých mezinárodních úmluvách (např. čl. 2 odst. 3 a čl. 5 odst. 1 písm. a), c) Newyorské úmluvy nebo čl. 16 Vzorového zákona UNCITRAL) a nesčetných národních legislativách (např. ust. § 1466 francouzského CPC, ust. § 1040 německého CCP nebo ust. § 15 českého ZRŘ).¹⁴²

z ústních argumentací jednotlivých stran a konečného rozhodnutí jsou dostupné na <http://www.oyez.org/cases/1990-1999/1994/1994_94_560>; Srov. BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 156-157 nebo SHORE, Laurence. *The United States' Perspective on "Arbitrability"*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 72-73.

¹⁴¹ BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment*. Cambridge University Press, 2006, s. 156-157.

¹⁴² BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 865, 911-959.

3.7 Arbitrabilita v právních řádech dalších zemí

3.7.1 Velká Británie

Zákonodárny sbory v jiných rozvinutých právních systémech, až na několik výjimek, začlenily do právních řádů svých zemí srovnatelný přístup k arbitrabilitě, jak byl popsán výše. Jednou z těchto výjimek je např. Velká Británie. *English Arbitration Act* – anglický zákon o rozhodčím řízení (dále jen „EAA“) je, co se arbitrability týče, zcela němý. Nicméně se v nedávné době objevilo několik soudních rozhodnutí, která se této problematice dotkla. I v nich se však projevila historicky zakořeněná hostilita anglických soudů k projednávání a rozhodování jakýchkoli otázek týkajících se arbitrability. Nejvyšší soud¹⁴³ ve svém relativně nedávném rozhodnutí ve věci *ET Plus SA & 6 Ors v. Jean-Paul Welter* suše, bez zaváhání a téměř s pohrdáním uznal arbitrabilními spory vyplývající ze soutěžního práva.¹⁴⁴ V jiném rozhodnutí tento soud zamítnul tvrzení, že sporné nároky minoritních akcionářů vyplývající z ust. § 459 *English Companies Act* – anglického zákona o obchodních společnostech (dále jen „ECA“) jsou nearbitrabilní.¹⁴⁵ Velká Británie je tak příkladem země, v níž si zákonná úprava arbitrability a soudní rozhodnutí se jí týkající příliš neodpovídají.

3.7.2 Itálie a Nový Zéland

Opačným příkladem než Velká Británie jsou Itálie a Nový Zéland. I přes jejich zjevně odlišnou právně-kulturní historii i současnost se v těchto zemích soudní rozhodnutí svým obsahem od zákonné úpravy arbitrability příliš neodklání. Obě tyto země přijaly do svých právních řádů s drobnými odchylkami Vzorový zákon UNCITRAL a v obou je okruh arbitrabilních sporů velice striktně vymezen. Ust. § 10 odst. 1 *New Zealand Arbitration Act* – novozélandského zákona o rozhodčím řízení stanoví, že veškeré spory, o kterých se strany v rozhodčí smlouvě dohodly, že je urovnají v rámci rozhodčího řízení, jsou arbitrabilní pouze tehdy, pokud takováto rozhodčí smlouva není v rozporu s veřejným zájmem, nebo pokud jiný

¹⁴³ Anglicky The High Court of Justice (také znám jako High Court of England and Wales, bývá označován zkratkou EWHC).

¹⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Anglie a Walesu ve věci *ET Plus SA & 6 Ors v. Jean-Paul Welter & The Channel Tunnel Group Ltd.*, EWHC 2115 (Comm.) (Q.B.) ze dne 11. července 2005. In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 786. Shrnutí je dostupné také na <<http://www.clydeco.com/knowledge/articles/staying-litigation-claims-pending-arbitration.cfm>>.

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Re Vocam Europe Ltd.*, B.C.C. 396 (Ch.) z roku 1998. In BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 786.

zákon konkrétní spor z arbitrability nevylučuje. V podobném duchu se nese rovněž ust. § 806 *Il Codice Civile* (anglicky *Italian Code of Civil Procedure*) – italského občanského zákoníku (dále jen „ICCP“), z jehož znění vyplývá, že se strany mohou dohodnout na projednání a rozhodnutí sporů mezi nimi vzniklých před rozhodci. Předmět daného sporu se však musí týkat práv, kterými strany mohou volně disponovat a současně nesmí být jeho arbitrability zvláštním zákonem vyloučena.¹⁴⁶

3.7.3 Kanada

V průběhu několika posledních let se v této druhé největší zemi světa změnila tradiční anglosaská nedůvěra vůči rozhodčímu řízení ve zjevně kladný přístup. Držice se kanadské verze Vzorového zákona UNCITRAL, Nejvyšší soud rázně rozšířil rozsah záležitostí, které strany mohou podřídit rozhodovací pravomoci rozhodců. Někteří autoři, jako např. G. Born, to dokonce označují za kanadský velký třesk v arbitrabilitě (*Arbitrability „Big-Bang“*). Toto „tažení“ *in favorem arbitrability* Nejvyšší soud započal omezením vlivu veřejného zájmu na arbitrabilitu.¹⁴⁷

V roce 2003 jiným svým rozhodnutím předešel návratu nižších soudů k restriktivnímu výkladu veřejného zájmu. Nejvyšší soud v něm rozhodl, že strany rozhodčí smlouvy mají neomezenou autonomii v určení toho, které jejich spory mohou být předmětem rozhodčího řízení. Zatímco se samotné rozhodnutí věnuje arbitrabilitě autorskoprávních sporů, obecnost tohoto soudního výroku naznačuje počátek obecné presumpce, že spory, které strany označily jako arbitrabilní, jsou opravdu arbitrabilní.¹⁴⁸

I díky těmto rozhodnutím je dnes Kanada známa svým postojem k arbitrabilitě, který je jedním z nejliberálnějších na světě. Kanadské právo nejenže dovoluje stranám arbitrovat v podstatě jakoukoli záležitost, ale také činí v některých z nich standardním způsobem řešení

¹⁴⁶ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 787.

¹⁴⁷ Podle quebeckého zákona o civilním soudním řízení nemohou být záležitosti, na nichž lpí veřejný zájem svěřeny k rozhodnutí rozhodci, protože jejich rozhodnutí může být užitečné v rozvoji práva. To by v případě rozhodčích nálezů nebylo možné, jelikož ty jsou neveřejné, resp. třetí stranám utajené. Nejvyšší soud tento zákonný postoj prolomil svým rozhodnutím ve věci *Pilotes du Saint-Laurent Central Inc v. Laurentian Pilotage Authority*, 246 FTR 161 (FCTD) ze dne 8 srpna 2002. In YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 61.

¹⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Éditions Chouette inc. v. Desputeaux*, 2003 SCC 17 In BOIVIN, Richard. MARIANI, Nicola. *International Arbitration in Canada, Highest Court Rules in Favor of Broad Interpretation of Arbitrability*. J. Int'l Arb. 20(5), 2003, s. 507–514 In YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability...*, s. 61.

sporů řízení rozhodčí namísto soudního. Příkladem může být quebecký zákon o profesionálních umělcích, který v ust. § 37 stanoví, že v případě absence výslovného odmítnutí bude každý spor vzniklý z výkladu smlouvy na návrh některé ze stran rozhodnut rozhodcem. Jinými slovy, pokud si strany nedohodnou něco jiného, bude každý spor ze smlouvy uzavřené mezi nimi podle tohoto zákona rozhodnut v rozhodčím řízení a nikoli soudním. Zmíněné ust. § 37 tedy mimo presumpce arbitrability vytváří také presumpci svolení k arbitrování.¹⁴⁹

3.7.4 Arabské země

S ohledem na evropskou koloniální minulost drtivé většiny dnešních arabských států a tudíž přetrvávající soukromoprávní kulturu bývalých kolonizátorů (o některých z nich bylo pojednáno výše), se v této části krátce zmíním o vývoji arbitrability ve sporech týkajících se orgánů veřejné moci. Právě koloniální minulost způsobila, že až donedávna nebyla účast veřejnoprávních subjektů na poli rozhodčího řízení příliš žádána. V důsledku toho většina právních řádů v arabských zemích zakazovala uzavírání rozhodčích smluv ve veřejnoprávních smlouvách či státních kontraktech se zahraničními subjekty. Bohužel ale nebyl tento zákaz do právních řádů implementován pouhým vynětím těchto smluv z arbitrability, nýbrž omezením¹⁵⁰ nebo dokonce celkovým zbavením¹⁵¹ možnosti státních či jiných veřejnoprávních orgánů vstupovat do mezinárodních rozhodčích smluv. Na druhou stranu, stejné potenciální předměty sporů zůstaly arbitrabilními ve vnitrostátních rozhodčích řízeních nebo mezi soukromoprávními subjekty.

Naštěstí už jsou tato omezení ve většině rozvinutých arabských zemí minulostí. Státní a jiné veřejnoprávní subjekty dnes mohou uzavírat rozhodčí smlouvy např. v Saudské Arábii (od roku 1983), Tunisu (od roku 1987), Alžíru (od roku 1992), Egyptě (od roku 1997), Ománu (také od roku 1997) či Libanonu (od roku 2002). Pokud ještě někde zůstala zachována

¹⁴⁹ YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 61.

¹⁵⁰ V Iránu normuje čl. 139 Ústavy, že zahájení rozhodčího řízení ve sporech z veřejnoprávních smluv se zahraničními stranami je v každém případě závislé na svolení Rady ministrů a Parlamentu. In YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 62.

¹⁵¹ Po rozhodnutí rozhodčího řízení mezi Saudskou Arábií a arabsko-americkou ropnou společností Aramco ze dne 23. srpna 1958 Saudská Arábie zakázala veškerým orgánům veřejné moci připustit rozhodčí řízení v mezinárodních sporech. In EL AHDAB, Abdul Hamid. *Arbitration with the Arab Countries*. 2nd edition, 1999, s. 13. In YOUSSEF, Karim. *The Death of Inarbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability ...*, s. 62.

určitá omezení způsobilosti těchto subjektů uzavírat rozhodčí smlouvy, pak je ve velice omezené podobě. Příkladem země s přetrvávajícím částečným omezením arbitrability je Saudská Arábie, kde je k zahájení vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení potřeba souhlasu předsedy rady ministrů.

Z uvedeného je zřejmé, že v dnešní době je přístup k arbitrabilitě v arabském světě spíše pozitivní. Úloha rozhodčího řízení jako způsobu řešení vzniklých sporů je zde široce akceptována i ve velice citlivé oblasti práva, kterou jsou veřejnoprávní smlouvy.

4 Arbitrabilita specifických druhů sporů

Už v předešlé kapitole, ve které jsem se věnoval právní úpravě arbitrability v právních řádech různých zemí světa, jsem se také zmínil o arbitrabilitě některých konkrétních sporů. Hlavním účelem bylo demonstrovat, jak se pod vlivem stále se rozšiřujícího mezinárodního obchodu na všech úrovních postupně měnil i přístup zákonodárných sborů k roli rozhodčího řízení jako alternativního a na rozdíl od soudů neveřejného a diskrétního způsobu řešení sporů v mezinárodním i vnitrostátním pojetí. Pod „tíhou“ možného přínosu mezinárodního obchodu na ekonomickou situaci v těchto zemích a s vidinou jejího dalšího pravděpodobného zlepšování začal postupně ustupovat do pozadí také veřejný zájem na státní kontrole určitých práv soukromoprávních subjektů a později dokonce subjektů veřejnoprávních. Nastala tak situace, že arbitrabilními se staly i ty spory, o nichž to donedávna bylo naprosto nemyslitelné.

Předmětem dlouhodobých diskusí, které však doposud často nevyústily v jednoznačný a postoj vyjádřený například v podobě sjednocující judikatury, je arbitrabilita některých specifických druhů sporů. Je tomu trochu s podivem, protože jinak je právě otázka arbitrability předmětem poměrně častého rozhodování soudů zejména v souvislosti s návrhy na zrušení rozhodčích nálezů v případě návrhů podaných z důvodů uvedených v ust. § 31 písm. a) ZRŘ (arbitrabilita objektivní), resp. ust. § 31 písm. b) (arbitrabilita subjektivní).

V této části bude pojednáno právě o konkrétních druzích sporů, které v České republice buď *de lege lata* arbitrabilními jsou, avšak o jejich arbitrabilitě doposud, ať už na poli vědeckém či mezi soudy (a samozřejmě také rozhodci) panují dohady, anebo *de lege lata* arbitrabilními nejsou, avšak o jejich arbitrabilitě by *de lege ferenda* stálo za to uvažovat.

U každého druhu sporů uvedu příklady zákonů, resp. právních řádů, podle kterých jsou či nejsou tyto spory arbitrabilní. Zároveň se budu snažit o zodpovězení otázky, zda by jednotlivé spory měly být *de lege ferenda* uznány arbitrabilními také v českém právním řádu, či nikoli.

4.1 Spory týkající se nemovitostí

4.1.1 Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí dle českého práva

Arbitrabilita sporů jejichž předmětem je nemovitost je dlouhodobě diskutovaným

tématem, kde na jedné straně stojí zastánci kladného postoje k této otázce, kteří jsou, nutno podotknout, alespoň co do počtu v převaze (např. A. Bělohávek, B. Klein, M. Doleček, N. Rozehnalová¹⁵², či. P. Raban). A na straně druhé odpůrci (např. J. Mothejzíkova a V. Steiner), kteří tvrdí, že spory týkající se nemovitostí nemohou být řešeny v rozhodčím řízení, resp. že v jejich případě není arbitrabilita dána. Posledně jmenovaný V. Steiner zastává stanovisko, že spor, v němž by bylo konstatováno vlastnictví k nemovitostem, nemůže být předmětem smíru, neboť „konstitutivní rozhodčí nálezy by se tu jinak musely stát podkladem pro zápisy do katastru nemovitostí“.¹⁵³ Tato úvaha může vycházet z myšlenky, že smlouvy, kterými se disponuje s vlastnickým právem k nemovitostem, podléhají další veřejnoprávní kontrole, kterou podle zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZVPN“) provádí katastrální úřad po podání návrhu na vklad.¹⁵⁴ Tuto tezi však lze několika, dle mého názoru, silnými argumenty spolehlivě vyvrátit.

P. Raban k tomuto uvádí, že nález vydaný v rozhodčím řízení nebude svým obsahem způsobovat přechod vlastnického práva k nemovitosti, nýbrž ho bude osvědčovat. Pozitivní právní úprava výslovně uvádí, že vlastnické právo k nemovitostem může být předmětem soudního smíru.¹⁵⁵ Připomínám, že je třeba mít na paměti, že rozhodčí nález má podle ust. § 28 odst. 2 ZRŘ účinek pravomocného soudního rozhodnutí. Osvědčí-li tedy rozhodčí nález vlastnické právo k nemovitosti, mohl by být listinou, jež podle ust. § 39 odst. 3 písm. a) vyhlášky č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů a ZVPN, potvrzuje právní vztah pro zápis do katastru nemovitostí podle ust. § 7 odst. 1 ZVPN. Katastrální úřad není oprávněn přezkoumávat obsah listin, v našem případě rozhodčího nálezu, které jsou mu předloženy jako podklad k jeho usnesení, přezkoumává je pouze po stránce formální. Z toho vyplývá, že činnost katastrálního úřadu není schvalovací. Sama skutečnost, že zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí má účinky i vůči třetím osobám, automaticky nevylučuje rozhodčí řízení (jak jsem již uvedl v úvodu kapitoly druhé, smluvní povaha rozhodčího řízení nedovoluje, aby

¹⁵² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 121.

¹⁵³ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 23.

¹⁵⁴ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 80.

¹⁵⁵ Ust. § 5 odst. 4 ZKN: „Vznik, změna nebo zánik právního vztahu... mohou být do katastru zapsány pouze na základě osvědčení ve formě notářského zápisu nebo na základě soudního smíru“.

jeho výsledek zavazoval třetí osoby, nýbrž pouze *inter partes*), neboť jakékoli rozhodnutí o vlastnictví má účinky vůči třetím osobám, i když k přechodu vlastnictví dochází pouze z vůle dvou stran. Závěrem P. Raban konstatuje, že pokud může být vlastnické právo předmětem smlouvy, pak může být i předmětem smíru, a tudíž může být i předmětem rozhodčího řízení.¹⁵⁶

Další argument „pro“ přináší A. Bělohávek, podle jehož názoru je nemovitost věcí a majetkovou hodnotou a nároky ve vztahu k nemovitostem jsou majetkovými nároky stejně jako kterékoli jiné. Navíc v případě sporu půjde prakticky vždy o spor s podstatným dopadem do majetkové sféry stran, tzn. o spor majetkový, což je první podmínkou arbitrability.¹⁵⁷ Jde tedy o majetkové nároky, jejichž arbitrabilitu ZRŘ svou negativní definicí nevyklučuje, ba naopak. Není proto důvod vyloučit právní vztahy k nemovitostem z věcného rozsahu arbitrability. Poukazuje ale zároveň na skutečnost, že tento závěr bude možno aplikovat výlučně na nemovitosti tuzemské. V případě, že by se měl spor týkat nemovitosti, nacházející se v zahraničí, bylo by nutno arbitrabilitu odmítnout, a to z toho důvodu, že by nebyla dána pravomoc tuzemských soudů a nebyla by tak splněna jedna ze základních podmínek arbitrability dle ZRŘ.¹⁵⁸ Mám nicméně jednoznačně za to, že pokud se jedná o arbitrabilitu sporu s mezinárodním prvkem, kdy předmětným mezinárodním prvkem není lokace nemovitosti mimo území České republiky, ale např. cizí státní příslušnost jejího vlastníka, není v takovém případě arbitrabilita nijak negativně ovlivněna.

Na tomto místě musím zmínit dvě velmi důležitá rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky. Týkají se sice arbitrability vnitrostátních nemovitostních sporů, avšak mají pro arbitrabilitu nemovitostních sporů s mezinárodním prvkem velký význam. Prvním je ani ne dva měsíce staré usnesení, ve kterém se tento soud zabýval otázkou pravomoci rozhodců rozhodovat o vyklizení bytu. Při řešení této otázky se Nejvyšší soud zkoumal existenci podmínek objektivní arbitrability, především pak pozitivních (konkrétně možnosti smírného řešení sporu a jeho majetkové povahy). Došel k jednoznačně pozitivnímu závěru o pravomoci rozhodců rozhodovat takový spor, když konstatoval, že o majetkovém charakteru žaloby na vyklizení, jež slouží k ochraně vlastnického práva, není žádných pochyb.¹⁵⁹ Nejvyšší soud v

¹⁵⁶ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 80-81.

¹⁵⁷ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, s. 10.

¹⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 32.

¹⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 476/2009. Dostupné na

odůvodnění tohoto komentovaném rozhodnutí odkázal na své předchozí předchozí rozhodnutí ze dne 25. října 2000. Toto starší rozhodnutí je, dle mého, ještě důležitější než nedávno publikované, neboť v něm Nejvyšší soud došel k závěru, že v řízení před rozhodci lze projednat i spor o vyklizení nemovitosti, tj. nejen bytu, ale obecně jakékoli nemovitosti.¹⁶⁰

4.1.2 Úprava arbitrability sporů týkajících se nemovitostí v zahraničních právních řádech

Pokud se na úpravu arbitrability sporů týkajících se nemovitostí podíváme do zahraničních právních řádů, zjistíme, že se např. švýcarský či německý model shodují s přístupem, který k této problematice zastávají výše zmínění A. Bělohávek, B. Klein, N. Rozehnalová a další a k němuž se přikláním i já. Švýcarský PILA¹⁶¹ a německý GNS¹⁶² jsou k dané problematice z dosud uvedených zákonů asi nejpřístupnější. Podle jejich ustanovení jsou arbitrabilními veškeré peněžité spory, nehledě na zainteresovanost správních orgánů. Jak trefně poznamenávají A. Bělohávek či B. Klein s M. Dolečkem, spory ze zápisu věcných práv jsou spory s dopadem do majetkové sféry strany stejně jako jakékoli jiné majetkové spory. Mám za to, že je nade vše pochybnost, že spor, který zasahuje do majetkové sféry, bude svým způsobem sporem peněžitým, ergo arbitrabilní. Trochu svérázně řeší tuto situaci Finsko, kde jsou arbitrabilní všechny spory související s nemovitostmi, s výjimkou těch, které se týkají zápisů do příslušných registrů.¹⁶³ Některé právní řády však zastávají také Steinerův názor. Těmi jsou např. Francie¹⁶⁴ a Slovensko¹⁶⁵, kde zákonodárce arbitrabilitu jakýchkoli

<http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/4CB9ED0C189FCD8CC12577D00033C84B?openDocument>. Srov. KORDAČ, Zbyšek. *O vyklizení bytu mohou rozhodovat rozhodci*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/o-vyklizeni-bytu-mohou-rozhodovat-rozhodci-68804.html>>.

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. října 2000, sp. zn. 20 Cdo 2312/2000. In Soudní judikatura č. 1, ročník 2001, str. 35. Dostupné na

<http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/96B9DE5E007E95FDC12575EF0037680A?openDocument>. Srov. KORDAČ, Zbyšek. *O vyklizení bytu mohou rozhodovat rozhodci*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/o-vyklizeni-bytu-mohou-rozhodovat-rozhodci-68804.html>>.

¹⁶¹ Ust. § 177 odst. 1 PILA.

¹⁶² Ust. § 1030 odst. 1 GNS.

¹⁶³ STORSKRUBB, Eva. UOTI, Petteri. *The European & Middle Eastern Arbitration Review 2008 – Section 2: Country Overviews – Finland*. Dostupné na

<<http://www.globalarbitrationreview.com/reviews/3/sections/6/chapters/37/finland/>>.

¹⁶⁴ Ust. § 2060 CC.

¹⁶⁵ Ust. § 2 odst. 3 ZRK.

sporů týkajících se nemovitostí kategoricky vyloučili.¹⁶⁶ Americká právní úprava je v tomto poněkud komplikovaná. Tady příslušné zákony v některých státech vylučují arbitrabilitu absolutně všech sporů týkajících se nemovitostí. Avšak s ohledem na zaměření této práce a rozsah aplikace státních zákonů pro nás bude důležitý FAA, kterému jsem se věnoval v podkapitolách 3.6.3 a 3.6.4. Ust. § 2 FAA stanoví podmínku, že pokud by konkrétní spor vznikl ze vztahu, jenž by měl obchodní charakter, byl by arbitrabilní, tzn. o arbitrabilitě sporů vzniklých v souvislosti se zápisy se nijak nezmiňuje. Rozhodnutí o arbitrabilitě posledně jmenovaných sporů, tj. týkajících se zápisů věcných práv k nemovitostem do příslušných registrů tak čeká na budoucí uvážení soudů.

4.1.3 Shrnutí

Jsem přesvědčený, že výše uvedeného mohu učinit závěr, že arbitrabilitě mezinárodních sporů týkajících se nemovitostí v českém právním řádu nic nebrání. Argumenty podávané A. Bělohlávkem a P. Rabanem, které podporují i zmíněná rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky lze totiž, dle mého názoru, s odkazem na ust. § 36 odst. 1 ZRŘ bez dalšího vztáhnout i na nemovitostní spory, v nichž je dán mezinárodní prvek. Je však třeba pamatovat na situaci, na kterou upozorňuje A. Bělohlávek, tj. zahraniční lokaci sporné nemovitosti. V takovém případě by nebyly splněny podmínky arbitrability, jak jsou stanoveny v ZRŘ a pravomoc projednávat a rozhodovat takový spor by rozhodcům nemohla být přiznána..

4.2 Spory z pracovněprávních vztahů

V literatuře bývá tato skupina sporů poměrně často uváděna jako jedna z problematických oblastí. Zmiňují se o nich např. A. Bělohlávek či N. Rozehnalová. Význam problematiky arbitrability pracovněprávních sporů poslední dobou stále narůstá. Především ve vztahu k vrcholovému či vyššímu managementu je patrný trend nárůstu rozhodčích smluv mezi těmito zaměstnanci a zaměstnavatelem, přičemž často je to způsobeno tím, že se jedná o smlouvy sjednávané se zahraničním zaměstnavatelem, nebo sice tuzemským zaměstnavatelem, jehož společníkem (akcionářem) je ale zahraniční subjekt či subjekty. Právě

¹⁶⁶ Dle uvedených ustanovení jsou nearbitrabilními veškeré spory, které souvisejí se správními orgány nebo jinými veřejnoprávními institucemi.

smlouvy s vrcholným managementem jsou obvykle předmětem jednání v rámci koncernového vedení, tj. v zahraničí. Arbitrabilita těchto sporů je ve většině zahraničních zemí jednoznačně vyjasněna, a to právě široce *in favorem arbitrability*. Nutno poznamenat, že arbitrabilita je obvykle v zahraničí podstatně širší, resp. podstatně méně omezována, než je tomu dle tuzemské právní úpravy rozhodčího řízení.

4.2.1 Úprava arbitrability sporů z pracovněprávních vztahů dle českého práva

4.2.1.1 Vývoj rozhodcovské praxe v pracovněprávních sporech u nás

Na rozdíl od řady jiných zemí naše právní praxe (včetně odpovídající judikatury) doposud nikdy nezaujala stanovisko k arbitrabilitě pracovněprávních sporů. Přitom rozhodčí řízení ve vztahu k individuálním pracovněprávním sporům není v České republice ničím novým a má poměrně dlouhou tradici, byť poměrně silně ovlivněnou určitými snad politicko-sociálními souvislostmi. Principiálně však nelze říci, že by bylo rozhodčí řízení v souvislosti s pracovněprávními spory něčím novým. Ba naopak. Zatímco projednávání běžných civilních sporů bez mezinárodního prvku v rozhodčím řízení bylo zavedeno teprve ZRŘ s účinností od 1. ledna 1995, právě rozhodčí řízení v souvislosti s pracovněprávními spory bylo v minulosti naprosto běžné a ve většině těchto sporů bylo takové projednání a jeho případná neúspěšnost (tj. do třiceti dnů od zahájení řízení nebylo dosaženo smíru nebo nebylo vydáno rozhodnutí příp. podání námítky proti rozhodnutí) podmínkou vzniku pravomoci obecných soudů k projednání takových sporů.¹⁶⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZP“) však dnes ustanovení, které by mohlo limitovat arbitrabilitu pracovněprávních sporů, jako tomu bylo v případě ust. § 207 předchozího ZP (zákon. č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů), neobsahuje.¹⁶⁸ N. Rozehnalová k tomu dodává, že arbitrabilitu sporů z pracovněprávních smluv podporuje také ust. § 14 odst. 2 ZP, podle kterého se zaměstnanci mohou svých práv vyplývajících z

¹⁶⁷ Takové spory byly ve smyslu ust. § 207 – 216 ZP, účinného do 31. prosince 2007, resp. zde do novelizace provedené zákonem č. 3/1991 Sb. až do 31. ledna 1991 projednávány rozhodčími komisemi ustanovenými a řízenými odborovými orgány na jednotlivých pracovištích. Viz. např. stanovisko NS ČSSR Cpjf 104/1974, publikované ve Sbírce rozhodnutí NS 1975, č. 9 – 10, s. 596, reg. č. Rc 51/75; srov. také Součková, M. *Uplatňování pracovněprávního nároku u soudu*. Právo a zaměstnání, Praha: Orac (dnes LexisNexis CZ), 1995, č. 3, s. 18 a násl. In BĚLOHLÁVEK. Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In Bulletin advokacie, 9/2007, s. 23.

¹⁶⁸ BĚLOHLÁVEK. Alexander J. *Arbitrabilita...*, s. 23.

pracovněprávních vztahů domáhat všemi zákonnými prostředky, tzn. i v rozhodčím řízení.¹⁶⁹ Arbitrabilitu těchto sporů tudíž bude třeba posuzovat podle ustanovení zvláštního právního předpisu, kterým je ZRŘ.

4.2.1.2 Splnění podmínek arbitrability stanovených ZRŘ

K posouzení, zda jsou spory s mezinárodním prvkem vyplývající z pracovněprávních vztahů arbitrabilní, je třeba nejdříve odpovědět na otázku, zda tyto spory splňují podmínky uvedené v ust. § 2 odst. 1 ZRŘ. Mám za to, že podmínce majetkového povahy sporu bude odpovídat většina těchto sporů, jelikož prakticky ve všech případech půjde o spor svým předmětem nějak souvisejícím buď s majetkovým, resp. peněžitým plněním (např. nárok na mzdové plnění či na náhradu škody způsobené při výkonu práce), nebo bude mít výsledek takového sporu vliv na majetkovou sféru stran (např. platnost smlouvy zakládající pracovněprávní vztah či naopak existence výpovědního důvodu, resp. platnost ukončení pracovněprávního vztahu). V tomto názoru na věc se shodují s A. Bělohlávkem. Nutno ale zmínit, že on poukazuje také na přípustnost arbitrability sporů ze smluv, jako jsou např. smlouvy o výkonu funkce statutárního orgánu obchodní společnosti, mandátních smluv apod., které se jako pracovněprávní smlouvy sice tváří, ale ve skutečnosti jimi nejsou. A to i tehdy, jestliže vedle vztahu takovými smlouvami založeného vznikne platně také vztah pracovněprávní. Oba bude nutno posuzovat samostatně a oba mají též odlišný právní charakter.¹⁷⁰ S ohledem na dikci ust. § 7 odst. 1 OSŘ je zjevné, že ani splnění podmínky primární pravomoci obecných soudů nebude pro spory z pracovněprávních vztahů obtížné.¹⁷¹ Podle A. Bělohlávka by měla být bez potíží splněna i třetí podmínka ve formě možnosti uzavřít o předmětu sporu smír. Smír přichází v úvahu tam, kde může být sporná záležitost řešena dohodou účastníků právního vztahu, z něhož vzešla. Je však zapotřebí zohlednit, že dohoda nesmí být v rozporu s právními předpisy, nebo je obcházet, dobrými mravy¹⁷² nebo zásadami poctivého obchodního styku¹⁷³ apod.¹⁷⁴

¹⁶⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 122.

¹⁷⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In *Bulletin advokacie*, 9/2007, s. 26.

¹⁷¹ Citované ust.: „V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.“

¹⁷² Ust. § 3 OZ ve spojení s ust. § 39 OZ.

¹⁷³ Ust. § 265 ObchZ.

4.2.2 Úprava arbitrability sporů z pracovněprávních vztahů v zahraničních právních řádech

Jak jsem již uvedl, v zahraničí je problematika arbitrability pracovněprávních sporů vyjasněna poměrně jednoznačně. Obvykle bývá posuzována dle míry potřeby ochrany „slabšího“ účastníka právního vztahu.¹⁷⁵ Zmíním zde pro ilustraci několik příkladů.

4.2.2.1 Spojené státy americké

Typickým příkladem jsou Spojené státy, kde má rozhodčí řízení jako specializovaný způsob řešení celé řady pracovněprávních sporů a zároveň nadřazený způsobu soudnímu historicky silně zakořeněnou pozici, podporovanou jak na straně jedné legislativou, tak na straně druhé soudními rozhodnutími.¹⁷⁶ Podle ust. § 1 FAA je pouze velice omezená skupinka pracovněprávních sporů z arbitrability vyloučena¹⁷⁷, a jak jsem blíže rozvedl v podkapitole 3.6.4, Nejvyšší soud tuto skupinku svým rozhodnutím ve věci *Circuit City Stores, Inc. v. Adams* ještě zúžil. Na druhé straně Nejvyšší soud rozhodnutím ve věci *Gilmer v. Interstate/Johnson Lane Corp.* potvrdil arbitrabilitu vnitrostátních pracovněprávních sporů deklarující, že pouhá nerovnost ve vyjednávací pozici není dostatečným důvodem k odmítnutí vykonatelnosti za těchto podmínek dohodnutých rozhodčích smluv.¹⁷⁸ V posledních letech se však objevily legislativní návrhy, které obsahovaly ustanovení, podle nichž by veškeré rozhodčí doložky v pracovněprávních smlouvách byly neplatné. Nejznámějším je zřejmě *Arbitration Fairness Act* - zákon o poctivém rozhodčím řízení (dále jen „AFA“) z roku 2007. Podle návrhu by se ustanovení AFA měla aplikovat nejen na pracovněprávní, nýbrž také na spotřebitelské a jiné smlouvy.¹⁷⁹ Tento návrh zákona nicméně nebyl přijat.

¹⁷⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In *Bulletin advokacie*, 9/2007, s. 26-27.

¹⁷⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 23.

¹⁷⁶ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 818.

¹⁷⁷ Jedná se o pracovní smlouvy námořníků, zaměstnanců železnice nebo jakýchkoli jiných skupin zaměstnanců činných v zahraničním nebo vnitrostátním obchodním styku.

¹⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Gilmer v. Interstate/Johnson Lane Corp.*, 500 U.S. 20, 33 (U.S. S.Ct. 1991) ze dne 13. května 1991. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/500/20/case.html>>. Srov. In BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 818.

¹⁷⁹ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 818.

4.2.2.2 Francie

Např. A. Bělohlávek a také G. Born uvádějí jako další zajímavý příklad Francii. Arbitrabilitu pracovněprávních sporů zde upravuje ust. § 2061 CC, v němž se uvádí, že pokud zvláštní právní předpis neurčí jinak, rozhodčí smlouva je platná ve smlouvách vztahujících se k tzv. profesionální činnosti („*activité professionnelle*“). Podle A. Bělohlávka lze tento pojem vykládat, použijeme-li českou právní terminologii, rovněž jako závislou činnost, včetně vztahů pracovněprávních. Z rozsahu arbitrability jsou však podle jeho názoru vyloučeny spory týkající se tzv. domácích zaměstnanců, tj. osob obstarávajících pomocné práce v domácnostech.¹⁸⁰ G. Born ve své publikaci uvádí jako konkrétní příklad rozhodnutí apelačního soudu v Grenoblu ze dne 13. září 1993, v němž tento soud došel k závěru, že rozhodčí smlouvy obsažené v individuálních pracovněprávních smlouvách jsou platné. Zároveň ale poukazuje na dvě jiná rozhodnutí, konkrétně francouzského kasačního soudu, podle kterých jsou spory týkající se „mezinárodních“ pracovněprávních smluv nearbitrabilní. Ne proto, že by snad byly rozhodčí smlouvy v nich obsažené neúčinné či dokonce neplatné, nýbrž z důvodu jejich nenapadnutelnosti, resp. nerozporovatelnosti ze strany zaměstnanců jako slabší strany.¹⁸¹

4.2.3 **Shrnutí**

Výkladem v úvodu této podkapitoly jsem dovodil, že by arbitrabilita pracovněprávních sporů s mezinárodním prvkem obecně byla podle ZRŘ přípustná, nicméně názor vyjádřený ve zmíněných rozhodnutích francouzského kasačního soudu nelze dle mého názoru bez dalšího přehlédnout, ale naopak stojí za bližší zamyšlení. V případě mezinárodních pracovněprávních smluv jsou totiž zaměstnanci ve zcela zjevně ještě méně výhodném postavení oproti svým zaměstnavatelům, než je tomu u zaměstnanců z vnitrostátních pracovněprávních smluv. Tento hendikep souvisí především se skutečností, že právo, kterým se konkrétní pracovněprávní, resp. rozhodčí smlouva řídí, tj. právo rozhodné, může být často jiné, než je národní právo zaměstnance. Je velice pravděpodobné, řekl bych, že až jisté, že onen zaměstnanec bude o tomto právu vědět jen velice málo či dokonce vůbec nic. Dalším argumentem hovořícím v neprospěch arbitrability sporů z pracovněprávních

¹⁸⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 29.

¹⁸¹ BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 817.

vztahů je skutečnost, že oproti např. spotřebitelským, o kterých budu hovořit dále, má uchazeč o zaměstnání beze sporu mnohem, mnohem menší výběr potenciálních zaměstnavatelů než spotřebitel dodavatelů a s tím ruku v ruce jdoucí menší možnost vyjednávání o konkrétním obsahu jeho pracovní smlouvy. Dle mého názoru tedy přináší přijetí arbitrability pracovněprávních sporů s mezinárodním prvkem pro budoucí zaměstnance jako slabší stranu až příliš vysoké riziko a proto ho musím *de lege ferenda* odmítnout. Otázkou však nadále zůstává, jak by se k této otázce postavily naše soudy, a především pak Nejvyšší soud České republiky.

4.3 Spory ze smluv spotřebitelských

Tuto podkapitolu jsem do své práce zahrnul zejména z důvodu neustále rostoucí polemiky týkající se legality rozhodčích smluv souvisejících se smlouvami spotřebitelskými, především těch, které jsou v podobě rozhodčích doložek do těchto spotřebitelských smluv přímo implementovány nebo jsou obsaženy ve všeobecných smluvních podmínkách, na něž smlouvy hlavní odkazují.¹⁸² Je to vcelku pochopitelné, jelikož na rozdíl od smluv o rozhodci mají spotřebitelé u rozhodčích doložek mnohem omezenější prostor pro vyjednávání.¹⁸³ Na

¹⁸² V zahraniční literatuře se rozhodčí řízení zahájené na základě rozhodčí doložky obsažené ve spotřebitelské smlouvě označuje jako *mandatory arbitration*.

¹⁸³ Účelem ochrany spotřebitele je ochrana této osoby jako slabší smluvní strany, kdy spotřebitel, který vstupuje do závazkového vztahu, není tolik zkušený jako dodavatel, který je druhou stranou smlouvy. Spotřebitel je tedy v rámci práva na ochranu spotřebitele chráněn před dodavatelem a jeho silnější vyjednávací pozicí, ať už se jedná o zvýšenou informační povinnost dodavatele, možnosti odstoupení od smlouvy bez udání důvodu, nebo zákaz některých ujednání ve spotřebitelských smlouvách. Tržní mechanismy samy o sobě nezajistí optimální vzdělávání a informovanost spotřebitelů tak, aby bylo možno zabránit nebo alespoň snížit riziko výskytu faktorů, které evokují spotřebitelovu nevědomost anebo nevědu informovat se a rozhodovat na základě informovaného uvážení. Právo na ochranu spotřebitele do určité míry snižuje spotřebitelovo vadné jednání známé jako omezená racionalita (omezená způsobilost chápat a vyhodnotit informace), přemíra optimismu, kognitivní heuristika (předsudek znovu hodnotit již uzavřený obchod, přemíra spoléhání na jednoduchost získávání údajů, nedostatek zájmu o budoucnost a nepředvídaní událostí) a racionální neznalost. Ta znamená, že je-li získání informace spojeno třeba s minimální investicí pro spotřebitele, ale získání této informace nezmění ani smluvní podmínky ani budoucí užití výrobku, spotřebitel racionálně vynechá vyhledávání dalších informací a raději zůstane „nevědoucí“. Tento příklad je jasně viditelný např. u formulářových smluv; čtení a snažení se pochopit jednotlivá ustanovení je pro spotřebitele nákladné (ať už co se týká času nebo námahy) a o daných ustanoveních smlouvy stejně není možné s dodavatelem jednat. Valná většina smluv uzavíraných se spotřebitelem je uzavírána adhezním způsobem. Dle názorů některých autorů, jako např. R. M. Alderman, tak spotřebitel většinou nemá vliv na jednotlivá ustanovení smlouvy, musí je buď akceptovat, nebo smlouva nebude uzavřena („*take it or leave it*“), přičemž rozhodčí doložky jsou většinou jedním z těchto ustanovení. Přestože se dnes v převážné většině prosazuje pojetí aktivního spotřebitele [Evropský soudní dvůr má tendenci vykládat tuto definici jako „dobře informovaného a odůvodněně obezřetného spotřebitele“, považuje spotřebitele za osobu, která spíše kriticky a pozorně smlouvu pročte a využije všech dostupných informací. Toto je patrné z několika soudních rozhodnutí ESD zejména v oblasti označování výrobků, kdy ESD předpokládal, že spotřebitel je osoba, která využije všech informací poskytnutých na označení výrobku (rozhodnutí ESD C-120/78 ve věci *Chassis de Dijon, Rewe_Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung fuer Branntwein*). Jinými slovy ESD předpokládá, že průměrný

druhou stranu je třeba uznat, že procento případů rozhodčích řízení zahájených na základě smluv o rozhodci bude zjevně zanedbatelné proti těm, která budou iniciována na základě rozhodčích doložek. Výsledek kombinace těchto faktorů je jedním z hlavních argumentů různých občanských sdružení a jiných fyzických či právnických osob zabývajících se ochranou spotřebitelů proti arbitrabilitě spotřebitelských sporů¹⁸⁴. S ohledem na značný rozsah této problematiky, který dalece přesahuje prostor, jenž bych mu mohl v této práci věnovat, a také s ohledem na skutečnost, že téma spotřebitelských smluv obecně patří spíše do pole působnosti práva občanského, zaměřím se především na otázku spotřebitelských sporů s mezinárodním prvkem. Považuji toto téma nyní, v době obrovského rozkvětu informačních a komunikačních technologií, za velice aktuální. Nakupování např. přes internet dnes využívá stále více lidí, z nichž pro některé především pak starší ročníky může být rozhodčí doložka velkou neznámou a v případě sporu s dodavatelem (prodejcem) také velice nemilým překvapením.

spotřebitel je „aktivním spotřebitelem“ a jako takový aktivně vyhledává informace dopředu, ještě před tím, než uzavře nějakou smlouvu], můžeme v literatuře najít argumenty, že spotřebitel je obecně neznalý práva a ve většině případů neví, co dané ujednání znamená, neví, kdo může být rozhodcem, ani za jakých okolností bude rozhodčí řízení probíhat. Když se nad tím však zamyslíme, musíme nutně dojít k závěru, že ve stejné pozici je spotřebitel i ve vztahu k soudnímu řízení, ať už se jedná o doručování, koncentraci řízení atd. K tomu více REKAITI, Pamaria. VAN DEN BERGH, Roger J. *Cooling-off periods in the Consumer Laws of the EC Member States. A Comparative Law and Economics Approach*. Journal of Consumer Policy, 2000, č. 23, s 387–388. Rozhodnutí ESD C-470/93 ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Koln V v. Mars GmbH*. Rozhodnutí ESD ECR I1923, C-315/92 ve věci *Verband Sozialer Wettbewerb eV v. Clinique Laboratories SNC* [1994] ECR I317; SLOVÁČEK, David. *Ochrana spotřebitele a rozhodčí doložky*. Bulletin advokacie, 7-8/2009. PALLA, Tomáš. *Zneužívání rozhodčích doložek – stále nevyřešený problém*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zneuzivani-rozhodcich-dolozek-stale-nevyreseny-problem-60076.html>>. PALLA, Tomáš. *Rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách – ANO či NE?*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodcidolozky-ve-spotrebitelskych-smlouvach-ano-ci-ne-55269.html>>. ŠUSTER, Matěj. *Pozor na rozhodčí doložky ve smlouvách o úvěrech*. Dostupné na <<http://www.penize.cz/18995-pozor-na-rozhodci-dolozky-ve-smlouvach-uverech>>. Vše In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část)*. Obchodněprávní revue, 6/2010, s. 168 a násl.

¹⁸⁴ Nicméně představa, že soudní řízení představuje pro spotřebitele lepší řešení, je už z povahy věci pouhou iluzí. Procesní práva spotřebitele mohou být v rozhodčím řízení daleko silnější. Lze zmínit např. méně formální způsob vedení sporu. Dále, princip koncentrace řízení v občanském soudním řízení může v dnešní podobě pro spotřebitele jen těžko představovat srozumitelný model (ust. § 114c ve spojení s ust. § 118b OSŘ). I v občanském soudním řízení může spotřebitel vyjádřit vůli, aby bylo rozhodnuto bez jednání (ust. § 115a OSŘ). Proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč, není odvolání přípustné (ust. § 202 odst. 2 OSŘ). Takové rozhodnutí navíc obsahuje jen omezené odůvodnění (ust. § 157 odst. 4 OSŘ). V rozhodčím řízení bylo kritizováno fiktivní doručování podle rozhodčích pravidel, např. opatrovníkovi pro doručování, občanský soudní řád dnes však taktéž obsahuje fikci doručení na adresu pro doručování bez ohledu na to, zda se někdo na této adrese zdržuje (§ 46c OSŘ), či uložení u doručujícího soudu (ust. § 46c odst. 2 OSŘ). Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1592/2006, a na něj navazující rozhodnutí ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 20 Cdo 2103/2007. In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako... (1. část)*, s. 168 a násl.

4.3.1 Úprava arbitrability spotřebitelských sporů dle českého práva

Než se podíváme do zahraničí, je třeba si nejprve přiblížit právní úpravu v České republice. Žádný u nás platný zákon neobsahuje obecný zákaz sjednat si ve spotřebitelské smlouvě rozhodčí doložku. Problém ochrany spotřebitele se často vidí v pouhé skutečnosti, že spotřebitel omezuje svůj přístup k soudu sjednáním rozhodčí doložky před vznikem sporu. V souvislosti s tím je odpůrci arbitrability spotřebitelských sporů odkazováno na čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁸⁵

4.3.1.1 Pohled platné právní úpravy

V rámci evropského práva jsou rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách upraveny ve směrnici Rady č. 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice“). Dle této směrnice musejí členské státy ve svých právních řádech zajistit, aby se ve smlouvách, které uzavírá dodavatel se spotřebiteli, nepoužívaly nepřiměřené podmínky, které nejsou individuálně sjednány. Jestliže se takové podmínky přesto použijí, nesmějí spotřebitele zavazovat. Jak uvádějí B. Tomančáková s M. Hulmákem, výčet těchto podmínek je ve směrnici pouze demonstrativní, jejich rozsah může být členskými státy ve vnitrostátních právních předpisech rozšířen nebo omezen. Tento výčet je navíc pouze ilustrativní a podmínka v něm uvedená nemusí být nezbytně považována za nepřiměřenou a naopak.¹⁸⁶ Je na národním soudu, aby s přihlédnutím ke všem okolnostem rozhodl, zda konkrétní podmínka je nepřiměřená či nikoliv.¹⁸⁷

Směrnice v čl. 3 odst. 3 ve spojení s bodem 1 písm. q) její přílohy výslovně stanoví, že nepřiměřenou podmínkou ve spotřebitelské smlouvě může být i ujednání, kterým dochází ke zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek.¹⁸⁸ Dodavatel

¹⁸⁵ „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků, anebo v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

¹⁸⁶ Rozhodnutí ESD, C-478/99, ve věci *Komise proti Švédsku*, ECR, 2002, I-04147, odst. 22. ze dne 7. května 2002. Dostupné na <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?RechType=RECH_celex&lang=cs&ihmlang=cs&code=61999J0478>. Srov. In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část)*. Obchodněprávní revue, 6/2010, s. 168 a násl.

¹⁸⁷ Rozhodnutí ESD, C-237/02 ve věci *Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter and Ulrike Hofstetter*, odst. 20. In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako... (1. část)*, s. 168 a násl.

¹⁸⁸ „1. Podmínky, jejichž cílem nebo následkem je:

nesmí po spotřebiteli zejména požadovat, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nesmí docházet k bránění uplatnění tohoto práva, nepřiměřenému omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, dodavateli.¹⁸⁹ V souladu s touto směrnicí jsou nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách upravena v ust. § 55 a ust. § 56 OZ. Při této příležitosti je třeba upozornit na nejnovější novelizaci provedenou zákonem č. 155/2010 Sb., kterou se jednak mění samotná definice spotřebitele v ust. § 52 odst. 3 OZ¹⁹⁰ a jednak dochází ke zrušení relativní neplatnosti v rámci nepřiměřených ujednání, která je nahrazena neplatností absolutní.¹⁹¹ Zákonodárce při implementaci směrnice do českého právního řádu nepřistoupil k expresivnímu, ani implicitnímu zákazu rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách a rozhodčí doložky tak u nás nejsou ve spojení se spotřebitelským právem nijak upraveny.

4.3.1.2 Pohled soudní judikatury

Na rozdíl od ESD, který se doposud nearbitrabilitu spotřebitelských sporů nedovodil, soudy v České republice k tomuto závěru již určité kroky učinily. Jedná se o relativně nedávná (rok 2008) rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu České republiky.

V prvně jmenovaném se pražský Vrchní soud zabýval otázkou souladu rozhodčí smlouvy se ZRŘ, konkrétně určením osoby rozhodce. Podle ust. § 4 ZRŘ v návaznosti na ust. § 7 odst. 1 ZRŘ může být osoba rozhodce, popř. rozhodců v rozhodčí smlouvě přímo uvedena nebo může být uveden způsob jejího určení. Vrchní soud k tomuto rozhodl následovně. Podle jeho názoru *„pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení*

q) zbavení spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný opravný prostředek, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránění uplatnění tohoto práva, 10 nepřiměřené omezování důkazů, které má spotřebitel k dispozici, nebo ukládání důkazního břemene, které by podle použitelných právních předpisů mělo příslušet druhé smluvní straně, spotřebiteli.“

Srov. např. HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako... (1. část)*, s. 168 a násl. nebo SLOVÁČEK, David. *Rozhodčí řízení a směrnice o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách*. Právní rozhledy, 9/2010, s. 331.

¹⁸⁹ HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.

¹⁹⁰ „Spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“

¹⁹¹ V ust. § 40a se zrušilo „§ 55“ a ust. § 55 odst. 2 nyní zní: „Ujednání ve spotřebitelských smlouvách podle § 56 jsou neplatná.“

pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona.“ Přestože se toto rozhodnutí netýká přímo otázky arbitrability spotřebitelských sporů, je pro spotřebitele potenciálně velice významné. Navíc z něj lze vysledovat možnou počínající tendenci vyšších soudů omezit arbitrabilitu spotřebitelských sporů. Proto také toto rozhodnutí způsobilo mezi velkými ekonomickými subjekty vystupujícími na straně dodavatelské poměrně značnou paniku.¹⁹²

Druhým zmíněným rozhodnutím je dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008. Pozoruhodné je, že Nejvyšší soud má na problematiku určování rozhodců v rozhodčích smlouvách zcela opačný názor než Vrchní soud v Praze. V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že: *„dovozuje-li žalobce nutnost dohody na jmenovitě určeném rozhodci, není jeho názor správný. Strany se mohou (nikoli musí) dohodnout na určení konkrétních jmen rozhodců. Nevýhodou takové rozhodčí doložky je skutečnost, že od uzavření této doložky do vzniku sporu může uplynout delší doba a nelze vyloučit, že na straně takto jmenovaného rozhodce dojde ke změně poměrů znemožňujících výkon funkce rozhodce. Proto dochází – stejně jako v souzené věci - ve smyslu ust. § 7 odst. 1 ZRŘ k určení mechanismu, jakým způsobem bude určitý rozhodce pro rozhodování v budoucnosti vzniklých sporů vybrán, přičemž závěr, zda se účastníci rozhodnou pro to, že jejich případné spory bude rozhodovat rozhodce (rozhodci) zapsaný v seznamu vedeného u stálých rozhodčích soudů či jiných soukromoprávních subjektů, je ponechán na dohodě stran.“¹⁹³*

Je tedy otázka, ke kterému z těchto zjevně zcela rozdílných rozhodnutí se přiklonit, jestli k mladšímu nebo k tomu, který vydal vrcholný článek soustavy obecných soudů v České republice. Když navíc přihlédneme ke skutečnosti, že spotřebitelský spor svým charakterem splňuje všechny podmínky dle ZRŘ nutné proto, aby byl uznán arbitrabilním,

¹⁹² Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008. In. PALLA, Tomáš. *Zneužívání rozhodčích doložek – stále nevyřešený problém*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zneuzivani-rozhodcich-dolozek-stale-nevyreseny-problem-60076.html>>.

¹⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31. července 2008. Dostupné na <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/7B6DFFD6EB8AB059C12575EF00390CBF?openDocument>. Srov. In PALLA, Tomáš. *Zneužívání rozhodčích doložek – stále nevyřešený problém*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zneuzivani-rozhodcich-dolozek-stale-nevyreseny-problem-60076.html>>.

znamená to, že zde není žádný důvod pro odmítnutí arbitrability takového druhu sporů. Ostatně nearbitrabilitu takových sporů dopsud nedovodil ani ESD.

4.3.2 Úprava arbitrability spotřebitelských sporů v zahraničních právních řádech

4.3.2.1 Státy evropské unie ovlivněné směrnicí Rady č. 93/13/EHS

Co se týče zahraničních právních úprav, tak pokud bychom nahlédli do právních řádů členských států Evropské unie, zjistíme, že se pod vlivem výše rozvedené směrnice v otázce arbitrability spotřebitelských sporů v podstatě shodují s českou. Nicméně určité zajímavé odchylky, i když ne přímo ve vztahu k arbitrabilitě spotřebitelských sporů, které by stály za zmínku, tu jsou. Jednu z nejrestriktivnějších úprav arbitrability spotřebitelských sporů má náš východní soused, Slovensko. Nepřiměřená ujednání zde upravuje ust. § 53 slovenského OZ. Podle odst. 4 písm. r) tohoto ustanovení jsou neplatnými rovněž podmínky, které vyžadují v rámci sjednané rozhodčí doložky, aby spotřebitel řešil spory s dodavatelem výlučně v rozhodčím řízení. Německé a rakouské právo obsahují speciální ustanovení, která se také vztahují k platnosti rozhodčích doložek, ale také smluv o rozhodcích. Tak např. v Rakousku předepisuje ust. § 617 ZPO, že předmětem rozhodčího řízení mohou být pouze již existující spory, rozhodčí smlouva musí být obsažena ve spotřebitelem podepsaném dokumentu, který nesmí obsahovat jiná ujednání a že spotřebitel musí být informován o zvláštnostech rozhodčího řízení oproti soudnímu. V německém právu musí být rozhodčí doložka ve spotřebitelské smlouvě dokonce sjednána zvlášť, písemně a nikoliv pouze ve všeobecných obchodních podmínkách (ust. § 1031 odst. 5 ZPO). Tím je zajištěno, že rozhodčí doložka nemůže být pro spotřebitele překvapující. Podobný přístup je patrný také v Itálii (ust. § 1341 a ust. § 1342 ve spojení s ust. § 1469 ICCP), kde se rovněž vyžaduje zvláštní sjednání rozhodčí doložky v písemné formě. Ve Švédsku jsou dokonce rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách zakázané, resp. rozhodčí řízení nemůže být na základě nich zahájeno. Kdežto na základě smluv o rozhodci ano.¹⁹⁴ Nicméně v těchto případech se jedná o otázky týkající se

¹⁹⁴ In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.; Srov. rovněž např. MÄSCH, Gerald. *Schiedsvereinbarungen mit Verbrauchern*, In BACHMANN, Birgit et al. (eds.). *Grenzüberschreitungen: Beiträge zum Internationalen Verfahrensrecht und zur Schiedsgerichtsbarkeit; Festschrift für Peter Schlosser zum 70. Geburtstag*, 2005, s. 529, 534-535, 539. RIEGLER, Stefan, in RIEGLER, Stefan et al. (eds.). *Arbitration Law of Austria: Practice and Procedure* §617, 2007, marg. zn. 8-15, 23. In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 825-826.

především náležitostí rozhodčích smluv ve spotřebitelských smlouvách a nikoli samotné arbitrability sporů z nich vzniklých.

Opačná situace je např. v Anglii. Podle anglického práva je arbitrabilita spotřebitelských sporů obecně připuštěna, avšak s jednou zásadní podmínkou. Tou je výše hodnoty předmětu sporu. Neplatné jsou podle ust. § 91 odst. 1 EAA rozhodčí smlouvy (a v důsledku toho jsou nearbitrabilní spory z nich vzniklé), jestliže hodnota případného sporu je nižší než stanoví zvláštní právní předpis. G. Born uvádí, že v současnosti tato hodnota odpovídá zhruba částce 10.000,- USD.¹⁹⁵

4.3.2.2 Spojené státy a Fairness Arbitration Act

V USA jsou rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách obecně akceptovány¹⁹⁶ a FAA je vykládán ve prospěch rozhodčích smluv mezi dodavateli a spotřebiteli, a tedy i *in favorem arbitrability* spotřebitelských sporů a Nejvyšší soud tento výklad svými rozhodnutími opakovaně podpořil.¹⁹⁷ Navzdory tomu však některé nižší americké soudy tento přístup kritizovaly a arbitrabilitu takových sporů limitovaly.¹⁹⁸ Jak jsem již uvedl u pracovněprávních sporů, v roce 2007 se objevil návrh AFA, který by arbitrabilitu spotřebitelských sporů omezoval. Hlavním argumentem jeho navrhovatelů je ochrana spotřebitele ve vztahu k nepřiměřeným smluvním ujednáním, resp. podmínkám. Nepřiměřenými byla shledána ustanovení, která pro každou ze stran zakládají rozdílné podmínky pro konání rozhodčího řízení, spočívající v nedostatečném informování druhé strany nebo nařizující konání rozhodčího řízení mimo stát.¹⁹⁹ Jako nepřiměřené byly

¹⁹⁵ BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 826.

¹⁹⁶ HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.

¹⁹⁷ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Rodriguez de Quijas v. Shearson/Am. Express, Inc.*, 490 U.S. 477 (U.S. S.Ct. 1989) ze dne 15. května 1989. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/490/477/>>. Rozhodnutí ve věci *Allied-Bruce Terminix Co. v. Dobson*, 513 U.S. 265 (U.S. S.Ct. 1995) ze dne 18. ledna 1995. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/513/265/>>. Přepis a zvukový záznam jednání a rozhodnutí rovněž dostupný na <http://www.oyez.org/cases/1990-1999/1994/1994_93_1001>. Rozhodnutí ve věci *Green Tree Fin. Corp. v. Randolph*, 531 U.S. 79 (U.S. S.Ct. 2000) ze dne 11. prosince 2000. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/531/79/>>. Přepis a zvukový záznam jednání a rozhodnutí rovněž dostupný na <http://www.oyez.org/cases/2000-2009/2000/2000_99_1235>. Srov. In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 821.

¹⁹⁸ Např. rozhodnutí Obvodního soudu pro alabamský severní okres ve věci *Knepp v. Credit Acceptance Corp.*, 229 B.R. 821, 827 (N.D. Ala. 1999) In BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 821.

¹⁹⁹ BUDNITZ, Mark E. *Arbitration of Disputes between Consumers and Financial Institutions: A Serious Threat to Consumer Protection*. Ohio St. J. on Disp. Resol., 1995, s. 265 an. In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.

posouzeny rozhodčí doložky ve spotřebitelských smlouvách, jestliže byly obsaženy v hromadné poště, poplatky za rozhodčí řízení byly vyšší než v běžném soudním řízení a požadavek důvěrnosti řízení omezoval spotřebitele v možnosti dalších řízení.²⁰⁰ V návrhu AFA se mimo jiné rovněž navrhovalo, že rozhodčí doložka musí mít předepsaný nadpis velkými tiskacími písmeny, která nesmí být menší než 1/2 palce (12,7mm) na výšku. Z takového ujednání pak muselo být zjevné, zda je rozhodčí řízení povinné, či zda se jedná o možnost, kde získat další informace o nákladech rozhodčího řízení, postupech a procedurách. Bez ohledu na doložku bylo možné předložit spor zvláštním soudům pro malé peněžité nároky. Takovým soudem mohl být pouze soud, který neměl pravomoc k rozhodování sporů přesahujících 50.000,- USD. Návrh ale nebyl přijat. Legislativní pokusy však dále pokračují. V roce 2009 byl vypracován nový návrh AFA, který činil neplatnými veškeré rozhodčí doložky, na jejichž základě mají být řešeny spotřebitelské spory.²⁰¹

4.3.3 Shrnutí

Pokud bych měl nyní odpovědět na otázku, zda tedy mají být spotřebitelské spory s mezinárodním prvkem arbitrabilní či nikoli, přiklonil bych se spíše ke kladné odpovědi. Na jedné straně je argument o omezené možnosti vyjednávání o smluvních podmínkách v důsledku široce rozšířeného trendu používání adhezních smluv jistě smysluplný, nicméně s ohledem na množství dodavatelů, kteří se v rámci tržního boje o potenciálního zákazníka ucházejí, neobstojí. Obzvláště v porovnání např. s vyjednávacími možnostmi uchazečů o práci, o kterých jsem hovořil v závěru předchozí podkapitoly. Také je tu ale silný argument ve prospěch ochrany slabší strany, a to o možnosti, že se smlouva nebo případný spor bude na základě smluvních podmínek řídit právem, o kterém spotřebitel vůbec nic neví. Ovšem i k němu je tu protiargument, že v zahraničí je takové množství dodavatelů, že si spotřebitel při troše snahy může najít toho s nejvýhodnějšími smluvními podmínkami. Mám za to, že pokud chce někdo nakupovat v zahraničí, ať už osobně nebo přes aukční servery typu eBay či standardní internetové obchody jako je např. Amazon, musí si být přinejmenším vědom možných komplikací s případnou reklamací zboží. Tudíž by si měl svůj nákup buď rozmyslet

²⁰⁰ DAMMANN, Anna. *Vacating Arbitration Awards for Mistakes of Fact*. The Review of Litigation, Spring, 2008, s. 508. In HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako... (2. část)*, s. 189 n.

²⁰¹ Text návrhu dostupný na <<http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:H.R.1020>>. Srov. HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.

a zavrhnout, nebo si v opačném případě důkladně prostudovat smluvní podmínky. Ostatně *vigilantibus iura skripta sunt*.²⁰²

4.4 Zamyšlení nad arbitrabilitou incidenčních sporů²⁰³

Insolvenční řízení a rozhodčí řízení jsou dva druhy právního procesu, avšak s velmi odlišnými povahami.²⁰⁴ Na rozdíl od rozhodčího řízení není to insolvenční založeno na kontradiktorním postavení stran, jeho cílem je dosáhnout majetkového uspořádání mezi větším počtem subjektů. Není primárně určeno k urovnávání sporů. Zatímco insolvenční právo usiluje o centralizaci všech řízení týkajících se konkurzní (majetkové) podstaty tím, že stanoví (většinou) kogentní hmotněprávní a procesní pravidla dopadající na majetek dlužníka v úpadku (úpadce) a na jednání jeho a jeho věřitelů, insolvenčního správce a případně dalších osob²⁰⁵, pro rozhodčí řízení je determinující zásada, že smlouva zakládá práva a povinnosti jen mezi jejími účastníky, dále smluvní autonomie a rovněž princip jistoty v obchodním styku, tj. respektování rozhodčí smlouvy mezi stranami ve zvláštním právním vztahu mezi nimi co do řešení sporu vyplývajícího z jejich hmotněprávního vztahu. Pravomoc rozhodců může být založena pouze na základě platné dohody stran, zatímco pravomoc soudů v insolvenčním řízení je založena zákonem. Rozhodčí řízení je „soukromou“ či „mimosoudní“ metodou řešení sporů, kdežto insolvenční řízení jako takové je soudním procesem probíhajícím před obecnými soudy.²⁰⁶ Nicméně přesahy mezi oběma řízeními jsou logické a nevyhnutelné.²⁰⁷

²⁰² „Právo svědčí bdělým.“

²⁰³ Incidenční spory jsou podle ust. § 2 písm. d) InsZ takové spory, které jsou vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon (demonstrativně v ust. § 159 odst. 1), projednávané v rámci insolventního řízení. Podle ust. § 7 odst. 1 insolvenčního zákona se pak na ně použijí přiměřeně ustanovení OSŘ, nestanoví-li insolvenční zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých tento zákon spočívá.

²⁰⁴ Ust. § 2 InsZ: „Pro účely tohoto zákona se rozumí
a) insolvenčním řízením soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení“.

Ust. § 1 odst. 1 ZRŘ: „Tento zákon upravuje rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestrannými rozhodci a výkon rozhodčích nálezů.“

²⁰⁵ Srov. BEJČEK, Josef. *Je spravedlivě upraveno vyvažování zájmů v konkurzu? (Poznámky k neplatnosti, neúčinnosti a odporovatelnosti právních úkonů v konkurzním řízení.)*, Bulletin advokacie, 2003, č. 2, s. 7–20. In BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku a insolvenčního řízení na majetek účastníka na probíhající rozhodčí řízení v tuzemské a mezinárodní praxi ve světle aktuální judikatury některých obecných a rozhodčích soudů*. Obchodněprávní revue, 9/2010, s. 253 n.

²⁰⁶ LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 165.

²⁰⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku...*, s. 253 n.

A. Bělohlávek upozorňuje, že ačkoliv by se z pohledu někdy poněkud zjednodušující tuzemské praxe mohlo zdát, že je zcela zřejmé, že se na posouzení účinků úpadku a/nebo zahájení rozhodčího řízení, příp. prohlášení konkurzu na jednoho z účastníků rozhodčího řízení automaticky použije úprava vyplývající z předpisů upravujících důsledky této skutečnosti na jiná kontradiktorní nalézací řízení²⁰⁸ tak, jak taková úprava dopadá na status dotčeného účastníka, není tato otázka v mezinárodní praxi zdaleka takto jednoznačně vykládána.²⁰⁹ Naopak, lze se setkat s celou řadou jiných přístupů a názorů, zejména těch, které vycházejí z autonomie rozhodčího řízení a z toho, že rozhodčí řízení a postup v něm takovou skutečností (úpadkem, insolvenčním řízením, prohlášením konkurzu) dotčeno není.²¹⁰

Určité otázky příznačné pro insolvenční právo jsou tradičně drženy mimo pole působnosti rozhodčího řízení. Obvykle nebudou mít rozhodci pravomoc rozhodovat o

²⁰⁸ Ústavní soud ČR sice opakovaně vyslovil svůj názor, že rozhodčí řízení není nalézáním práva, nýbrž určitým (zde zjednodušeně) *dotvářením dohody stran* (srov. např. nálezy ÚS 339/02, IV. ÚS 511/03, III. ÚS 166/05, Pl. ÚS 37/08 aj.). Tento nikoliv náhodně poněkud *účelový výklad* je však v mezinárodní praxi v podstatě již ojedinělý a většina států se přiklání dnes již k tomu, že jde svým kontradiktorním a nalézacím charakterem o *paralelu* k civilnímu řízení soudnímu, byť podstatným způsobem ovládanou smluvní autonomií. Zmínit lze například rozhodnutí německého BGH, sp. zn. III ZB 95/06, rozhodnutí téhož soudu III ZR 320/06 ze 17. ledna 2008 (zde v souvislosti se zápočtem a pravomocí), rozhodnutí italského ústavního soudu, sp. zn. (č.) 376 z 28. listopadu 2001 aj. K rozhodčímu řízení jako formě *nalézáni práva* se též přiklání drtivá většina právní praxe tuzemské. Srov. například PECHA, Richard. *K právní povaze rozhodčích nálezů*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 41 a násl.; RŮŽIČKA, Květoslav. *K otázce právní povahy rozhodčího řízení*. Bulletin advokacie, 2003, č. 5, s. 32–40 či BĚLOHLÁVEK, Alexander J. PEZL, Tomáš. *Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí*. Právní rozhledy, 2004, č. 7, s. 256–261 aj. Ojedinělým je názor RABAN, Přemysl. *K odpovědnosti rozhodce a rozhodčího soudu*. Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 25–34. Podrobně k dané problematice též BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: Interakce tuzemského a mezinárodního práva soukromého a veřejného*. Praha: C. H. Beck, 2008, marg. 202–298. Není rovněž bez zajímavosti, že v rámci *International Chamber of Commerce – Mezinárodní obchodní komory* (dále jen „ICC“), jejíž Mezinárodní rozhodčí soud patří k pomyslnému *etalonu* standardů rozhodčího řízení, se při jednáních o novelizaci pravidel pro rozhodčí řízení, která má být připravena do poloviny r. 2011, plně prosadilo jako jedna ze zásadních změn nahrazení výrazu *to settle* výrazem *to resolve* v anglické mutaci Pravidel. Právě tím má být jednoznačně zdůrazněna kontradiktorní nalézací povaha rozhodčího řízení. I ve Francii, která dříve obhajovala právě charakter rozhodčího řízení jako způsobu nalézáni konsensu stran a která vždy výrazně ovlivňovala standardy ICC, se totiž v posledních letech zásadně prosazuje výklad, podle něhož je rozhodčí řízení nalézáním práva. Názor českého Ústavního soudu tak ve svém doktrinálním přístupu pokulhává cca o 30 let oproti převažující mezinárodní praxi a v zásadě jej nelze považovat ani za konformní s dnešními názory Evropského soudu pro lidská práva. Lze si jen položit klasickou otázku *cui bono*. In BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku...*, s. 253 n., pozn. pod čarou č. 4.

²⁰⁹ Srov. ZEMÁNEK, Jiří. *Soudnictví v Evropské unii a mezi hierarchií a dialogem*. Mezinárodní vztahy, 2004, ročník 39, č. 3, s. 22–44. In BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku a insolvenčního řízení na majetek účastníka na probíhající rozhodčí řízení v tuzemské a mezinárodní praxi ve světle aktuální judikatury některých obecných a rozhodčích soudů*. Obchodněprávní revue, 9/2010, s. 253 n.

²¹⁰ Srov. například KRÖLL, Stefan. M. *Arbitration and Insolvency Proceedings – Selected Problems*. In: MISTELIS, Loukas. A. LEW, Julian. D. M. (eds.) *Pervasive Problems in International Arbitration*. Kluwer Law International, 2006, s. 357–376, zde zejména marg. 18–16, s. 362; Rosell, J. Harvey, P. *International Arbitration and Bankruptcy: United States, France and the ICC*. JIA, 2001, rč. 18, č. 4, s. 417–434, s. 426–427; MANTILLA-SERRANO, Fernando. *International Arbitration and Insolvency Proceedings*. Arb. Int., 1995, ročník 11, č. 1, s. 51–74, s. 59–60. In BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku...*, s. 253 n.

otázkách, jako je jmenování správce, zahájení insolvenčního řízení nebo určení množství peněz, které má být z majetku úpadce vyplaceno. Typické záležitosti týkající se úpadku, jako jsou např. inventarizace, shromažďování, rozdělování aktiv a reorganizace podniku, jsou prováděny v rámci zvláštních řízení spadajících do působnosti insolvenčního práva. Jsou tak mimo pravomoc rozhodců a rozhodují o nich specializované senáty obecných soudů.²¹¹ Tyto „čistě“ insolvenční otázky jsou bez pochyby nearbitrabilní, což je velkou většinou odborné veřejnosti potvrzováno.²¹² Skutečným problémem ovšem zůstává určení okruhu hlavních záležitostí, který by sloužil pro vymezení pravomocí a v souvislosti s tím také jako faktor pro vymezení okruhu nearbitrabilních sporů. Další otázkou, které vyvstává je, zda by se záležitosti, na které je obvykle nahlíženo jako na arbitrabilní, měly stát nearbitrabilními poté, co bude zahájeno insolvenční řízení.

4.4.1 Česká republika a Slovenská republika

Podle ust. § 2 odst. 1 ZRŘ jsou nearbitrabilní veškeré incidenční spory. Jak uvádí A. Bělohlávek, výklad tohoto ustanovení nečiní žádné větší interpretační potíže.²¹³ Slovenský ZRK ve svém ust. § 3 písm. d) vylučuje z arbitrability veškeré spory, které vzniknou v průběhu konkurzního a vyrovnávacího řízení. To odpovídá znění ust. § 2 odst. 1 ZRŘ před novelou provedenou zákonem č. 296/2007 Sb.

4.4.2 Rakousko

Podle ust. § 582 odst. 1 ZPO může být předmětem rozhodčího řízení jakýkoli peněžitý spor. Aby mohly být předmětem rozhodčího řízení také nepeněžité spory, musí existovat možnost uzavřít o nich smír. Skutečnost, že jedna ze stran se dostala do potíží a je v úpadku,

²¹¹ LAZIČ, Vesna. *Insolvency Proceedings and Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1998, s. 154-155.

²¹² Srov. např. MANTILLA-SERRANO, Fernando. *International Arbitration and Insolvency Proceedings*. Arb. Int., 1995, s. 60; LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 165; či LAZIČ, Vesna. *Insolvency Proceedings...*, s. 155.

²¹³ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 27.

ještě samo o sobě dostačující pro to, aby byl spor nearbitrabilní.²¹⁴ Proto musí být každý nárok, který v rámci řízení o úpadku vyvstane, posuzován samostatně, a to s ohledem na požadavek jeho smírného urovnání. Po zahájení řízení o úpadku již nemá úpadce dále právo uzavírat rozhodčí smlouvy o sporech, jejichž předmětem by byl jeho majetek.²¹⁵ Takové rozhodčí smlouvy by byly neplatné, jelikož pouze ustanovený insolvenční správce může rozhodčí smlouvu platně uzavřít. Nicméně rozhodčí smlouvy uzavřené před zahájením řízení o úpadku zůstávají platné.²¹⁶ Podle převládajícího názoru jsou v Rakousku veškeré spory související s úpadkovým řízením arbitrabilní, včetně sporů ze žalob na vyloučení věci z majetkové podstaty, stejně jako ze žalob na popření pravosti věřitelské pohledávky.

4.4.3 Švýcarsko

S ohledem na znění ust. § 177 odst. 1 PILA je ve Švýcarsku jediným omezením arbitrability již několikrát zmiňovaný veřejný zájem. Obecně mohou být podle švýcarského práva občanskoprávní a obchodněprávní spory urovnány v rámci rozhodčího řízení, a to i tehdy, jestliže byl na jednu ze stran smluvního vztahu vyhlášen úpadek.²¹⁷ Ust. § 178 odst. 2 PILA vymezuje subjekty rozhodčí smlouvy, která bude platná, pokud bude splňovat podmínky buď stranami zvoleného práva, nebo práva, kterým se řídí smlouva hlavní anebo práva švýcarského. Podle švýcarského práva vyhlášení úpadku dlužníka nezpůsobuje neplatnost rozhodčích smluv jím podepsaných, pokud si tuto skutečnost smluvní strany v rozhodčí smlouvě výslovně nevymínily. Z toho vyplývá, že navzdory úpadku některé ze stran zůstávají rozhodčí smlouvy pro insolvenční správce a případné věřitele nadále platné a závazné. Jmenování rozhodci nicméně budou muset vzít skutečnost, že některá ze stran je v úpadku na vědomí, a to zejména s ohledem na veřejnoprávní legislativu.²¹⁸

²¹⁴ FOUCHARD, Philippe. GAILLARD, Emmanuel. GOLDMANN, Berthold. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999, marg. zn. 355 n. In LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 167.

²¹⁵ Ust. § 1 ve spojení s ust. § 3 rakouského zákona o konkurzu a vyrovnání.

²¹⁶ LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability...*, s. 167.

²¹⁷ WENGER, Werner. In BERTI, Stephen. *International Arbitration in Switzerland*. 2000, s. 355; BERGER, Bernhard. KELLERHALS, Franz *Internationale und interne Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz*. 2006, s. 178. In LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability...*, s. 175-176.

²¹⁸ LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 175-176.

4.4.4 Německo

Podle původního znění německého GNS byl koncept arbitrability spojován s mocí stran urovnat jejich vzájemný spor smírem. Podle nového znění ust. § 1030 odst. 1 GNS je potřeba moci stran uzavřít smír omezena pouze na spory nepeněžité. Veškeré peněžité spory jsou plně arbitrabilní. Jediné záležitosti, které jsou naprosto nearbitrabilní, jsou ty, které zákonodárce na základě přetrvávajícího veřejného zájmu vyloučil z dispozice stran. Tuto restrikcí podpořil také německý Federální Nejvyšší soud. Podle C. Liebshera se otázka arbitrability sporů vzniklých v řízení o úpadku nezdá být v německých odborných kruzích spornou, myšleno ve smyslu, že úpadek některé ze stran rozhodčí smlouvy nebrání zahájení rozhodčího řízení, pokud se strany nedohodnou na opaku.²¹⁹ Můžeme konstatovat, že veškeré spory vztahující se k řízení o úpadku jsou arbitrabilní, včetně sporů o vyloučení věci z majetkové podstaty či sporů o popření existence, pravosti či pořadí uplatněných pohledávek. Z toho vyplývá, že pokud bude v případě úpadku některé ze stran vydán rozhodčí nález, nic nebrání soudu, aby uznal jeho výkon.²²⁰

4.4.5 Velká Británie

V ostrovním království je to s úpravou arbitrability, jak jsem již zmiňoval, poněkud složitější, žádná tu totiž není. Tedy alespoň ne přímá. Určování toho, které spory jsou arbitrabilní a které nikoli, je ponecháno soudům.²²¹ Podle platného práva tak úpadek některé ze stran rozhodčí smlouvy nijak neovlivňuje její způsobilost být stranou rozhodčího řízení, avšak může jí stanovit nové povinnosti, jako např. povinnost složit část nebo plnou výši jistoty na náklady řízení. Je však třeba připomenout, že podle ECA záleží ve Velké Británii, stejně jako u nás, od okamžiku vstupu fyzické či právnické osoby do úpadku rozhodnutí, odpověď na otázku zda zahájit či pokračovat v rozhodčím řízení, pouze na soudem určeném insolvenčním správci.

²¹⁹ BÖCKSTIEGEL, Karl-Heinz. KRÖLL, Stefan. NACIMIENTO, Patricia. (eds). *Arbitration in Germany – The Model Law in Practice*. Kluwer Law International, 2007, s. 61; LACHMANN, Jens-Peter, *Handbuch für die Schiedsgerichtsbarkeit*. 2008, s. 144. In LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability...*, s. 173-174.

²²⁰ LIEBSCHER, Christoph. *Insolvency and Arbitrability...*, s. 174-175.

²²¹ Srov. podkapitola 3.7.1

4.4.6 Spojené státy americké

Ve Spojených státech společnosti žádající o soudní ochranu před svými věřiteli zůstávají vázány svými dříve uzavřenými rozhodčími smlouvami. Na druhou stranu příslušná ustanovení federálního insolvenčního práva zastaví po zahájení řízení o úpadku veškerá jiná řízení vůči úpadci a jejich případném pokračování bude moci rozhodnout pouze soud.²²² Při rozhodování, zda povolit pokračování určitých řízení proti úpadci, americké soudy požadují, aby dlužník plnil své povinnosti plynoucí z rozhodčích smluv, jimiž je stranou, obzvláště co se týče žalob, které se netýkají podstatných otázek úpadku.²²³ Přesto existují výjimky, kdy by rozhodčí řízení bylo v rozporu se smyslem a účelem ustanovení *Bankruptcy Code* – zákona o konkurzním řízení (dále jen „BC“). Konkurzní soud pátého obvodu k tomuto několikrát konstatoval, že spor, který se zjevně dotýká stěžejních otázek úpadku upravených BC, by mohl poškodit strany a ohrozit tak účel BC.²²⁴

4.4.7 Shrnutí

Je tedy otázkou, zda podpořit koncepci více či méně aplikovanou ve výše zmíněných zemích, tj. aby byly arbitrabilní ty incidenční spory, které se svou podstatou nedotýkají základních otázek či ustanovení upravených příslušnými zákony řešícími úpadek, v našem případě InsZ, a nejsou tak v rozporu s jeho účelem, anebo zachovat stávající situaci a veškeré incidenční spory ponechat zcela nearbitrabilní, tzn. plně v pravomoci obecných soudů, jak je tomu dnes. Osobně bych byl pro americký model, a to zcela účelově. Jak jsem totiž již zmiňoval v úvodu své práce a několikrát v jejím průběhu, jednou z předností rozhodčího řízení je odlehčení obecným soudům od stupňujícího nápadu nových podání. A kdy jindy by se soudům jistě hodila taková pomoc, než v dobách stávající globální finanční krize, která ovlivňuje nejen celosvětovou ekonomiku, ale také i ty nejmenší obchodní společnosti v těch

²²² Srov. ust. § 362 odst. 2 BC

²²³ Srov. např. rozhodnutí konkurzního soudu druhého obvodu ve věci *MBNA Am. Bank, NA v. Hill*, 436 F.3d 104, 108, z roku 2006 či o šest let mladší rozhodnutí stejného soudu ve věci *Crysen/Montenay Energy Co. v. Shell Oil Co.*, 226 F.3d 160, 166, ve který tento soud konstatoval, že konkurzní soudy obecně nemají důvod zamítnout zahájení rozhodčího řízení v „non-core“ (velně by se tento výraz dal přeložit jako „ne-jádrový“ či „ne-základní“) otázkách úpadku. Shodně se vyjádřil také obvodní soud jižní newyorského obvodu ve věci *Barney's Inc.*, 206 B.R. 336 (rok 1997) nebo ve věci *United States Lines, Inc.*, 199 B.R. 465 (rok 1996). In BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009, s. 811.

²²⁴ Srov. např. rozhodnutí konkurzního soudu pátého obvodu ve věci *Gandy*, 299 F.3d 489, 498-499 z roku 2002 či rozhodnutí ve věci *Ins. Co. of North Am. v. NGC Settlement Trust & Asbestos Claims Mgt Corp.*, 118 F.3d 1056, 1069 z roku 1997. In BORN, Gery B. *International Commercial...*, s. 812.

nejzapadlejších koutech naší země. Tyto společnosti se nedokážou udržet nad vodou, krachují, jsou na ně vyhlášeny úpadky a vše musí řešit už tak přehlcené soudy. Mám jednoznačně za to, že uvolnění arbitrability incidenčních sporů ve prospěch „*non-core*“ otázek by soudům ulehčilo situaci a rovněž zkrátilo průměrnou dobu trvání insolvenčního řízení.

Závěr

Pokud bych měl na základě dosud uvedeného zobecnit mezinárodní význam pojmu arbitrabilita, můžu bez pochyby říci, že se vztahuje ke skutečnosti, zda je projednávání určitých skupin sporů v rozhodčím řízení vyloučeno buď na základě veřejného zájmu, nebo prostě proto, že jsou zcela mimo rámec, resp. rozsah rozhodčí smlouvy. V kontextu mezinárodního rozhodčího řízení se tudíž arbitrabilita obecně dotýká otázky způsobilosti konkrétního žalobního důvodu, být předmětem sporu, jenž by bylo možno urovnat prostřednictvím rozhodčího řízení. Pokud by takový žalobní důvod touto vlastností oplýval, znamenalo by to jeho vynětí z výlučné soudní pravomoci.²²⁵

Při pohledu zpět na předchozí kapitoly se tedy nabízí otázka, jak na tom vlastně úprava arbitrability sporů v českém právním řádu je. Můj názor je takový, že s ohledem na minulost, kterou Česká republika, potažmo před ní Československo, má, není na tom vůbec špatně. Musím totiž přihlédnout k faktu, že rozhodčí řízení ve valné většině států, které jsem v této práci uvedl, má za sebou dlouhou, mnohdy několikasetletou historii, během níž se arbitrabilita postupně vyvíjela. U nás byl její vývoj velmi komplikovaný, protože když už to vypadalo nadějně, že se zařadíme na úroveň západních zemí, přišel rok 1948 a silná regulace mezinárodního obchodu a s tím souvisejícího rozhodčího řízení, jakož i arbitrability samotné.

Nicméně od chvíle, kdy toto „období temna“ pro rozhodčí řízení skončilo, uplynula již dlouhá doba, během které se Česká republika stabilně uchytila na poli mezinárodního obchodu. Jsem přesvědčen, že potenciál, který u nás arbitrabilita sporů má, není ani zdaleka využit. Česká právní úprava obsažená v ZRŘ je velice konzervativní. Mám za to, že negativní podmínky uvedené v ust. § 2 odst. 1 ZRŘ nemají v dnešní době v moderním právním řádu demokratické země, jakou je Česká republika, co dělat. Takovéto restrikce českému státu neprospívají, a to hned z několika důvodů.

Soudy jsou přetíženy, autonomie vůle stran je potlačována, věřitelé jsou kráceni na svých právech atd. V poslední době tedy není ničím neobvyklým, že si strany v případě nejistoty ohledně arbitrability určitého druhu sporu sjednávají sudiště mimo Českou republiku, ačkoliv jde jinak o spor bez jakéhokoli nebo minimálně bez dostatečně

²²⁵ SHORE, Laurence. *The United States' Perspective on "Arbitrability"*. In MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: International & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, s. 69.

intenzivního mezinárodního prvku.²²⁶ Tím je celkově zpomalován rozvoj mezinárodního rozhodčího řízení v České republice.

Existuje i další negativní dopad, a to v podobě finančních ztrát, které České republice plynou t faktu, že si potenciální zahraniční obchodní partneři ve svých rozhodcích smlouvách raději zvolí místo konání rozhodčího řízení mimo Českou republiku. Úplně nejzákladnějším příkladem je daň z přidané hodnoty. Např. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále jen „Rozhodčí soud“) si při sporu s mezinárodním prvkem v celkové hodnotě 100.000,- EUR, což odpovídá cca. 2,5 milionům korun českých²²⁷, účtuje celkové poplatky za rozhodčí řízení ve výši 297.800,- korun českých²²⁸. Při stávající dani z přidané hodnoty ve výši 20% pak přijde státní pokladna v případě, že bude spor projednáván a rozhodnut mimo Českou republiku o částku 59.560,- korun českých, a to není málo. Zvláště pokud přihlédneme ke skutečnosti, že např. v roce 2009 bylo na půdě Rozhodčího soudu rozhodováno 131 sporů s mezinárodním prvkem, což je oproti předchozímu roku 2008 nárůst o více než 35%²²⁹.

Státy na západ od nás se takovému trendu rozhodly čelit a co nejvíce podpořit rozvoj mezinárodního rozhodčího řízení na svém území. V tomto duchu proto upravily příslušná ustanovení upravující arbitrabilitu. Mé doporučení českým zákonodárcům je stejné. Je třeba se odpoutat od historických vazeb, inspirovat se od zahraničních kolegů, např. v Německu či Švýcarsku, a uvolnit dle mého poněkud svázanou právní úpravu arbitrability obsaženou v ZRR. Nabízí se několik možností, jak to lze docílit, skrze změnu pozitivních podmínek arbitrability, negativních podmínek arbitrability nebo obojího.

Já osobně bych do budoucna ponechal vymezení pozitivních podmínek arbitrability tak, jak je de lege lata a nijak ho neměnil. Dle mého názoru velice dobře upřesňuje základní práva všech občanů na spravedlivý proces a na možnost jiné než soudní ochranu, která jsou zakotvena v LZPS.

U negativních podmínek arbitrability je však situace zcela opačná. Mám jednoznačně za to, že jsou tyto podmínky pro rozhodčí řízení v České republice a obzvláště pro rozhodčí

²²⁶ BĚLOHLÁVEK. Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In Bulletin advokacie, 9/2007, s. 24-25.

²²⁷ Přepočtení dle kurzu České národní banky platného ke dni 1.12.2011, tj. 1 EUR = 25,060 CZK. Dostupné na <http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp>.

²²⁸ Celkové poplatky za rozhodčí řízení jsou v souladu s Pravidly o nákladech pro mezinárodní spory Rozhodčího soudu v platném znění tvořeny poplatkem za rozhodčí řízení ve výši 77.500,- Kč a 5 % z částky hodnoty sporu převyšující 1.000,- tis. Kč, nejvýše však 277.500,- Kč, tedy v tomto případě 152.800,- Kč (6.097,- EUR) a paušálem na správné náklady ve výši 145.000,- Kč (5.786,- EUR). Dostupné na <http://www.arbcourt.cz/index.php?url=cz_sazebniky.htm>.

²²⁹ Dostupné na <<http://www.arbcourt.cz/download/statistika.pdf>>.

řízení s mezinárodním prvkem až příliš restriktivní. Zákodárce by *de lege ferenda* mohl např.:

- 1) uvolnit tzv. *non-core* záležitosti, o kterých jsem hovořil v podkapitole 4.4,
- 2) nahradit negativní podmínky arbitrability taxativním výčtem nearbitrabilních záležitostí; to ale dle mého není do budoucna příliš vhodný postup, zejména pro neustálý vývoj arbitrability, jelikož by logicky docházelo k neustálým novelizacím ZRŘ,
- 3) nahradit negativní podmínky arbitrability demonstrativním výčtem nearbitrabilních záležitostí; zde však do budoucna hrozí velmi vysoká potřeba sjednocující judikurní činnosti vyšších soudů, zejména Nejvyššího soudu,
- 4) podobně jako ve Francii vyloučit z arbitrovatelnosti ty záležitosti, které jsou v rozporu (nikoli jako v případě ust. § 2060 CC „v *souvislosti*“) s veřejným zájmem; ani toto řešení se mi však nezdá být nejšťastnějším, jelikož výklad pojmu veřejný zájem je problematický a nejednotný a opět by tak vznikla vysoká potřeba sjednocující judikatury,
- 5) zcela odstranit negativní podmínky z ust. § 2 ZRŘ a vymezení nearbitrabilních záležitostí přenést do jednotlivých zvláštních právních předpisů, které by dané záležitosti speciálně upravovaly, jak je tomu např. v Rakousku; v tomto případě by však byla úprava negativních podmínek arbitrability příliš roztržitá a tudíž nepřehledná, nebo
- 6) vyloučit negativní podmínky arbitrability zcela, nebo, jako je tomu v případě Švýcarska, vyloučit je jen pro mezinárodní spory (jako v případě PILA) a ponechat je pro spory vnitrostátní (jako v případě IAA).

Jak je vidět, existuje mnoho možností úpravy negativních podmínek arbitrability tak, aby v České republice bylo dosaženo příznivějšího právního prostředí pro spory s mezinárodním prvkem. Jsem přesvědčen, že alespoň *de lege ferenda* povolení arbitrability incidenčních sporů, jejichž předmět by se nedotýkal tzv. *non-core* otázek insolvenčního práva, a nebyly by tak v rozporu se smyslem a účelem InsZ, by byl velice progresivním a pragmatickým krokem. Stejně tak by jistě mohla být *de lege ferenda* povolena také arbitrabilita sporů týkajících se *non-core* otázek výkonu rozhodnutí.

Shrnutí

Tato diplomová práce je věnována tématu arbitrability sporů s mezinárodním prvkem. V poslední době se množí diskuse o arbitrabilitě některých domácích sporů a já jsem považoval za důležité podívat se na tuto problematiku z mezinárodního hlediska.

První kapitola se nejprve věnuje obecnému vymezení pojmu arbitrability, co je jeho obsahem, jaké druhy arbitrability rozlišujeme a tomu, jak na arbitrabilitu pohlíží odborné autority. Poté první kapitola obsahuje nahlédnutí do historie arbitrability od starověku až po devatenácté a dvacáté století u nás a v zahraničí.

Druhá kapitola se zabývá úpravou arbitrability, jak je obsažena v právním řádu České republiky. Nesoustředuje se pouze na úpravu obsaženou v zákoně o rozhodčím řízení, nýbrž tuto problematiku dává do široké souvislosti s dalšími právními předpisy, jako je občanský soudní řád nebo Listina základních práv a svobod. Jen při pohledu na celou právní úpravu ve vzájemných souvislostech je možné dosáhnout maximálního efektu a problematiku plně pochopit. Druhá část se věnuje úpravě arbitrability v Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která je rovněž součástí právního řádu České republiky a pro výkon mezinárodních rozhodčích nálezů je stěžejní.

Obsahem třetí kapitoly je pohled na úpravu arbitrability sporů v zahraničních zemích. Nejprve nahlíží do okolních evropských států, poté se pozornost přesouvá na severoamerický kontinent, aby se v závěru podívala do více exotických zemí blízkého východu nebo australského kontinentu. U každé země je pozornost nejprve věnována zákonné úpravě, poté názorům vědeckých kapacit a nakonec důležitým soudním rozhodnutím. Každá právní úprava je porovnávána s českou a v závěru každé z podkapitol je pak krátké shrnutí s názorem autora na stávající kvalitu české úpravy.

Závěrečná čtvrtá kapitola je vyvrcholením celé diplomové práce. V duchu zvoleného tématu diplomové práce se věnuje výhradně arbitrabilitě konkrétních druhů sporů. Při výběru sporů vycházel autor ze skutečnosti, že některé z nich jsou v domácím pojetí neustále předmětem polemik a podle autora si zaslouží pozornost i v mezinárodním kontextu. Přihlédl rovněž k tomu, že některá restriktivní ustanovení zákona o rozhodčím řízení již v moderních zahraničních právních řádech částečně nebo zcela vymizela.

Celá práce je zakončena závěrem, v němž autor vyjadřuje svůj postoj k právní úpravě arbitrability v právním řádu České republiky a zároveň navrhuje změny, které by dle jeho názoru byly v budoucnu prospěšné jak pro arbitrabilitu, tak pro rozhodčí řízení jako takové.

Summary

This diploma thesis is dedicated to the topic of arbitrability of disputes with international aspect. Recently, discussions on arbitrability of domestic disputes have been multiplying and I regarded as important to analyze this issue from the international point of view.

The first chapter initially deals with general definition of the term of arbitrability, its content, kinds of arbitrability distinguished and opinions of expert authorities on arbitrability. Subsequently, the first chapter includes historical analysis of arbitrability from the Antiquity to 19th and 20th century in our country and abroad.

The second chapter is concerned with regulation of arbitrability as it is regulated in legal order of the Czech Republic. It does not concentrate only on regulation in Act on arbitration as it actually covers the whole issue in wide relation to other laws, e.g. civil procedure code and Charter of Fundamental Rights and Freedoms. Only analysis of whole legal regulation in mutual connection allows maximum efficiency and understanding of the whole problem fully. Second part deals with arbitrability in Convention on the recognition and enforcement of foreign arbitral awards which is also a part of Czech Republic's legal order and it is crucial to enforcement of international arbitral awards.

Content of the third chapter covers regulation of arbitrability of disputes in foreign countries. Firstly, it discusses bordering European countries and afterwards, it moves to Northern America to look in more exotic countries of Middle East or Australia eventually. In every country, attention is paid to legal regulation, opinions of scholars then and finally to important court decisions. Every legal regulation is compared to the Czech one and in the end of every subchapter, there is a short summary with an opinion of the author as to contemporary quality of the Czech regulation.

Final fourth chapter is the top of the diploma thesis. In the sense of a chosen topic, the diploma thesis is concerned with only arbitrability of specific kinds of disputes. In selection of disputes, author is based on the fact that some of them are still a subject of discussions in domestic approach and therefore they deserve attention in the international context, as well. Author also accounted the fact that certain restrictive provisions of Act on arbitration do not partially exist in modern foreign legal orders or they disappeared totally.

Whole thesis is finalized with a conclusion where author expresses his opinion on legal regulation of arbitrability in the Czech law and at the same time, he offers proposals for change which would be beneficial for arbitrability and arbitration as a whole in future.

PŘEHLED POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFIE

domácí

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN: 80-7179-629-8.

DRÁPAL, Ljubomír. BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN: 978-80-7400-107-9.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část.* 6. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, ISBN: 80-7179-442-2.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné.* 1. vydání. Praha: Leges, 2009, ISBN: 978-80-87212-24-0.

KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení.* Edice Meritum. Praha: ASPI, 2007, ISBN: 978-80-7357-264-8.

KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky.* Praha: Eurolex Bohemia, 2003, ISBN: 80-86432-54-8.

KNAPPOVÁ, Marta. ŠVESTKA, Jiří. DVOŘÁK, Jan a kolektiv. *Občanské právo hmotné 1.* 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, ISBN: 80-7357-127-7.

KUČERA, Zdeněk. TICHÝ, Luboš. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář.* Praha: 1989, ISBN: 80-7038-020-9.

MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, ISBN: 80-7179-034-6.

RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí.* Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN: 80-7179-873-8.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, ISBN: 978-80-7357-324-9

SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo.* 2. Vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, ISBN: 987-80-7357-382-9.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní.* Praha: Linde, 2006, ISBN: 80-7201-595-8.

zahraniční

BERGER, Klaus Peter. *Private Dispute Resolution in International Business – Negotiation, Mediation, Arbitration, Volume II: Handbook.* Kluwer Law International, 2006, ISBN: 904-11-2499-3.

BORN, Gery B. *International Commercial Arbitration.* Kluwer Law International, 2009, ISBN: 978-90-411-2759-4

BRUNET, Edward, SPEIDEL, Richard E., STERNLIGHT, Jean R., WARE, Stephen J. *Arbitration Law in America - A Critical Assessment.* Cambridge University Press, 2006

COHEN, Julius Henry. *Commercial Arbitration and Law.* New York: D. Appleton and Company, 1918. Dostupné na

<<http://ia341221.us.archive.org/3/items/pennycyclopaedia04sociuoft/pennycyclopaedia04sociuoft.pdf>>.

LAZIĆ, Vesna. *Insolvency Proceedings and Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1998, ISBN: 90-411-1115-8

LEW, Julian D. M., MISTELIS, Loukas A., KRÖLL, Stefan M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, ISBN: 90-411-1568-4.

MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS, Stavros L. *Arbitrability: Intrernational & Comparative Perspectives*. Kluwer Law International, 2008, ISBN: 978-90-411-2730-3.

VÁRÁDY, Tibor, BARCELÓ, John J. III., von MEHREN, Arthur T. *International Commercial Arbitration – a Transnational Perspective, Third Edition*. Thomson/West, 2006, ISBN: 0-314-1606-20.

PŘÍSPĚVKY V ODBORNÝCH ČASOPISECH

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita sporů*. In Právní zpravodaj, 3/2003, s. 6.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Arbitrabilita pracovněprávních sporů*. In Bulletin advokacie, 9/2007, s. 23 n.

BĚLOHLÁVEK, Alexander. ŘEZNÍČEK, Tomáš. *Dopady rozhodnutí o úpadku a insolvenčního řízení na majetek účastníka na probíhající rozhodčí řízení v tuzemské a mezinárodní praxi ve světle aktuální judikatury některých obecných a rozhodčích soudů*. In Obchodněprávní revue, 9/2010, s. 253.

HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (1. část)*. In Obchodněprávní revue, 6/2010, s. 168 n.

HULMÁK, Milan. TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Rozhodčí řízení jako vhodný prostředek řešení sporů mezi dodavatelem a spotřebitelem (2. část)*. In Obchodněprávní revue, 7/2010, s. 189 n.

KORDAČ, Zbyšek. *O vyklizení bytu mohou rozhodovat rozhodci*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/o-vyklizeni-bytu-mohou-rozhodovat-rozhodci-68804.html>>.

PALLA, Tomáš. *Zneužívání rozhodčích doložek – stále nevyřešený problém*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zneuzivani-rozhodcich-dolozek-stale-nevyreseny-problem-60076.html>>.

STORSKRUBB, Eva. UOTI, Petteri. *The European & Middle Eastern Arbitration Review 2008 – Section 2: Country Overviews – Finland*. Dostupné na <<http://www.globalarbitrationreview.com/reviews/3/sections/6/chapters/37/finland/>>.

VALDHANS, Jiří. KOVÁČOVÁ, Lucia. *Arbitrabilita sporů z mimosmluvních závazků*. In *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009, s. 1924 n.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

domácí

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n, recepční norma.

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení v občanských právních věcech.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

zahraniční

Anglie

English Arbitration Act (zákon o rozhodčím řízení).

English Companies Act (zákon o obchodních společnostech).

Francie

Le code civil des Français (občanský zákoník).

Le Code de Commerce (obchodní zákoník).

Le Code de Procedure Civile (občanský soudní řád).

Itálie

Il Codice Civile (zákon o civilním řízení).

Německo

Gesetz zur Neuregelung des Schiedsverfahrensgerechts (zákon o nové úpravě rozhodčího řízení).

Zivilprozeßordnung (civilní řád soudní).

Nový Zéland

New Zealand Arbitration Act (novozélandský zákon o rozhodčím řízení).

Rakousko

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník).

Landespachtgesetz (zákon o nájmu pozemků).

Mietrechtgesetz (zákon o nájmu).

Zivilprozeßordnung (civilní řád soudní).

Slovensko

Zákon č. 244/2002 Z. z., *o rozhodcovskom konaní, v znení neskorších predpisov.*

Zákon č. 513/1991 Z. z., *obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov.*

Zákon č. 99/1963 Z. z., *občiansky súdny poriadok, v znení neskorších predpisov.*

Spojené státy americké

Uniform Arbitration Act (jednotný zákon o rozhodčím řízení).

Arbitration Fairness Act (zákon o poctivém rozhodčím řízení).

Federal Arbitration Act (federální zákon o rozhodčím řízení).

Švýcarsko

Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht (zákon o mezinárodním právu soukromém).

Concordat (interkantonální úmluva o rozhodčím řízení).

mezinárodní smlouvy

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950).

Mezinárodní úmluva o doložkách o rozsudím (1923)

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (Newyorská úmluva, 1959).

Vzorový zákon UNCITRAL (1985).

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

domácí

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. října 2000, sp. zn. 20 Cdo 2312/2000. Dostupné na

<http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/96B9DE5E007E95FDC12575EF0037680A?openDocument>.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. července 2008, sp. zn. 32 Cdo 2282/2008. Dostupné na

<http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/7B6DFFD6EB8AB059C12575EF00390CBF?openDocument>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 476/2009. Dostupné na <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/judikatura_prevedena2.nsf/WebSearch/4CB9ED0C189FCD8CC12577D00033C84B?openDocument>.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008. In. PALLA, Tomáš. *Zneužívání rozhodčích doložek – stále nevyřešený problém*. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/zneuzivani-rozhodcich-dolozek-stale-nevyreseny-problem-60076.html>>.

zahraniční

Evropský soudní dvůr

Rozhodnutí ESD, C-478/99 , ve věci *Komise proti Švédsku*, ECR, 2002, I-04147, odst. 22 ze dne 7. května 2002. Dostupné na

<http://eurlex.europa.eu/Result.do?RechType=RECH_celex&lang=cs&ihmlang=cs&code=61999J0478>.

Kanada

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Éditions Chouette inc. v. Desputeaux*, 2003 SCC 17 ze dne 21. března 2003. Dostupné na

<<http://scc.lexum.umontreal.ca/en/2003/2003scc17/2003scc17.html>>.

Spojené státy americké

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Hall v. Geiger-Jones Co.*, 242 U. S. 539, ze dne 19. ledna 1917. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/242/539/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Wilko v. Swan*, 346 U. S. 427, ze dne 7. prosince 1953. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/346/427/case.html>>.

Rozhodnutí federálního odvolacího soudu druhého obvodu ve věci *Robert Lawrence Co. v. Devonshire Fabrics, Inc.*, 271 F.2d 402, 411 ze dne 28. října 1959. Dostupné na <<http://openjurist.org/271/f2d/402/robert-lawrence-company-v-devonshire-fabrics-inc>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Prima Paint Corp. v. Flood & Conklin Mfg. Co.*, 388 U. S. 395, 409, ze dne 12. června 1967. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/388/395/case.html>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Scherk v. Alberto-Culver Co.*, 417 U. S. 506 ze dne 17. června 1974. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/417/506/>>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Moses H. Cone Memorial Hosp. v. Mercury Constr. Corp.*, 460 U. S. 1, 24, ze dne 23. února 1983. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/460/1/case.html>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Southland Corp. v. Keating*, 465 U. S. 1, ze dne 23. ledna 1984. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/465/1/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Mitsubishi v. Soler Chrysler-Plymouth*, 473 U. S. 614 ze dne 2. června 1985. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/473/614/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Shearson/American Express v. McMahon*, 482 U. S. 220 ze dne 8. června 1987. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/482/220/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Rodriguez de Quijas v. Shearson/Am. Express, Inc.*, 490 U.S. 477 (U.S. S.Ct. 1989) ze dne 15. května 1989. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/490/477/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Gilmer v. Interstate/Johnson Lane Corp.*, 500 U.S. 20, 33 (U.S. S.Ct. 1991) ze dne 13. května 1991. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/500/20/case.html>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Allied-Bruce Terminix Co. v. Dobson*, 513 U.S. 265 (U.S. S.Ct. 1995) ze dne 18. ledna 1995. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/513/265/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *First Options of Chicago, Inc. v. Kaplan*, 514 U. S. 938 ze dne 22. května 1995. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/514/938/>>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Doctor's Associates, Inc. v. Casarotto*, 517 U. S. 681, ze dne 20. května 1996. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/517/681/case.html>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států ve věci *Green Tree Fin. Corp. v. Randolph*, 531 U.S. 79 (U.S. S.Ct. 2000) ze dne 11. prosince 2000. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/531/79/>>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Circuit City Stores, Inc. v. Adams*, 532 U. S. 105, 111, ze dne 21. března 2001. Dostupné na <<http://supreme.justia.com/us/532/105/case.html>>.

Rozhodnutí federálního odvolacího soudu druhého obvodu ve věci *Robert Lawrence Co. v. Devonshire Fabrics, Inc.*, 271 F.2d 402, 411 ze dne 28. října 1959. Dostupné na <<http://openjurist.org/271/f2d/402/robert-lawrence-company-v-devonshire-fabrics-inc>>.

INTERNETOVÉ STRÁNKY

Beck-online. Dostupné na <<http://www.beck-online.cz/>>.

Česká národní banka. Dostupné na <<http://www.cnb.cz/>>.

epravo.cz. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/>>.

Global Arbitration Review. Dostupné na <<http://www.globalarbitrationreview.com>>.

Nejvyšší soud České republiky. Dostupné na <<http://www.nsoud.cz>>.

Nejvyšší soud Spojených států amerických. Dostupné na <<http://supreme.justia.com>>.

Open Jurist. Dostupné na <<http://openjurist.org/>>.

Portál veřejné správy ČR. Dostupné na <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/place>.

Právní informační server iPravnik.cz. Dostupné na <<http://www.ipravnik.cz/>>.

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Dostupné na <<http://www.arbcourt.cz>>.

Swiss Chambers' Court of Arbitration and Mediation Dostupné na <<http://www.sccam.org/>>.

Trans-Lex. Dostupné na <<http://www.trans-lex.org/>>.

UNCITRAL. Dostupné na <<http://www.uncitral.org/>>.

United States Code. Dostupné na <<http://www.gpoaccess.gov/uscode/browse.html>>.

Univerzita v Oslo, Právnícká fakulta. Dostupné na <<http://www.jus.uio.no/english/>>.

U.S. Supreme Court Media <<http://www.oyez.org/>>.

Wolters Kluwer – Kluwer Arbitration. Dostupné na <<http://www.kluwerarbitration.com/>>.

Wolters Kluwer – Kluwer Arbitration Blog Dostupné na <<http://kluwerarbitrationblog.com/>>.

Wolters Kluwer – Kluwer Law International. Dostupné na <<http://www.kluwerlaw.com/>>.